COMMENTARII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS XIII. PARS II.

LIPSIAE MDCCLXVI.
APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH
Venduntur etiam
Amstelodami apud I. Schreuder, Parisiis apud Briasson, Patauii apud I. Manfré,
Holmiae apud L. Saluium.

I.

Hiſtoire naturelle générale et particuliére avec la deſcription du Cabinet du Roi. Tome Onziéme. A Paris, de l'imprimerie Royale. 1764. 4. Alph. 2. pl. 11. tab. aen. 43.

h. e.

Hiſtoria naturae vniuerſalis et particularis, cum deſcriptione muſei regii. Tom. XI. etc.

Inter quadrupeda, quae hic deſcribuntur, animalia, p. 1.
primum *Elephantus* eſt. Hoc animal, omnium maximum, in ſtatu naturali nec ſanguinolentum nec ferox eſt, natura mite, nec vnquam armis ſuis abutitur, niſi defendere ſe ipſum aut alia ex ſuis protegere cogitur. Sociabile animal eſt, raro ſolitarium apparet; plerumque gregatim ingrediuntur; natu maximum agmen ducit, aetate proximum idem cogit; hunc tamen ordinem non niſi in itinere periculoſo, cum terras cultas paſci tentant, obſeruant; minus cauta in ſyluis incedunt, nunquam tamen prorſus ſe ſeparant, nec nimis longe recedunt. Venatores integram gregem aggredi non audent; paruo enim exercitu opus eſſet. Periculoſum eſt, iniuria ea afficere; recto enim curſu offenſori obuiam eunt, tuncque dentibus ſuis ſeu armis eum perforant, aut proboſcide tenent et ſubla-

M 2

ſublatum vt lapidem in terram deiiciunt, pedibusque deculcant, ſicque conterunt. Nunquam tamen niſi prouocata ſic ſe gerunt. Elephanti fluuiorum ripas atque loca vmbroſa et humida amant. Saepe in aquam ſe immittunt, nec, licet corpus eorum enorme ſit, ſubmerguntur. Longitudo enim proboſcidis, quam in ſublime edunt, cuiusque ope reſpirant, a ſuffocatione eos defendit. Radicibus, herbis, foliis et ligno teneriori, etiam fructibus et ſeminibus viuunt; a carnibus vero et piſcibus abhorrent. Si vnus eorum paſcua larga reperit, gregales ſuas conuocat, et in communionem deducit. Difficile eſt metum eis iniicere; inter omnia tamen ignes artificiales eos terrent, et res igniuomae ex puluere pyrio paratae (*Petards*), quae eis obiiciuntur, quorum effectus ſubitus ſtatimque renouatus eos arcet, facitque, vt recurrant. Coituri ſolitudines petunt et in abdito coeunt. Mares triennio interpoſito coitum repetunt. Feminae vterum biennio gerunt, et ſingulos tantum pariunt. Statim cum natus eſt elephantus, dentes habet, licet eos non illico conſpicuos obtineat, ſexto tamen aetatis menſe aliquot pollices longi ſunt. Ipſe autem elephantus tunc boue maior eſt. Cicures facti nunquam coeunt. Semel cicur factus manſuetudine et obſequio omnia animalia ſuperat. Breui enim tempore vocem gubernatoris diſtinguere noſcit, et quae iſte imperat, exſequitur. Amicis ſuis proboſcide blanditur eademque homines, quos venerari debet, ſalutat. Admouendas moles ea vtitur, hasque ſibi imponere ſe ipſe iuuat. Virga ferrea regitur, ſaepeque ſoli inſidentis voci obſequitur. Interdum gubernatori adeo aſſueſcit, vt obſeruatum fuerit, quendam, cum iracundia permotus ſeſſorem ſuum occidiſſet, tam valde deſideraſſe, vt poenitudine et moerore confectus obiret.

Licet

Licet elephanti omni biennio aut triennio vnum tantum pullum parturiant, nihilo tamen minus numerosi sunt, siquidem vitae longaeuitas paruitatem numeri compensat. Dicitur enim duo saecula viuere et ad annum centesimum et vigesimum soboles procreare. Elephanti reperiuntur in Africa et Asia; in illa tamen numerosiores sunt et frequentiores; sunt etiam minus diffitentes minusque feri. India orientalis et Africa eae sunt regiones, vbi terra et coelum conuenientissimum eis est. In genere elephanti Asiatici ratione corporis et virium Africanos superant, et Ceylandici ratione animi et intellectus Asiaticis praestant. Caeterum vires horum animalium magnitudini eorundem respondent. Elephanti domestici maiora officia dominis suis praestant, quam quinque vel sex equi: abundanti tamen et exquisito nutrimento opus est. Eis plerumque oryzam crudam aut coctam cum aqua mixtam praebent: dicuntque ad vigorem conseruandum quotidie centum libris oryzae opus esse. Praebent eis etiam herbas pro refrigerio: exaestuationi enim obnoxii sunt. Necesse etiam est, vt bis terue de die ad balneandum in aquam deducantur. Proboscide aquam haurit, eamque bibendi caussa ori admouet, postea proboscidem flectendo reliquam aquam super omnes partes corporis manare curat. Elephantorum color communis ex gryseo cinereus seu nigrescens est; albi admodum rari sunt; reperiuntur etiam rufi. Oculi eorum respectu voluminis corporis admodum parui sunt, sed fulgidi et viuaces. Aures valde magnae apparent, respectu corporis multo longiores, quam aures asini, et planae, vt hominis. Plerumque pendulae sunt; sed animal eas tollit et magna cum facilitate mouet, eisque ad abstergendos oculos et a puluere ac muscis eos defendendos vtitur. Olfactus eius exquisitus est, re-

busque odoratis cuiuscunque generis, et inprimis floribus odoriferis delectatur, quos colligit singulos, odoreque saturatus, eosdem ori admouet et gustare videtur. Quod ad sensum tactus attinet, proboscide vtitur, quae admodum sensilis vt hominis manus est. Componitur ea ex membranis, neruis et musculis; estque membrum motuum capax, insimulque sensus organon. Eam animal non solum mouere et flectere, sed etiam contrahere, extendere et vndiquaque volutare potest. Extremitas proboscidis margine terminatur, qui antrorsum sub digitorum forma elongatur, cuiusque ope hoc animal omnia praestat, quae homo digitis solet. Haec elephanti manus maiora commoda quam hominis habet; non solum enim flexilis est, sed etiam ad apprehendendum singulaque tangenda idonea. Cuncta haec fiunt ope appendicis, quae ad superiorem partem marginis, extremitatem proboscidis cingentis, digitorum more situm occupat, et in cuius medio cauitas sub cyathi forma relinquitur, ad cuius fundum duo orificia canalium communium olfactus et respirationis reperiuntur. Elephantus itaque nasum in manu habet, viresque pulmonum suorum actioni digitorum iungere et per fortem suctionem liquida attrahere, vel corpora solida admodum ponderosa attollere valet, dum superficiei eorum marginem proboscidis applicat, et per inspirationem cauum interius producit. In genere itaque notandum est, elephantum respectu corporis monstrum esse; corpus enim admodum crassum et absque mollitie est, collum breue fereque inflexile, caput paruum et difforme, aures enormes et nasus adhuc multo magis enormis, oculi admodum parui aeque ac gula, membrum genitale et cauda; crura crassa, recta minusque flexilia, ac pedes tam breues tamque parui, vt fere nulli esse videantur, caeterum cutis dura,

dura, craſſa et calloſa. Ex his multa incommoda in animal redundant. Sic caput vix flectere, neque etiam ſe ipſum flectere, nec regredi poteſt, niſi circulum faciat. Crura lente et difficulter flectuntur, ſi tamen iuuenis eſt elephantus, ea flectit, quando ſomnum capere vult, aut onera ei imponuntur. In ſene autem vel aegroto motus iſte adeo difficilis fit, vt lubentius ſomnum capiat erectus, atque ſi procumbere cogitur, ad erigendum animal machinis poſthac opus eſt. Arma eius, puta dentes, aetate admodum ponderoſa euadunt, cumque non vt in aliis animalibus cornua verticaliter locentur, duos longos vectes formant, qui horizontaliter fere poſiti caput inſigniter fatigant et deorſum ducunt, adeo, vt animal ad tenendos eos murum excauare interdum cogatur. Cum olfactus organon a guſtus organo admodum remotum ſit, illud incommodum prouenit, quod ore nihil a terra ſuſcipere valeat, ſiquidem breue collum flectere nequeat. Alimenta itaque et potum ope naſi ſuſcipere eaque ad fauces vſque introducere cogitur; atque ſi proboſcis aquae plena eſt, extremitatem eiusdem ad radicem linguae vſque intromittit, eum forte in finem, vt epiglottidem deprimat et impediat, quo minus liquor in laryngem defluat. Aquam enim, quam inſpirationis ope hauſit, itidem per exſpirationem impellit. Pari quoque ratione mammas ſugit elephantus iunior, quod naſo, neque ore, vt veteres dixerunt, perficit; qua in re igitur ab aliis animalibus differt. Differunt etiam elephanti in eo, quod aliter coeant. Femina enim ſupina marem ſuſcipit. Sonus quoque, quem edit, admodum ſingularis eſt, et licet vltra milliare percipiatur, minime tamen adeo horribilis, vt tigridis rancor aut leonis rugitus eſt. Cute inſuper ſe diſtinguit elephantus; ea enim pilis tecta non eſt, ſed nonnullas tantum

M 4 ſetas

ſetas in rimis habet, quae ſuper corpus tenuiter diſſeminatae, in palpebrarum autem ciliis, in occipite, in aurium orificiis et in parte interiore femorum crurumue numeroſae admodum ſunt. Epidermis dura, calloſa et rugoſa corticique quercus annoſae ſimilis eſt. Cuti non niſi nonnullarum fibrarum ope adhaeret. Sicca ea eſt et facillime craſſeſcit, ſaepeque tres quatuorue lineas craſſa fit; haec craſſities cauſſam ſic dictae elephantiaſis ſeu leprae ſiccae ſiſtit, cui homo, cuius cutis pilis denudata eſt, obnoxius eſſe ſolet. Hic morbus elephanto valde communis eſt; et ne iſte ſubueniat, Indiani animal ſaepe oleo inungunt, et cutis mollitiem per crebriora balnea conſeruant. Pedes et crura in elephanto aliter ac in aliis animalibus ſunt. Crura anteriora altiora quam poſteriora eſſe videntur, haec tamen paulo longiora ſunt, neque vt in equo aut boue conſtituta. Pes enim extremus admodum breuis eſt terraeque impoſitus; genu medio in crure vt in homine, neque ventri proximum eſt; pes in quinque digitos, totidem vnguibus armatos diuiditur, digitique omnes cute ita obteguntur, vt nulli fere appareant. Planta pedis duro corio, corneo quaſi obtegitur. Aures valde longae ſunt, iisque ceu flabello vtitur elephantus, iisdemque, prout placet, plangit. Cauda, aure paulo longior, plerumque duos pedes cum dimidio aut tres longa eſt. Admodum tenuis, acuminata et in extremitate craſſis pilis ſeu potius filamentis corneis, nigris, nitentibus et ſolidis criſpata eſt. Altitudo plerumque decem aut vndecim pedes eſt; maximi tredecim aut quatuordecim pedes alti valde rari ſunt, minimi nouem pedes altitudine aequant. Veloci curſu incedunt et bene etiam natant.

p. 94. In deſcriptione anatomica Cl. D'AUBENTON primo ad proboſcidem reſpicit. Haec in elephanto trede-

tredecim pedum cum dimidio octo pedes extra os longa, et quinque pedes cum dimidio ad os, vnum vero pedem cum dimidio ad extremitatem craſſa et ſecundum longitudinem caua eſt. Cauitas haec per ſeptum longitudinale in duos canales diuiditur, qui ſuper maxillam ſuperiorem ſe extendunt, poſthac ſe curuant et ad palatum deſcendunt, vbi quiuis orificio terminatur; duo alia orificia ad extremitatem proboſcidis ſunt. Proboſcidem hanc elephantus vndiquaque mouere, elongare et abbreuiare poteſt, neque tamen diametrum duorum illorum canalium mutat, huncque motum ope innumerorum muſculorum longitudinalium, qui inter membranam exteriorem et membranam canalium ſunt, perficit. Os valde paruum eſt, et ſub ebore et baſi proboſcidis fere abſconditum. Palpebrarum apertura admodum parua apparet, oculique bulbus magnitudine vix tertiam partem bulbi oculorum bouis aequat. Inter oculum et aurem orificium deprehenditur, ex quo tempore oeſtri venerei hnmor ſtillare dicitur. Colon tres pedes longum eiusque diameter duos pedes eſt. Ventriculi diameter in parte ampliore quatuordecim tantum pollices eſt, longitudo vero tres pedes cum dimidio. Lingua acuta eſt. In pectore duae mammae apparent. Partes generationis reſpectu corporis paruae ſunt. Penis membro genitali equi ſimilis eſt; ſcrotum nullum eſt. Vulua in medio ventris fere apparet. Oſſa capitis formam adeo peculiarem habent, vt cum nullo animalium comparari poſſint. Os frontis inſigniter craſſum eiusque craſſities ſex pollices et octo lineas eſt. Ex maxilla ſuperiore duo dentes praelongi, ſub eboris nomine noti, exeunt, quorum alter, qui hic deſcribitur, in conuexa parte pedes tres, pollices ſex et lineas nouem, in concaua vero tres pedes longus, et in extremitate poſteriore

riore pollices decem, paulo vltra pollices decem cum dimidio, ex alueolo autem prodiens ſenſim decreſcens in extremitate anteriore quinque pollices cum dimidio fuit. Hi dentes in maxilla ſuperiore locum occupant, vbi in aliis animalibus dentes inciſiui ſunt; in inferiore autem inciſiui nulli ſunt; canini in vtraque deſunt. In ſuperiore maxilla dentes molares ſex, in inferiore autem quatuor ſunt. Vertebrae colli ſeptem, vertebrae dorſi viginti totidemque coſtae, ſeptem nimirum verae et tredecim ſpuriae numerantur. Vertebrae lumborum tres ſunt, os ſacrum vero ex vertebris ſpuriis tribus, et cauda ex triginta vna componitur.

p. 174. *Rhinoceros* omnium animalium quadrupedum potentiſſimum aeſtimatur; longitudo eius a fine roſtri ad ortum caudae vſque ad minimum duodecim pedes eſt, altitudo vero ſex vel ſeptem pedes eſt. Ratione voluminis et totius maſſae ad elephantum accedit; elephanto quidem multo minus apparet iſtud animal; ratio autem non niſi in breuitate crurum quaerenda eſt, quippe quae in eo multo breuiora quam in elephanto ſunt. Caeterum ratione facultatum naturalium multum ab hoc differt, et ab aliis quadrupedibus non niſi fortitudine, magnitudine et cornu, quod in naſo gerit, et quod ſolum huic animali proprium eſt, diuerſum aeſtimatur. Hoc cornu valde durum et ſecundum totam ſuam longitudinem ſolidum, et maiori cum emolumento, quam cornua ruminantium, locatum eſt. Omnes enim partes anteriores roſtri defenduntur, adeo, vt tigris elephantum potius quam rhinocerotem aggrediatur. Corpus praeterea inuolucro impenetrabili tectum eſt, hinc animal nec tigridis nec leonis vngues, nec ferrum ignemque venatorum metuit. Cutem contrahere nequit, eaque tantum in collo, ſcapulis et lumbis plicata eſt, et haec conformatio eam

eam vtilitatem habet, vt caput et crura, quae craſſa admodum ſunt et in pedes, tribus vnguibus armatos, terminantur, facilius moueri poſſint. Caput reſpectu corporis maius quam in elephanto eſt, oculi vero minores ſunt, iique nunquam plenarie aperiuntur. Maxilla ſuperior ſuper inferiore producitur, labiumque ſuperius mobile eſt et ad ſex ſeptemue pollices elongari poteſt, atque in appendicem acutam terminatur, cuius ope animal hoc multo facilius, quam alia quadrupeda, plantas colligit easque in faſciculos conuoluit, eadem fere ratione, qua elephantus proboſcide ſua id perficit. Loco duorum illorum praegrandium dentium, qui in elephanto prominent, quiue arma eiusdem ſunt, rhinoceros cornu ſuum, et in quauis maxilla duos dentes inciſiuos fortes habet, qui in elephanto deſunt. Aures ſemper erectae ſunt et ratione formae auribus porcinis ſimiles, reſpectu corporis tamen minores; hae ſolae pilis ſeu potius ſetis obſitae ſunt, atque caudae extremitas faſciculo ſetarum craſſarum valdeque ſolidarum et durarum terminatur. Rhinoceros nec ferox nec carniuorum quidem animal eſt, effrenum tamen; paucis ſuum mores habet, in luto ſe volutat, loca humida et vdoſa amat, neque fluminum ripas lubenter deſerit. Reperitur in Aſia et Africa, numerus vero non ita magnus eſt. Vnum tantum pullum profert. Primo menſe poſt partum rhinoceros cane maiori vix maior eſt, nec in naſo cornu habet, licet rudimenta ſtatim in foetu dignoſcantur. Duobus annis praeterlapſis cornu vnum tantum pollicem magnitudine aequat. Rhinoceros tam vtilis vt elephantus non eſt. Indiani et Nigritae carne eius delectantur, et ex cute eiusdem corium egregium paratur et duriſſimum. Plantis vilioribus, carduis fruticibusque ſpinoſis, et arundine ſaccharifera et quocunque granorum genere viuit.

viuit. Nullum animal metuit et cum omnibus etiam tigride vitam tranquillam agit. Gregatim non incedunt, ſed ſolitarii potius ſunt et elephantis magis feri. Homines non niſi irritati aggrediuntur. Senſus auditus et olfactus eminentiores ſunt, viſus vero debilis. Vox cum ſuum grunnitu conuenit, in irritato vero acuta eſt et eminus percipitur.

p. 211. *Camelus* et *Dromas* ſeu *Camelus Dromas* duo diuerſi generis animalia ſunt, quorum character diſtinctiuus in gibbo eſt, quippe qui in camelo duplex, in dromedario autem ſolitarius eſt. Hic praeterea camelo minor minusque fortis eſt. Vtrumque tamen animal inuicem coit, quaeque inde producitur ſoboles, maiorem vigorem habet, quam reliqua cuncta. Eadem haec pari ratione propagantur cumque prioribus coeunt. Dromedarii numeroſiores ſunt camelis: hi in nonnullis regionibus orientalibus, dromedarii vero in Arabia et Africa maxima in copia reperiuntur, et regiones aridas calidasue inhabitant, cameli vero regiones minus ſiccas magisque temperatas amant. Camelus omnium animalium maxime ſobrius eſt et plures dies absque potu viuit. Arabes lacte et carne camelorum veſcuntur, et ex pilis pannos conficiunt, magna onera iis imponunt cumque iisdem multa milliaria et ad quadraginta per vnum diem abſoluunt. Victum parciſſimum ſumunt cameli et plantis vilioribus, inprimis vegetabilibus ſpinoſis, e. g. carduis, vrticis, geniſta veſcuntur, et adeo ſitim tolerant, vt per plures dies potu abſtinere queant. Cauſſa huius abſtinentiae non in conſuetudine, ſed in ſtructura partium infimi ventris quaerenda eſt. Reperiuntur nimirum quatuor ventriculi, vt ruminantibus commune eſt, praeter hos autem alius ventriculus, qui quintus eſt, in camelis deprehenditur, in quo aqua aſſeruatur, quae absque corruptione ibi manet, nec

cum

cum alimentis in eodem miſceri poteſt. Quandó autem ſitis vrget atque alimenta ſicca dilutione et maceratione opus habent; tunc ſola contractione muſculorum in omaſum ad oeſophagum vſque aquam ingredi cogit. Praeterea in inferiore parte pectoris et in crurum articulationibus inſignes calloſitates notandae ſunt, quas pari ratione ac gibbos, in dorſo conſpicuos, non ad ſtatum naturalem, ſed praeternaturalem Cl. BUFFON refert, et a nimio labore proferri putat. In camelis enim, ſi absque hominibus viuant, eiusmodi calloſitates et gibbos non obſeruari, coniicit. Blandum iſtud animal multa perfert et ad nutum obedit. Ad faciendum iter nullo flabello nec etiam calcare opus eſt, ſique fatigatum iter continuare recuſat, cantus et inſtrumentorum muſicorum ope ad continuandum iter excitatur. Caſtrantur quoque cameli, et licet minus fortes tunc ſint, magis tamen obſequioſi et omni tempore ad labores apti ſunt. Non caſtrati enim tempore oeſtri venerei, quod tempore vernali obſeruatur, et ad quadraginta dies durat, furioſi ſunt, parum admodum comedunt, animalia et homines immo et dominos ſuos mordent, et ad labores minus idonei ſunt. Coeunt cameli non vt alia quadrupeda, ſed femina marem in eodem ſitu admittit, in quo ſe habet, quando quieſcit et ſomnum capit, aut onerari ſe patitur. Per annum fere femina vterum gerit, et vnum tantum pullum parit. Lac copioſum tunc craſſum beneque nutriens habet, eoque tempore omni labore ſolutas per loca ſylueſtria paſcentes vagari permittunt. Ex lacte enim multam vtilitatem capiunt. Gibbi non niſi ex abundantia nutritionis formati eſſe videntur. In camelis enim, qui longa itinera facere et ſitim famemque tolerare coguntur, gibbi inſigniter imminuuntur et praeter pilos vix eminentia in dorſo tunc apparet.

Cameli

Cameli iuniores vbera per annum ſugunt, ſique fortiores et robuſtiores deſiderantur, primis annis laboribus non ſubmittunt, ſed liberos vagari et paſci et vbera ſugere permittunt, et non niſi quarto aetatis anno onera imponere incipiunt.

p. 243. Ex deſcriptione Dromedarii anatomica notamus, animal hoc quinque ventriculos habere: proprie quidem quatuor tantum apparent, quorum quilibet duobus orificiis inſtructus eſt, primo tamen receptaculum adhaeret, vnico tantum orificio praeditum; in eo multae cauitates et ſepta deprehenduntur, ita formata, vt magnam copiam aquae, nihil autem alimenti ſolidi admittant. Collecta in his cauitatibus aqua diu retineri poteſt, quae demum vrgente neceſſitate ope muſculorum huius receptaculi aut muſculorum abdominis in primum ventriculum cogitur. Coecum inteſtinum vt in aliis ruminantibus eſt. Anterior pars linguae tenuis et rotunda deprehenditur, et paruis tuberculis et rigidis acutisque papillis obſita. In maxilla ſuperiore dentes inciſiui nulli, in inferiore autem ſex cernuntur; praeter hos in quauis maxilla vtrinque dentes vncinati tres, et in maxilla ſuperiore dentes molares decem, in inferiore autem quatuor numerantur. Vertebrae colli vt in aliis quadrupedibus ſeptem quidem, ſed admodum longae ſunt. Vertebrae dorſales duodecim totidemque coſtae, ſeptem nimirum verae, et quinque ſpuriae numerantur. Vertebrae lumborum ſeptem ſunt. Os ſacrum ex vertebris ſpuriis quatuor, et cauda, quae integra hic non fuit, ex quatuordecim componitur. Pedes extremi digitis duobus, vngue praeditis, inſtructi ſunt.

p. 426. Labia cameli ad tres pollices infra naſum extenduntur, quorum ſuperius ad pollicem vnum lineasque decem fiſſum eſt. Lingua cameli in anteriore parte amplior eſt, quam in dromedario, praeterea ad extremita-

tremitatem ſerrata et papillis magis conſpicuis donata. Caeterum multa cum dromedario communia habet, et in paucis tantum differt.

Buffelus, *Bonaſus*, *Vrus*, *Biſon* et *Zebu* ſeu Bos minor Africanus BELLONII quinque haec animalia ad boum genus pertinent. Inter haec Buffelus a reliquis differt; reliquae enim ſpecies non niſi varietates bouis communis a diuerſitate climatum et paſcuorum diuerſaque viuendi ratione productae eſſe videntur. Buffelum autem diuerſum eſſe, varia ſuadent. Buffeli nimirum nunquam cum vaccis vulgaribus coeunt: a natura duriores ſunt et minus manſueti. Excepto porco omnium animalium domeſticorum ſordidiſſimum eſt; figura praegrandis apparet et caput ſemper humi procumbit. Vox eius mugitus horribilis eſt. A boue inprimis externe ratione coloris cutis differt, quae nigra eſt paucisque pilis obſita. Corpus maius et breuius quam in boue cernitur; crura altiora ſunt et caput reſpectu corporis multo minus apparet; cornua minus rotunda, nigra et ex parte compreſſa ſunt. Cutis etiam craſſior et durior quam in boue eſt; caro nigra et dura deprehenditur, ſapore non ſolum minus grato eſt, ſed etiam odore diſplicet. Lac vaccino minus bonum maiori quantitate praebet femina. Ex eo in regionibus calidioribus omnia fere caſeorum genera parantur. Inter omnes huius animalis partes corium praeſtat et lingua tantum edulis eſt. Ad ſubeundos labores bobus aptiores ſunt; adhibentur inprimis ad trahendos currus, atque tunc ope annuli, quem in naſo gerunt, diriguntur. Duo buffeli idem praeſtant, quod quatuor equi validi praeſtare ſolent. Reſpectu magnitudinis ſeu potius maſſae et craſſitiei locum ſtatim poſt elephantum, rhinoceroten et hippopotamum occupat. Femina duodecim menſes vterum geſtat, et vnicum

p. 284.

cum tantum pullum edit. Buffeli feri magna in quantitate in regionibus Africae et Indiae vtriusque reperiuntur, inprimis vbi flumina et pascua magna sunt. Licet campos insigniter deuastent, nunquam tamen nisi vulnerati homines inuadunt, et tunc hostem in terram prosternunt et pedibus interficiunt. Ignis aspectum fugiunt; color ruber eis displicet. In aquam libenter se immergunt; bene natant et flumina rapidissima tranant; in terra continente facilius etiam incedunt quam bos. Nigritae et Indiani eos venantur magnamque vtilitatem ex cute eorum et cornubus capiunt.

p. 337. Omasus buffeli insignis est, et totam fere abdominis cauitatem occupat. Dentes cum taurinis conueniunt et in maxilla inferiore dentes incisitui octo, in quauis vero maxilla duodecim molares reperiuntur. Multa caeteroquin cum tauro communia habet.

p. 352. *Musmon* seu *Musimon* ouis est, ex qua omnes, quotquot sint, oues prouenisse dicuntur. Tot enim diuersasque diuersarum regionum oues non nisi varietates, a diuersitate climatum prouenientes, esse et ortum Musmoni debere, Cl. BUFFON autumat. Est autem Musmon ouis omnium viuidissima, fortissima et leuissima et arieti maxime similis; ac, si discrimen inter musmonem et ouem domesticam admittendum, id sane in pilis quaerendum est. Non enim lana sed pilis dictum animal vestitum est. Attamen lanam characterem essentialem ouium non esse, sed productionem tantum climatis temperati, ouesque eiusdem speciei in regionibus calidis pilis vestitas apparere, Noster asserit et musmonem in montibus Graeciae, insulis Cypriae, Sardiniae et Corsicae atque in desertis Tartariae reperiri, perhibet.

p. 376. Ex descriptione anatomica, quam dedit Cl. D'AUBENTON, notamus, musmonem maximam simili-

ſimilitudinem habere cum ariete, et reſpectu formae exterioris, et partium internarum. Monet p. 387.
etiam Noſter, arietem Islandicum ab ariete vulgari non niſi numero cornuum et longitudine caudae et qualitate lanae differre. Aries enim Islandicus tria habet cornua; vnum nimirum in vtroque frontis latere et tertium inter duo priora. Tandem arietem Indicum, notat, quoque cum ariete p. 392.
vulgari conuenire, praeter quam, quod caput admodum elongatum et ad latera roſtri compreſſum ſit, ſub gula duae glandulae, vt in capris, propendeant, et cauda ad terram vſque deſcendat.

Axis animal eſt, quod reſpectu cornuum cum p. 397.
ceruo et reſpectu formae et agilitatis cum dama conuenit, ab iis autem in eo differt, quod pellem maculis albis diſtinctam habeat et regiones calidas inhabitet. Quum nondum obſeruatum ſit, dictum animal cum ceruo aut dama coire, iſtud peculiarem ſpeciem, inter ceruum et damam mediam, conſtituere, Cl. BUFFON coniicit.

Ex deſcriptione anatomica apparet, animal p. 406.
hoc pellem habere, cuius pili in extremitate albi et ad radicem fului ſunt, caeterum maculis albis diſtinctam. Dentes vncinatos, vt ceruus, non habet, in inferiore autem maxilla octo dentes inciſiui et in quauis maxilla duodecim molares, vt in ceruo et dama, reperiuntur.

Zeba animal Africanum eſt, cuius mentionem p. 439.
ſuperius in deſcriptione buffeli Cl. BUFFON fecit. Ad boum genera pertinet. In Africa vocatur *Lant* vel *Dant*, quod nomen alii etiam animali Americano imponitur, quod itaque pro boue illo non habendum, ſed *Tapir* vocandum eſt; cuius hiſtoria mox a Noſtro dabitur.

In deſcriptione huius animalis notat Cl. DAU- p. 441.
BENTON, bouem hunc, licet adultus ſit, vitulo

quinque ſeptimanarum maiorem non eſſe, et cornua quinque pollices tresque lineas longa, in anteriore dorſi parte gibbum, quatuor pollices cum dimidio altum, habere, caeterum bouem ſimilitudine referre, crura tamen eius minora et aures longiores eſſe.

p. 444. *Tapir* ſeu *L'Anta*, animal Americanum, magnitudine paruae vaccae et omnium animalium Americae maximum eſt. Vocatur a Braſilienſibus *Tapiierete*, a Luſitanis *Anta*. Neque cornubus neque cauda inſtructum, crura breuia corpusque arcuatum, vt porcus, habet. Caput eius craſſum et roſtrum longum eſt. In qualibet maxilla dentes inciſiui decem totidemque molares reperiuntur. Animal noctu tantum e locis paluſtribus, quae inhabitat, egreditur, frequentiusque in aqua, quam in terra, commoratur. Plantis et radicibus veſcitur ac dentibus ad ſe defendendum non vtitur. Animal manſuetum et timidum eſt omniaque pericula fugit. Non feſtinanter currit, bene tamen natat et plerumque gregatim incedit. Corium eius tantae tenacitatis eſt, vt globulo ex ſclopeto expulſo reſiſtat. Caro ab Indianis quidem comeditur, ſed ingrati eſt ſaporis.

II.

Naturgeschichte des Mineralreichs mit besonderer Anwendung auf Thüringen, herausgegeben von D. IOH. WILHELM BAUMER, *Churfürstl. Maynzisch Rath, der Acad. der Wissenschaften, Medic. und Philos. Facultät zu Erfurt Beysitzer, der Anatomie, ausübenden Arzneywissenschaft und Naturlehre Professor. Mit Kupfern. Gotha, verlegts Joh. Christian Dietrich.* 1763. 8. Alph. 1. pl. 11. tab. aen. 11.

h. e.

Historia naturalis regni mineralis, Thuringiae inprimis inseruiens. Auctore Cl. IOH. GUILIELMO BAUMER. etc.

Nouem sunt partes, quae librum hunc constituunt. Prima de igne subterraneo, rebus inflammabilibus et aere; secunda de aqua; tertia de salibus; quarta de terris; quinta de lapidibus; sexta de accidentali lapidum forma et petrefactis; septima de mineris et metallis; octaua de semimetallis eorumque mineris; nona demum de montibus agit. Ex his generaliora quaedam adducere liceat. De igne subterraneo Noster agens ignis, caloris, luminis, flammae et incandescentiae rationem et pyritarum exaestuationem insimulque montium igniuomorum et terrae motuum caussam exponit. Ad inflammabilia corpora naphtham, petroleum, maltham, seuum minerale, balsamum minerale, ambram, succinum, gummi copal, quod a succo indurato plantae, Rhus dictae, itidem Copal dicto, distinguit, porro asphal- p. 11.

 tum,

tum, gagaten, lithantraces, lignum foſſile ſeu bitu-
minoſum, ceſpitem bituminoſum, terras bitumino-
ſas, terram vmbriam, ſulphur natiuum et pyriten
refert. Aerem ſubterraneum perpendens, iſtum
variis vaporibus acidis, arſenicalibus mixtisque re-
pletum et noxas inſignes inferre, et vtilitate quoque
p. 54. nequaquam deſtitutum eſſe, monet. Aquas in in-
ſipidas et ſapidas diſtinguit; ad priores pluuialem
et niueam, fontanam, fluuialem, aquas petrefacien-
tes; ad poſteriores thermas, aquam alcalinam,
amaram ſeu natroſam, muriaticam ſeu ſalſam, alu-
minoſam, martialem, ſulphuream, bituminoſam et
aeroſam refert, inſimulque de motu aquae marinae
p. 110. agit. Salia in acida, alcalina, media et ſtyptica diui-
p. 136. dit. Terrarum quinque claſſes conſtituit et primo
de calcareis, poſtea de gypſeis, tum de argilloſis,
porro de vitreſcibilibus, tandem de compoſitis agit.
Ad calcareas cretam, terram tophaceam et lac lu-
nae; ad gypſeas nihil album foſſile; ad argillaceas
argillam figulorum, terram porcellanam, molybdae-
nam et terras micaceas; ad vitreſcibiles arenam et
terram tripolitanam; ad terras compoſitas lutum
commune, margam, humum atram, arenam vola-
tilem, terram ruralem, terras bolares, lithomargam
p. 167. variasque terras metallicas et venenatas refert. La-
pides eadem ratione, vt terras, in calcareos, gypſeos,
argillaceos, vitreſcibiles et compoſitos diuidit. Cal-
careis lapidem calcareum vulgarem, lapidem ſuil-
lum, ſchiſtum calcareum, lapidem armenium, mar-
mora, cretam, tophum, ſtalactitem, oolithos et pi-
ſolithos, oſteocollam et ſpatum calcareum; gypſeis
lapidem gypſeum vulgarem, alabaſtrum, ſpathum
gypſeum, glaciem Mariae ſeu lapidem ſpecularem,
inolithum et litheoſphorum ſeu lapidem Bononien-
ſem adnumerat. Inter argillaceos ſmectitem, ru-
bricam, lapidem ollarem ſeu lebetum, ſteatiten,

ten, lapidem ſerpentinum, lapidem nephriticum, talcum, amiantum, aſbeſtum, alutam montanam, micam, argyrolithum ſeu vitrum ruthenicum, pro aphroſelenite non habendum, molybdaenam, ſchiſtum argilloſum, ſchiſtum friabilem, lapidem lydium et baſalten nominat. Vitreſcibilibus gemmas, adamantem nimirum, rubinum, ſapphirum, topaſium, ſmaragdum, chryſolithum, amethyſtum, hyacinthum, beryllum, opalum, turmalinum, granatum; reliquis vitreſcibilibus quarzum, cryſtallum montanam, quarzi colorati ſpecies, nonnullas ſpati ſpecies, ſilices, lapidem ſabuloſum, lapidem corneum, achaten, carneolum, corallachaten, chalcedonium, onychium, pyromachum, jaſpidem, lapidem lazuli, zeoliten et pumicem accenſet. Ad lapides compoſitos margoden, ſchiſtos margaceos, ſpatum vitreſcibile, lapides lutoſos, ſuber montanum, graniten, ſaxum, kneuſum, magneſiam vitriariorum, pſeudogalenam, lapides metalliferos et varia lapidum aggregata refert. Vltimo de litho- p. 273.
morphis et petrefactis agit, atque haec in zoolithos, zoophytholithos et phytholithos diſtinguit. Inter zoolithos anthropoliti et theriolithi conſiderantur, hique rurſus in tetrapodolithos, ornitholithos, entomolithos, ichthyolithos, amphibiolithos et oſtracodermatolithos diuiduntur. His expoſitis ad mi- p. 364.
neras et metalla progreditur Noſter, primoque de ſubſtantiis mineraliſantibus, matricibus, ortu et partibus conſtitutiuis metallorum, montibus metallicis et ſtratis mineralium agit. Poſthac metalla primoque aurum et platinam conſiderat. Ad mineras argenti, quod interdum natiuum reperitur, mineram argenti vitream, mineram argenti corneam, mineram argenti rubram, mineram argenti albam, argentum ferro et arſenico ſulphurato mineraliſatum (*weiſs Erz*) mineram argenti nigram, mine-

ram argenti griſeam et mineram argenti antimonialem capillarem refert. Mineris cupri, quod etiam interdum natiuum occurrit, mineram cupri vitream, mineram cupri rubram, mineram cupri griſeam, mineram cupri fuluam, lapidem lazuli, malachiten, mineram cupri nigram, chalcopyriten et mineram arſenici ex flauo rubram, accenſet. Stanni mineris, quod nunquam natiuum, et ſemper ferro nec aliis metallis mineraliſatum reperitur, cryſtallos minerales ſtanni, mineram cryſtallorum ſtanni, lapidem ſtanniferum, lapidem ſtanniferum ſpathaceum, et ſtannum calciforme adnumerat. Mineris plumbi, quod nunquam natiuum occurrit, plumbum argento ſulphurato mineraliſatum ſeu galenam, plumbum antimonio et argento ſulphurato mineraliſatum, mineram ſaturni nigram, quae deſtructa galena eſt, plumbum arſenico mineraliſatum ſeu mineram plumbi ſpathaceam, mineram plumbi viridem, mineram plumbi griſeam et ceruſſam natiuam accenſet. De ferro cum aliis notat, id vel in forma lapidum vel in forma minerarum reperiri. Ad mineras ferri lapidem ferri vulgarem, magnetem, mineram ferri albam, flauam, gryſeam, nigram, rubram, coeruleſcentem et virideſcentem, haematiten, mineram martis paluſtrem, ochram martis, micam ferream, ſmiritem, ſpumam lupi, ſchoerl, pſeudogalenam, pyriten album, cementum martiale et calcem martialem refert. Mineris mercurii, qui interdum natiuus, virgineus dictus, occurrit, cinnabarim natiuam adnumerat, eam autem mineram mercurii, quae ab aliis mercurius ſulphurato cupro mineraliſatus nuncupatur, cinnabarim cupro
p. 457. mineraliſatam vocat. Conſideratis metallis ad ſemimetalla progreditur Noſter, et primo de biſmutho agit. Hoc nunquam mineraliſatum occurrere cum aliis aſſerit, ſi tamen cum aliis mineralibus coniun-

iunctum reperiatur, substantias has mineras bismuthi vocari, monet. Inter has bismuthum sulphure mineralisatum, bismuthum ferro et sulphure mineralisatum, mineram bismuthi cineream, mineram bismuthi versicolorem et florem bismuthi nominat. Ad mineras zinci, quod sub forma calcis natiuum occurrit, lapis calaminaris, sterile nigrum seu pseudogalena et vitriolum zinci refertur. Mineris antimonii, quod etiam natiuum occurrit, minera antimonii solida et striata seu antimonium sulphure mineralisatum, minera antimonii solaris seu antimonium auripigmento mineralisatum et flores antimonii accensentur. Mineris arsenici, quod in forma calcis crystallina et solida reperitur, variae cobalti species, auripigmentum et sandaraca natiua seu arsenicum sulphure mineralisatum, arsenicum ferro sulphurato mineralisatum seu pyrites albus variaeque terrae arsenicales adnumerantur. Ad cobalti mineras minera cobalti cinerea seu cobaltum ferro et arsenico mineralisatum, cobaltum ferro sulphurato mineralisatum, cobaltum ferro sulphurato et arsenicato mineralisatum, minera cobalti vitrea, terrae cobalti, flos cobalti et ochra cobalti seu minera cobalti calciformis calce arsenici mixta referuntur. Tandem de montibus agit Cl. Auctor, et primo p. 481. montes originarios, deinde montes ex stratis sibi inuicem impositis constantes, tandem montes accidentales considerat, atque simul ostendit, qua ratione montes diiudicandi sint, et quamnam vtilitatem afferre soleant.

III.

Parallèle de la petite vérole naturelle, avec l'artificielle, ou inoculée, avec un Traité intermediaire de la petite vérole, fauſſe, volante, ou adultérine. Par M. DE BAUX, Médecin aggregé au Collége de Médecine de Marſeille. Avignon. 1761. 8. pag. 129.

i. e.

Comparatio variolarum naturalium cum variolis artificialibus. Inſerta eſt diſſertatio de variolis ſpuriis. Auctore Cl. DE BAUX.

In tria capita tota haec tractatio a Cl. Auctore diuiſa eſt. Primo *hiſtoria variolarum* et *methodi eis medendi* exponuntur; commendatur autem a Noſtro potiſſimum illa methodus, quam antiphlogiſticam
p. 49. dicunt. Alterum caput *de variolis* ſic dictis *ſpuriis* inſcribitur, qui morbus ſaepius a medicis Gallicis cum veris variolis confundi ſolet. In tertio tandem capite ad *variolas artificiales* commendandas quinque potiſſimum argumentis Noſter vtitur. Primum eſt, praeparationem ad inoculationem non taediosam ſed iucundam eſſe, atque 2) ad ſanitatem in vniuerſum conſeruandam quam maxime prodeſſe; 3) ipſam operationem, qua varioloſum pus inſeritur, nullum plane dolorem excitare; 4) morbum varioloſum, inoculatione excitatum, nulla fere incommoda comitari, et tandem 5) variolas artificiales minime eſſe periculoſas, ſi modo inoculatio non temere, ſed debita cautione inſtituatur. Ad comprobandum hoc Cl. Autor catalogum decem et ſeptem hominum addit, in quibus ipſe inoculationem inſtituit. Ex his in femina vnius et viginti annorum inoculatio leuia tantum quaedam ſymptomata, in

in duobus autem pueris nullum plane effectum produxit.

IV.

Dissertation sur la petite verole et l'inoculation. a Londres et se trouve a Paris chès Claud. I. B. Bauche. 1763. in 12. pag. 91.

i. e.

Dissertatio de variolis earumque inoculatione.

Haec est altera editio *) huius libelli, cuius Auctor est Cl. PETRVS ABRAHAM PAJON DES MONCETS, Membrum Facultatis medicae Parisiensis. Diuidit vero ille hanc tractationem in duas partes, in quarum prima conatur demonstrare, variolas per se non periculosas esse, sed a nimio metu aegrotorum, vel a superueniente morbo habituali aut accidentali, noxios tantum earum effectus produci; metum quippe imminuere transpirationem et turbare naturam in expulsione materiae variolosae: quare pueros et rusticos, qui variolas haud horreant, plerumque ab illis facilius sanari; esse variolas crisin benignam salutarem et perfectam, neque hunc morbum a contagio, sed a quadam epidemica aëris dispositione oriri. Malignum esse variolarum morbum, pariter Cl. DES MONCETS negat. Nam, si malignae fiant variolae, hoc oriri credit ab aliis morbis et causis, quae transpirationem imminuant, resorptionem puris adiuuent, et ita humores corrumpant. Nec concedit in regionibus calidioribus variolas periculosiores esse. Quare autem veteres variolarum non meminerint, hanc putat esse causam, quod illas pro morbo minus graui habuerunt

*) Prior prodiit 1758.

runt attentione vix digno. Cum vero exemplis conſtet, variolas maximam in regionibus calidioribus cladem excitaſſe, Auctor aſſerit, illum non variolarum morbum, ſed peſtem fuiſſe, quae tantum ſpeciem variolarum mentita ſit. Symptomata, quae in aegris variolis laborantibus obſeruantur, morbo huic ex Auctoris ſententia non propria ſunt, ſed vel ex complicatione variorum aliorum morborum, vel ex tranſpiratione impedita oriuntur.

p. 61 In altera tractationis huius parte Cl. Auctor remedia proponit, quibus minui poſſit periculum, quod plerumque per variolas formae ac vultus pulchritudini imminere videtur. Aſſerit, pus varioloſum a nullo alio pure differre, et quemlibet humorem putrefactum, ſi inoculatione in aliud corpus defertur, euolutionis materiae varioloſae cauſam exiſtere poſſe, et hinc materiam varioloſam minime in pure contentam eſſe, etſi pus variolas producat. Tunc modum, quo puſtulae formantur, deſcribit et remedia, quibus nonnulli faciei pulchritudinem conſeruare ſtudent, dum ſcilicet materiam ad pedes deriuare annituntur, reiicit; nam fermentationem neceſſariam maxime turbari, et materiam morbi eorum intempeſtiuo uſu facile ad viſcera conuerti. Suadet potius, vt puſtulae, cum primum eruptio facta eſt, aperiantur, exſiccatioque earum non ſoli naturae relinquatur, ſed potius medicamentis exſiccantibus adiuuetur. Quod vt confirmet conſilium, iubet nos meminiſſe, profundiores cicatrices variolarum ortum trahere ex pure nimis diu ſub cuticula reſiduo. Neque veſicatoria, partibus capiti vicinis applicata, ſine fructu adhibenda eſſe putat.

V.

Obſervation ſur la petite verole naturelle et artificielle. a la Haye et ſe trouve à Paris chès P. Fr. Didot. 1763. in 12. pag. 40.

i. e.

Obſeruationes ſuper variolis naturalibus et artificialibus.

Auctorem huius opuſculi dicunt eſſe Cl. MICH. LVDOV. VERNAGE, Doct. Facult. med. Pariſ. Ab initio variolarum morbum in genere, poſtea illam medendi methodum, quam optimam eſſe ipſe expertus eſt, deſcribit. Optimum vero remedium, quo damno a variolis metuendo facillime poſſit occurri, potiſſimum inoculationem eſſe aſſerit. Conqueritur, nec vt putamus ſine cauſſa, de negligentia et nimia leuitate, qua Galli inoculationem adminiſtrant. Exprobrat inoculatoribus porro hoc, quod parum ſolliciti ſint in cauendo contagii progreſſu, quo fieri ſoleat, vt aegrotorum numerus quam maxime augeatur. Suadet, vt noſocomia erigantur, et aegroti, quantum fieri poſſit, a reliquorum hominum commercio ſecludantur. Videtur autem nobis in animo potiſſimum habuiſſe Cl. GATTI, celeberrimum illum inoculatorem, quamquam haud nominatim appellauit. In qua coniectura confirmati ſumus eo, quod Cl. GATTI ſe ſcripto aliquo inferius commemorando contra auctorem defenderit. Putat porro Cl. VERNAGE, vim vehementiſſimam veſicatoriorum, in initio morbi varioloſi applicatorum, parum numerum puſtularum erumpendarum diminuere, neque confluentes variolas in diſcretas mutare, aut ſuppurationem puſtularum cohibere. Deſcribit tandem methodum praeparationis ad inoculationem, et infantes p. 28.

fantes

fantes ante dentitionem inoculari diſſuadet. Certiſſimum indicium, ex quo cognoſci poſſit, an vere fuerint variolae inoculatione ſuſceptae, in eo poſitum eſſe ait, ſi videamus, per pus, ex tali aegroto deſumtum, iterum variolas in alio excitari.

VI.

Reponſe a une des principales objections, qu'on oppoſe maintenant aux Partiſans de l'inoculation. (*ſ. l.*) 1763. in 12. pag. 12.

i. e.

Reſponſio ad praecipuam quandam dubitationem, quae hoc tempore ſolet maxime opponi inoculationis defenſoribus.

Eſt huius opuſculi auctor Ill. Eques DE CHASTELLUX, Praefectus légionis Aquitanicae, ſtrenuus inoculationis, quam ipſe expertus eſt, defenſor. Aliud enim ſcriptum, in quo inoculationis cauſam contra Cl. RAST defendit, iam a nobis indicatum eſt *). Dubium vero, ad quod Ill. DE CHASTELLUX reſpondere ſtudet, eſt, inoculationibus Lutetiae Pariſiorum inſtitutis, numerum aegrotorum variolis laborantium, in hac vrbe maxime auctum fuiſſe.

VII. Avis

*) vid. Comment. Volum. huius Part. I. p. 56.

VII.

Avis ſur l'inoculation de la petite verole. a Paris, chès Didot le jeune 1763. in 12. pag. 31.

i. e.

Quaedam de inoculatione variolarum.

Auctor huius libelli occultare nomen ſuum ficto nomine CANDIDE voluit. Eſt autem ille Cl. LVDOV. PETR. LE HOC, Doct. Facult. med Pariſ. et Medicus Noſocomii magni, quod *l'Hotel de Dieu* dicitur. Tractat autem ſeptem ſequentes in hoc opuſculo quaeſtiones, et ſaepe breuiſſimis tantum ad eas reſpondet: 1) *Suntne variolae morbus contagioſus?* Affirmat. 2) *Poteſtne quidam bis veris variolis laborare?* Concedit. 3) *Num tutos nos praeſtent variolae artificiales a veris?* Negat. 4) *An in periculum vitae artificiales variolae homines adducant?* Affirmat. 5) *Poteſtne inoculatio aliorum quoque morborum, praeter variolas, morbi cauſa eſſe?* Affirmat. 6) *An concedenda ſit, aut toleranda modo inoculatio?* Neutrum concedit. Nihil enim iniuſtius eſſe putat, quam ſub ſpecie praecauendi morbi excitare morbum, de quo conſtare non poſſit, vtrum ille nos aggreſſurus ſit, nec ne? Multi enim variolis per totam vitam non laborant, et ex iis, quos hic morbus inuadit, vix viceſima tantum pars vitae iacturam facit, et ne hi quidem omnes variolarum culpa pereunt, ſed aliis, qui accedunt, morbis. 7) *An in quaeſtione de inoculationis praeſtantia, ratio ſit habenda numeri aut dignitatis eorum, qui vel ſibi, vel ſuis variolas inoculari paſſi ſunt?* Quod ei ſecus videtur.

In vniuerſum Noſter iniquius de variolarum inoculatione ſentire videtur, etſi plurima, quae aduerſari putat, non rem ipſam attingere, ſed eorum

potius

potius incuriam ſpectare videntur, qui in hac re negligentius verſantur. Id tandem Noſter ſub fine libelli impenſius rogat, vt, etiamſi conceſſerit fortaſſe inoculationem Magiſtratus ſupremus, iubeat tamen, non intra ſpatium trium horarum ab vrbe fieri, et qui eam paſſi ſint, reduces in vrbem, a commercio cum aliis per quadraginta dies arceri.

VIII.

L'inoculation de la petite verole renvoyée a Londres. Par M. *** Docteur en Medecine etc. a la Haye. 1764. in 12. pag. 118.

i. e.

Inoculatio Londino reddita.

Hoc opuſculum eſt idem illud, quod modo indicauimus, ſed auctius. Ex iis vero, quae Cl. LE HOC in altera hac editione addidit, ſequentia
p. 8. annotaſſe ſufficiat. Aſſerit, ſe multos aegrotos vidiſſe variolis veris altera vice iterum laborantes,
p. 18. inter quos duos filios ſuos refert. Inſerta eſt porro epiſtola Cl. LE CAT ad Cl. POUTEAU, in qua hiſtoria aegri continetur, qui antea iam inoculationem paſſus, variolis inde excitatis feliciter ſuperatis, iterum per contagium naturalibus variolis infectus eſt. Praeter ſuperiores quaeſtiones, duas alias Cl. Auctor addidit, quarum prima diſquirit: *in quantum fides poſſit haberi calculis inſeruientibus inoculationi, ab earum defenſoribus propoſitis?* Subſiſtit potiſſimum in examinandis Noſocomii variolarum (*Small Pox Hoſpital*) Londinenſis catalogis, in quibus numeri eorum referuntur, qui aut naturalibus, aut artificialibus variolis laborauerint, et ſanati ſint. Accuſat Londinenſes, quod videantur eos, qui ſint iniquiſſima valetudine, variolis naturalibus permit-

permittere, qui vero feliciore fruantur, eos ad inoculationem eligere, quare ex indicibus eorum, nullum argumentum pro inoculatione desumi possit. Tandem quaerit: *num penitus variolae extingui possint aut diminui?* quod affirmat.

IX.

L'inoculation terrassée par le bon sens. 1763. in 12. pag. 20.

i. e.

Inoculatio ratione victa.

Quemadmodum in vniuersum diffiteri haud possumus, inter numerum satis insignem scriptorum Gallicorum, de inoculatione, a Nobis commemoratorum aut posthaec indicandorum, non pauca esse, quae memoria et attentione nostra vix digna sint; ita etiam de hoc libello sentiendum videtur, quippe qui nihil nisi trita et vulgaria argumenta contra inoculationem continet, quae, cum sine ordine et delectu permixta sint, non optimam de auctoris ingenio opinionem nobis afferunt.

X.

Recherches sur la nature de l'inoculation de la petite verole. Par M. ROBERT, Docteur Regent en la Faculté de Medecine de l'Université de Paris. a la Haye. 1763. in 12. pag. 182.

i. e.

Disquisitio de natura et inoculatione variolarum, Auctore Cl. ROBERT.

Maxima pars rerum, quae in hoc opusculo continentur, ad variolas in vniuersum spectat. Totum vero libellum Cl. ROBERT in decem capita

diuisit.

diuiſit. Primo capite docet, variolarum germen aut ſtamen innatum nullum eſſe, neque tale ſtamen variolarum cauſſam eſſe poſſe. In duobus ſequentibus capitibus de conſenſu inter omnes partes corporis humani vniuerſali, et de mutuo conſenſu inter duo organa in ſpecie, v. c. inter mammas et vterum, agit, talemque harmoniam eſſe nonnullis obſeruationibus practicis omni attentione dignis confirmat. Quarto capite Noſter de conſenſu actionum viſcerum abdominalium cum reliquis corporis humani partibus exponit, et quinto capite horum viſcerum functiones turbatas, vt cauſam communem omnium morborum, perpendit. Conſenſum vero viſcerum abdominalium cum reliquis partibus, quae corpus noſtrum componunt, explicare annititur per telam cellulofam, quae per totum corpus diſtributa vbique inter ſe communicat, et quam ex neruis conſtare ideoque ſentire poſſe credit. Generalioribus tandem his praemiſſis, ſexto capite ad variolas in ſpecie accedit, et de earum natura cauſisque hypotheſin ſuam proponit. Scilicet putat, variolas eſſe effectum ſalutaris cuiusdam operationis, aut ſingularis ſpasmodici motus viſcerum abdominalium, quo ſe a morboſa quadam materia liberant. Materiam enim, quae actionem eorum turbauit, per conſenſum horum viſcerum cum tela celluloſa ſubcutanea, mutuoque niſu et reniſu harum partium, ad corporis ſuperficiem propellunt. Cauſam autem variolarum in primis viis haerere, Cl. ROBERT ex horrore, nauſea et vomitu probare vult, quae ſymptomata, ante eruptionem variolarum adeo moleſta, hac facta, iterum ceſſant. Septimo capite Cl. Auctor rationem, cur benignae ſiue diſcretae et malignae ſiue confluentes variolae oriantur, ita explicare tentat, vt doceat, nimiam materiae morboſae copiam motumque

tumque turbatum et irregularem, caussam esse primariam et essentialem variolarum confluentium: conferre autem etiam ad hanc speciem producendam actionem et dispositionem aëris, metumque aegrotantium. Pus in inoculatione insitum fit caussa variolarum, quia telam cellulosam subcutaneam ad actionem, simulque viscera abdominalia ad reactionem excitat. Octauo capite, quod de methodo medendi variolis inscribitur, antiphlogisticam potissimum Noster commendat; ne vero viscera nimium debilitentur, aegrum etiam nutrire suadet. Omnia, quae neruos irritant, vt purgantia et huius generis alia, reiicit, ne, motu salutari naturae inde turbato, confluentes variolae oriantur. Nono tandem capite insitionem variolarum eatenus commendat, quatenus ea naturam ad materiem morbosam per cutem eiiciendam determinet, aegrotosque a metu, cuius adeo nociui effectus in variolosis sunt, liberet. Vltimo capite docet, crisi imperfecta facta, et salutari naturae operatione motuque turbato, variolas secunda quoque vice aegrum inuadere posse, cum reliquiae morbi post crisin etiam recidiuae caussa esse possint.

XI.

Examen de l'inoculation par un Medecin de la Faculté de Paris. a Londres et se trouve a Paris chès Dessaint iun. in 12. pag. 340.

i. e.

Examen inoculationis. Auctore Medico Parisino.

Auctor huius opusculi est Cl. D'ORIGNY, Doct. Med. qui peculiari quadam ratione inoculationem impugnare sustinet. Adstringi enim vult iudicium de libertate inoculandi publica lege con-

ceſſa tribus hiſce conditionibus. Primo, ſi ſine periculo ſit in iis, qui eandem patiuntur, cum ratione morbi ipſius, tum ratione eorum, quae ſequantur; ſecundo ſi conſtet, eos, qui ſemel experti ſint hunc morbum, denuo eum non timere; tandem ſi contagium per inoculationem haud diuulgetur. Quod cum vel ab acerrimis inoculationis defenſoribus indubitato affirmari haud poſſit, Cl. Auctor colligit, eam non concedendam eſſe.

XII.

Lettre de M. GATTI Med. Conſult. du Roi et Profeſſeur de Medecine en l'Univerſité de Piſe, a M. ROUX Doct. Regent de la Faculté de Medicine de Paris. Paris 1763. in 12. p. 36.

i. e.

Literae Cl. GATTI ad Cl. ROUX.

Cl. GATTI, celeberrimus ille inoculator, catalogum eorum, in quibus variolas per inſitionem Pariſiis excitauit, variasque adnotationes communicat, quibus methodum ſuam illuſtrat. Numerus vero eorum, in quibus inoculationem adminiſtrauit, ad centenarium adſcendit, quorum maxima pars eſt ex nobilioribus. De methodo ipſa ſequentia adnotaſſe ſufficiat. Magna cum cura dicit ſolere ſe examinare eos, qui inoculari ab ipſo poſcunt; in quibus ſi talem corporis diſpoſitionem non repererit, quali opus ſit ad variolas benignas producendas, id agit, vt eandem ipſis conciliet; qui ita diſpoſiti ſunt, nulla praeparatione egent. In vniuerſum variolas artificiales in corpore bene ad easdem diſpoſito leuiſſimi momenti morbum eſſe putat. In inoculatione adminiſtranda ſimpliciſſimam rationem

tionem ſequitur. Ad inſitionem adhibet vel pus recens, vel internam ſuperficiem cruſtarum in puluerem redactam. Impoſſibile eſſe putat, materiam variolosam vlla arte ita mutari poſſe, vt variolae inde excitatae pauciores benigniorisque indolis ſint, negatque, ſe peculiari artificio id efficere poſſe aut effeciſſe, in cuius rei ſuſpicionem apud multos Cl. GATTI venerat. Ex eodem pure diuerſum in diuerſis corporibus pus pro varia corporum natura oritur. Quos inoculauit, ii leuiores morbi impetus experti ſunt, in multis plane nullae puſtulae prouenerunt. Praecipuam curam in eo ponendam dicit, vt caueatur, ne alius morbus inuadat aegrotantem, praeter variolas. In multis, in quibus nullae puſtulae eruperant, repetita inoculatio nullum tamen effectum habuit. Praeter glandulam quandam induratam et eryſipelas, nullum alium morbum in inoculatis ſuis Cl. GATTI animaduertit, cuius cauſſa in variolis eſſe potuerit. Duo, in quibus inoculatio ſine fructu fuit, poſtea naturali contagio variolis inuadebantur.

XIII.

Reflexions ſur les prejugés, qui s'oppoſent aux progrés et a la perfection de l'inoculation. Par Mr. GATTI. Bruxelles et ſe trouve a Paris chez Muſier. in 8. pag. 239.

i. e.

Sententia de opinionibus praeconceptis, aduerſis inoculationis progreſſui et perfectioni. Auctore Cl. GATTI.

Diuidit Cl. GATTI opiniones inoculationi contrarias, quae hoc tempore inualuerunt, in quatuor claſſes; *de natura variolarum, de methodo inocu-*

inoculandi, *de contagio variolarum artificialium*, *de reditu variolarum post inoculationem*. De singulis separatim dicemus.

In primo capite Cl. Auctor de iis medicis conqueritur, qui, in declaranda variolosi morbi historia, non eandem cum SYDENHAMO, BOERHAAVIO aliisque summis in arte salutari viris, rationem ingrediuntur, nec naturae viam eaque omnia, quae in aegro eveniunt, sollicite obseruant, sed potius veritatem negligunt, fictisque de *fermentatione*, *ebullitione* aut *efferuescentia aliqua* hypothesibus inhaerent. Haec vero in variolis non locum habere, Cl. GATTI pluribus argumentis confirmat. In vniuersum autem variolae naturales non sponte, sed semper per contagium oriuntur. Quod vt probet Noster, effectum veneni variolosi insiti cum effectu aliorum contagiorum, v. c. pestilentiali et venereo, comparat. Non quidem negat, eas aliquando sponte ortas esse, sed ita, vti nunc inter nostros inueniuntur, semper ex contagio prouenire contendit. Subtilitas vero variolosae materiae impedit, quo minus viam, qua contagium in corpus irrepit, inuestigare possimus.

p. 51. In altero capite primum de praeiudiciis ratione praeparationis ad inoculationem Cl. Auctor disputat. Praeparationem vero appellat eam curam, qua corpus ita disponitur, vt aptum fiat ad variolas sine vllo periculo suscipiendas. Multi putant, praecipuam praeparantis operam eo esse dirigendam, vt, quantum fieri possit, inflammatio pustularum impediatur. Cum autem in variolis feliciter superandis semper certus inflammationis gradus necessarius sit, hoc iure a Cl. GATTI negatur. Venaesectio non tantopere, ac multi putant, variolis intra iustos limites coërcendis conducit, idemque de purgantibus inprimis fortioribus valet. Omnino

autem

autem non adeo temere, vt multi faciunt, regulae nimis vniuerſales conſtituendae ſunt in re, quae in ſingulis corporibus variat. Regulae enim iſtae non ſufficiunt, ſaepe nocent, et maximam partem magis ex hypotheſibus fictis, quam ex experientia ductae ſunt. Nec e contrario damnandi ſunt ii, qui, vbi neceſſitas requirit, regulas iſtas vniuerſales negligunt. In iſtis enim regionibus, in quibus inoculatio feliciſſimos ſemper ſucceſſus habet, vt in orientalibus, vix vlla praeparatio inſtituitur. Signa, quae felicem inoculationis euentum promittunt, ſunt ſpiritus non male olens (*haleine douce*) et cutis mollis, cuius parua vulnera facile ſanantur. In quibus autem haec ſigna deficiunt, ii praeparatione egent.

In ipſa inoculationis operatione praecipua cura eo dirigenda eſt, vt pus ſumatur ex corpore nulli alii contagioſo morbo obnoxio, neque adeo debilitatum ſit. Quantitas puſtularum non a quantitate puris pendet. Debilitari autem poſſe, putat Noſter, vim veneni varioloſi, ſi ab altero corpore, inoculationem experto, ad alterum transferatur, quoniam et tempore et propagatione magis magisque minuatur. Quod vt probet, ad exempla aliorum contagiorum prouocat. Dum autem de methodo variolas curandi diſputat, magnam partem eorum, qui variolis opprimuntur, medicorum culpa interire ait. Hinc non tantam cladem variolae inter ruſticos edunt, quantam inter nobiliores, qui medicorum praeceptis adſtricti ſunt. Optat, vt medicorum optimorum numerus ex multis iisque diligenter factis obſeruationibus codicem quendam legum conſtituat, in quibus modus variolas praecipue artificiales curandi praeſcribatur. Hunc codicem aegrotorumque ſimul curam tradi et commendari vult mulieribus, quarum opera melius profecto

consultum foret aegrotantibus, quam medicorum, artis parum peritorum.

p. 105. In tertio capite potissimum demonstrare annititur, per inoculationes Lutetiae Parisiorum institutas numerum aegrotorum variolosorum ibi non auctum fuisse, nec commendata ad arctius coërcendam contagii propagationem remedia sufficere.

p. 159. Quarto capite Cl. GATTI ea, quae nonnulli et Auctor inprimis *obseruationum de variolis naturalibus et artificialibus*, supra a nobis commemoratarum *), de methodo eius obiecerant, refellere studet, tandemque concludit: 1) *variolas, si quando redierint, adeo raro redire, vt eius rei nulla habenda sit ratio.* 2) *Variolas non frequentius post inoculationem, quam post naturales sponte redire.* 3) *Variolas non frequentius redire, si pauciores pustulae obseruatae sunt, et suppuratio vulneris non adeo copiosa, quam vbi contraria euenerunt.* In variolosis enim omnem salutis spem in exanthematum paucitate positam esse, SYDENHAMVS iam asseruit. Quapropter Cl. GATTI negat, per copiosiorem vulneris suppurationem pustularum numerum minui, aut materiam variolosam ad vulnus transferri, et in pure contentam esse. Praecipuum commodum, quo variolae artificiales naturalibus praestent, esse putat in delectu subiecti, materiae et loci, cui vulnus infligitur. In eum enim locum, ad quem primum contagium variolosum peruenit, fortissime agit, quare ad pulmones aut ventriculum delatum, funestos effectus vt plurimum edit, non metuendos, si vulnus brachio infligitur. Tandem principium ponit hoc: *venenum variolosum, si non variolas, nullum alium morbum in corpore nostro producere.*

XIIII.

*) vid. supr. p. 203.

XIIII.

Lettre a Mr. BELLETÊTE, Doyen de la Faculté de Medecine de Paris etc. par Mr. RAZOUX, Docteur en Medecine de l'Université de Montpellier etc. ſur les inoculations faites a Nismes. Nismes chès A. A. Belle. 1764. in 4. pag. 34.

i. e.

Literae ad Cl. BELLETÊTE de inoculationibus Nemauſii factis. Auctore Cl. RAZOUX.

Cum Facultas medica Pariſina a Montispeſſulana narrationem de inoculationibus Nemauſii inſtitutis petiiſſet, Cl. RAZOUX, qui plurimis aegrotis, artificialibus variolis laborantibus, adſtitit, operae pretium eſſe duxit, catalogum eorum, breuemque morbi hiſtoriam publicare. Numerus eorum, quibus intra octo annos variolae inſitae ſunt, continet 78. Ex his nullus interiit, aut iterum naturalibus laborauit, neque vllum exemplum exſtat, alium quendam morbum cum pure introductum fuiſſe. Sub finem Cl. Auctor haec ex hiſtoriis morborum enarratis colligit: *pus recens ſemper puri minus recenti praeferendum eſſe: vim febris plus minusue vehementiorem copioſioris aut parcioris eruptionis ſignum eſſe: ſuppurationem eo minorem eſſe in puſtulis, quo maior eſt in vulneribus et vice verſa: purgationes reiteratas, variolis feliciter ſuperatis, eo magis neceſſarias eſſe, quo grauius venenum varioloſum in ipſo morbo adparuit: ſucceſſum operationis ſuſpectum eſſe, ubi vulnus non ſuppurauit, neque cicatricem indelebilem reliquit: contra certos nos eſſe poſſe de felici operationis ſucceſſu, ſi poſt febrim vulnera ſuppurant, licet vna tamen aut plures puſtulae erupuerint, ſiue pus ſuderint, nec*

nec ne: ſudores in artificialibus variolis ante eruptionem bonum eſſe ſignum: ſaepe duplicem eruptionem, ſpuriam alteram et incompletam, alteram veram et completam obſeruari: febrem ſcarlatinam et eryſipelas non mali ominis in inoculatis eſſe, cum eruptio febrem, ſuppuratio eryſipelas tollat, etc.

XV.

Lettres de M. DE LA CONDAMINE a M. le D. MATY ſur l'Etat preſent de l'inoculation en France. a Paris, chès Prault etc. 1764. in 8. pag. 207.

i. e.

Epiſtolae Cl. DE LA CONDAMINE ad Cl. MATY Med. Doct. de praeſenti ſtatu inoculationis in Gallia.

Cl. DE LA CONDAMINE, celeberrimus ille inoculationis defenſor, in quinque epiſtolis ad Cl. MATY, Socium Societatis Regiae Londinenſis et Cuſtodem Bibliothecae Britannicae, de praeſenti ſtatu inoculationis in Gallia refert. In prima de interdicto inoculationis, quod ſupremus Senatus Galliae d. 8. iun. 1763 ante propoſuerat, quam ſententia certa ab Ordine Medicorum et Theologorum ſummo ferretur. Praemittit breuem inoculationis in Gallia hiſtoriam, deinde id refellit, quod obiectum eſt inoculationi, quodque plurimum valuit ad Senatus ſupremi interdictum, ſcilicet per inoculationem auctum eſſe Lutetiae Pariſiorum contagium variolarum. Praecipuam cauſſam, cur adeo difficulter inoculatio in Gallia progrediatur, dicit eſſe in leuitate animi Gallorum, et in defectu cognitionis felicioris apud exteros eiusdem progreſſus. Nec medicos quidem ab hac accuſatione liberos vult, quorum

maximum

maximum numerum vix quidquam praeter inoculationis nomen nosse contendit.

In secunda epistola hac in re vlterius declaranda Noster pergit, rationesque exponit, quibus persuasum ipsi sit, sententiam Facultatis Medicae et Theologicae caussae inoculationis non aduersam fore. p. 33.

In tertia epistola caussas narrat, quare iudicium inoculationi aeque fauens a Senatu supremo exspectet. p. 69.

In quarta tandem catalogum eorum scriptorum tradit, quae intra anni spatium partim ad defendendam partim ad impugnandam inoculationem prodierunt. Quorum cum maxima pars a nobis iam adducta sit, eorum tantum indicamus nomina, quae nondum ad nos peruenerunt. p. 101.

1) *Commentarius de inoculatione, auctore Ill. Comite* DE LAURAGUAIS *praelectus Acad. Reg. Scient. d. 6. iulii* 1763, in quo inoculatio impugnatur.

2) *Le Conseil de la raison, ou lettre de M.***, de l'Acad. de Danemark a M. E. M. sur l'inoculation de la petite verole* in 12, pag. 24. i. e. Consilium rationis, siue epistola M. *** ad M. E. M. de inoculatione variolarum, quod scriptum nihil plane noui continet.

3) *Lettre a M** contre l'inoculation, qui combat le Memoire historique de M.* DE LA CONDAMINE etc. a Nancy in 12. 132 pag. i. e. Epistola ad M. contra inoculationem, in qua commentarius historicus Cl. DE LA CONDAMINE impugnatur.

4) *Dissert. neutre sur l'inoculation de la petite verole.* Amst. 1764. i. e. Dissertatio de inoculatione variolarum, neutri parti fauens.

5) *Recherches sur quelques points d'histoire de la medecine, qui peuvent avoir rapport a l'arret de la grande Chambre du Parlement de Paris, concernant l'inocu-*

 lation

lation et qui paroiſſent favorables a la tolerance de cette operation. a Liege 1764. in 12. 2 Vol. i. e. Disquiſitiones ſuper nonnullis momentis hiſtoriae medicinae, quae nexum habent cum concluſo ſummi Senatus Pariſienſis de inoculatione, quaeque fauere videntur eidem: multa hic liber inutilia, et quae minime ad inoculationem pertinent, continere dicitur. Auctor eſt Cl. BORDEU, Membrum Facultatis medicae Pariſinae.

δ) *Obſervations critiques ſur la lettre de M.* GATTI *a M.* ROUX, *avec un lettre a* IEROME CARRÉ. Amſt. pag. 63. i. e. Obſeruationes criticae in epiſtolam Cl. GATTI ad Cl. ROUX. etc.

p. 157. In quinta epiſtola Cl. DE LA CONDAMINE de iis exponit, quae in conuentubus tribus vltimis Facult. med. Pariſ. ante 15 ſept. 1764 acta fuerunt. Enarrat lites per occaſionem commentarii Cl. L'EPINE motas, qui contra inoculationem, et commentarii Cl. PETIT, qui pro inoculatione ſcripſerat. Hic putat, hanc operationem, extra vrbes maiores tamen, concedendam eſſe. In fine de ſorte ſua Cl. CONDAMINE conqueritur, quod, quamuis communis vtilitatis promouendae in ipſo ſit ſumma cupiditas et ſtudium, tamen a multis peſſime haberetur, ob defenſionem inoculationis optimo animo ſuſceptam.

XVI.

Rapport ſur le Fait de l'Inoculation de la petite verole, lû en preſence de la Faculté de Medecine de Paris, et inprimé par ſon ordre, pour etre communiqué â tous ſes Docteurs, avant qu'elle donne ſur cette queſtion l'avis, que le Parlement lui a demandé par ſon Arrét du 8 Iuin. 1763. a Paris chès F. A. Quillau 1765. in 4. p. 125.

i. e.

Narratio de inoculatione variolarum, praelecta Facultati medicae Pariſinae, iuſſuque eius impreſſa, quo communicetur cum omnibus membris, antequam ſuam diceret ſententiam, quam ab ipſa poſtulauerat ſummus Senatus, d. 8. iunii 1763.

Notum eſt, ſummum Galliae Senatum Facultati medicae Pariſinae in mandatis dediſſe, vt libere ſententiam diceret de inoculatione, eius commodis et incommodis: vtrum conſultum videatur interdicere eam, an permittere, vel ſaltem ferre? et quid ſtatuendum ſit de cautionibus adhibendis, vbi vel feratur vel permittatur inoculatio in iis, qui inoculationi ſubiiciantur? Conſtituit ea propter Facultas medica duodecim viros, quibus commendauit totius cauſſae examen, vt deinde de ea ad Facultatem prius referrent, quam iudicium ſuum palam ederet. Verum inter hos diuiſae erant ſententiae. Sex enim ex iis, ſcilicet Cl. L'EPINE, ASTRUC, BOUVART, BARON, VERDELHAN DES MOLES, et MACQUART contra inoculationem pronunciarunt, quorum eſt haec, quam Lectoribus proponimus, ad Facultatem narratio. Auctor illius eſt Cl. L'EPINE

L'EPINE, qui eam d. 29 m. augufti, et d. 20, 22 et 24 octobr. 1764 Facultati praelegit. Profitentur autem huius Auctores, fe legiffe pleraque fcripta, quae de inoculatione diuerfis linguis edita funt; confirmatos fe effe a reliquis Membris Facultatis; fcripfiffe ad celeberrimos medicos et inoculatores exteros pariter ac Gallos, iisque varias de hac re quaeftiones propofuiffe; tandemque diligenter omnia, quae in inoculationibus Parifiis factis euenerint, adnotaffe. Ordine vtuntur hoc. Primo loco proponunt argumenta eorum, qui inoculationem defendunt; deinde recenfent obiectiones aduerfariorum, tandemque fuam de fingulis fententiam addunt. Omnia magno teftimoniorum ex variis fcriptoribus collectorum numero, literarumque fragmentis probare et confirmare ftuduerunt. Cum in tanta rerum multitudine et varietate, omnia hoc loco copiofius repetere non poffimus, fufficiat argumenta tantum praecipua enarraffe.

p. 5. et 19. Primum, quo defenfores inoculationis vtuntur, argumentum eft: variolas naturales adeo lethiferas effe, vt vnus fere femper ex fex vel feptem, qui iis laborant, et fi malignae fuerint, modo ex tribus moriatur. Ad hoc refpondent: periculum variolarum naturalium nimis augeri: minus effe eas periculofas in Gallia, quam in Anglia: faepe in nofocomiis ex 40 vel 60 vix vnum interire: in coenobio *St. Cyr* ex 102 vnam tantum periiffe. Adducitur quoque
p. 111. teftimonium Ill. VAN SWIETEN, qui in literis ad Facultatem medicam Parifinam datis profitetur: *paucos perire ex variolis naturalibus, fi debita adhibeatur cura.*

p. 9. et 23. Alterum argumentum pro inoculatione eft: neminem aut vix quemquam effe, qui per omnem vitam liber fit a variolarum naturalium periculo. Hoc fimpli-

ſimpliciter negatur, atque experientiae aduerſari dicitur. Ipſi Arabes, ad quorum auctoritatem non raro inoculationis defenſores prouocant, negant, neceſſario omnes homines variolis inuadi debere. Multis deinde rationibus probare Cl. L'EPINE ſtudet, non omnibus hominibus variolas eſſe metuendas, numerumque eorum, qui nunquam variolis laborant, longe maiorem eſſe in Gallia, quam vulgo creditur. Imo eo procedit, vt dimidiam hominum partem, ſi omnes aetates ſimul ſumantur, ſine variolis e vita diſcedere aſſerat. Narrat, eſſe quoddam p. 26.
coenobium Pariſiis, in quo per ſpatium duorum et ſexaginta annorum vnica tantum monialis variolis laborauerit, quam rem plurium coenobiorum et conuentuum exemplo probatam eſſe confirmat. Addit, eos, in quibus inoculatio ſine fructu inſtituta fuit, minime liberos eſſe a periculo variolarum naturalium. Hinc concludit, rationi contrarium eſſe, periculum ſubire morbi, qui nobis fortaſſe timendus nunquam fuerat, et in quem poſt inoculationem tamen rurſus poſſumus incidere.

Contra tertium momentum: neminem plus ſe- p. 9. et
mel variolis affici, Cl. L'EPINE magna teſtimonio- 31.
rum copia inſurgit. Exempla vero, quae ad refellendum hoc argumentum profert, in quatuor claſſes diuidit. Prima eſt recidiuarum poſt variolas naturales, ſecunda, naturalium poſt artificiales, tertia, artificialium cum eruptione poſt variolas naturales, et quarta tandem, naturalium poſt inſitiones aliquoties et tamen fruſtra ſuſceptas.

Quartum argumentum ita ſe habet: quum in p. 10. et
omnibus hominibus germen aliquod variolarum la- 48.
teat, neceſſario omnia corpora, quibus variolae inſeruntur, eas accipiunt, et ſi quaedam tamen eas inſitione non accipiunt, germine illo carent, ideo-

que

que nunquam experta essent variolas, quae omnia, vt quisque sponte videt, refutari facile poterant.

p. 11. et 52. Quintum defensorum inoculationis argumentum agit de praestantia variolarum artificialium prae naturalibus, ex eo ducenda, quod artificiales praeuideri corpusque ad easdem praeparari possit. Hoc Cl. L'EPINE concedi posse autumat, modo certum sit, omnes homines necessario variolis naturalibus inuadi, neminem porro ex inoculatione aut eius sequelis mortem contrahere, tandemque praeparationem tantopere iactatam multum prodesse; verum plane excludi ab inoculationis beneficio eos, qui praeparatione maxime opus habent, et inoculandorum delectum magis commodo esse inoculatori, quam inoculandis. Omnem tandem praeparationis vsum, si recte aestimetur, exiguum videri, nec raro eam potius nocere, quam prodesse.

p. 12. et 56. Sextum argumentum: frustraneum esse metum, posse vna cum pure, quod ad insitionem adhibetur, etiam stamina aliorum morborum in corpus inferri, certe periculum caueri posse, si qua eius caussa subsit. Hoc pari modo et acriter quidem Noster negat, variaque exempla venerei contagii etc. sic in corpus introducti adducit. Imo eo vsque delabitur, vt sustineat dicere, inoculationem prorsus esse exstirpandam, quia hominum quorundam malitia possit fortasse ea vti, ad venenum vna cum pure varioloso in corpora ingerendum.

p. 13. et 63. Septimum, quod de inoculatione praedicant: liberare eam homines a terrore, quem soleant incutere variolae naturales; ita refellit, vt dicat, istam quietem animi, qua videantur frui, qui artificiosas admittunt variolas, in mera opinione consistere. Inprimis acriter aduersus consectaria, quae vulgo ex indicibus nosocomii Londini in vsum eorum, qui variolis laborant, exstructi ducuntur, pugnat.

Octa-

Octauum argumentum eſt: variolas artificiales multo minus eſſe periculoſas, quam naturales: nullam in iis febrim ſuppuratoriam incendi, neque poſt eas, vti poſt naturales, ophthalmias, vlcera etc. remanere. Ad hoc Noſter reſpondet: naturales ſaepe nullis incommodis ſtipari; contra artificiales ſaepe et mala dicta, et alia propria mala ſequi. p.13. et 68.

Nonum argumentum, quod hucusque plurimum fecit ad inoculationem promouendam, eſt ſumtum a paucitate eorum, qui artificialibus variolis moriuntur, comparata cum multitudine eorum, quos naturales variolae opprimere ſolent. Reſpondet autem Noſter: ſaepe variolas inoculatione excitatas peſſimae eſſe indolis ac naturae, variolasque artificiales coniunctas eſſe cum grauiſſimis ſymptomatibus, quorum nonnulla artificialibus propria ſunt, vt vlcera, abſceſſus ſub alis etc. omnesque, qui inoculationem adminiſtrauerint, aliquos ex ſuis aegris amiſiſſe. p.15. et 83.

Decimum tandem argumentum pro inoculatione inde deſumitur, quod artificiales variolae benignae ſint et parum contagioſae. In reſponſione Cl. L'EPINE docet, contagium vniuerſale per variolas inſitas omnino diuulgatum eſſe. p.16. et 106.

Nouem tandem conſectaria ex exemplis in hac narratione allatis ducuntur, quae, quum ex prioribus facile intelligi poſſint, hic repetere nolumus. Hoc tamen adnotari meretur, Cl. L'EPINE, dum breuiter fata inoculationis colligit, docere, minime hanc methodum ab omnibus populis, vti vulgo iactatur, adſumtam eſſe, ſed in multis regionibus vel nunquam inualuiſſe, vel nunc ſuppreſſam iacere. Porro quam maxime vrget diſſenſum, qui inter inoculatores aut defenſores huius operationis in vniuerſum ratione theoriae et praxeos eius eſt, cum pauca omnino ſint momenta, de quibus conſentiant. p. 110.

tiant. Conclusum, vt et totius huius litis historiam, iam alio loco cum Lectoribus communicauimus *).

XVII.

Memoire sur l'inoculation de la petite verole, addressé a Mess. les Commissaires, chargés par la Faculté de Médeciné d'examiner les avantages et les désavantages de cette pratique, en conséquence de l'Arrêt du Parlement, qui enjoint à la Faculté de donner son avis à son Sujet. Par M. A. ROUX. Doct. Reg. de la Facult. Membre de l'Acad. de Bourdeaux et de la Societ. d'Agricult. à Amsterdam et se trouve a Paris chès P. Fr. Didot. 1765. in 4. p. 26.

, i. e.

Commentarius de inoculatione variolarum, missus ad Facult. med. Paris. etc. Auctore Cl. A. ROUX Doct. Reg. Facult. med. Paris.

Quum narratio Cl. L'EPINE, quam modo recensuimus, in Gallia, si non turbas, certe multas rixas et disputationes mouerit, quibus accusatus est Auctor illius, non modo, quod inter exempla, quae adduxit, falsa multa protulerit, verum etiam testimonia, quae ex aliorum scriptis et epistolis excerpsit, deprauauerit; hic Cl. ROUX suae sententiae quoque, non bona satis fide in ista narratione commemoratae, defensionem suscepit. Commentarium itaque, quem Facultati medicae tradiderat, hic in lucem edidit, in quo defensionem inoculationis susce-

*) vid. Vol. XII. P. IV. p. 726.

ſuſcepit. Cuius quidem argumenta partim a malignitate variolarum naturalium, partim a benignitate artificialium petita ſunt, quae exemplis inoculationum nonnullarum, quibus ipſe interfuit, probat. Vſitatas obiectiones, quae eidem ſolent opponi, refutat, ſententiamque tandem ſuam ita proponit: eandem non modo permittendam, ſed omni etiam cura propagandam eſſe. Hinc noſocomia erigere ſuadet, variasque proponit cautelas, quibus minui poſſit periculum contagii, per inoculationem ipſam latius propagati. p. 23.

XVIII.

De inſitione variolarum nonnulla momenta. Progr. inaugurale. Auctore HENRICO AUGUSTO WRISBERG, Doct. Med. Anat. et Art. obſt. Profeſſ. Gotting. 1765. 4. pag. 28. tab. aen. 1.

Duo potiſſimum momenta in hoc libello de inſitione variolarum recenſentur. Primo Cl. Auctor de variolis naturalibus veris, quae poſt inſititias fictas acceſſerunt, exponit. B. ROEDERERUS ſcilicet in quinque infantibus anno 1758 Clausthalii inoculationem inſtituit, quos tamen omnes anno 1763 naturales variolae inuadebant. Oſtendit vero Noſter, inoculatione variolas artificiales minime ortas fuiſſe. Vberior autem huius hiſtoriae explanatio et dilucidatio ideo maxime neceſſaria erat, quia inoculationis aduerſarii firmiſſimum contra inoculationis praeſtantiam argumentum inde petebant. Rumore enim huius rei ad exteros delato, hiſtoria de reditu variolarum naturalium poſt inoculationem vt argumentum omnium grauiſſimum fallaciae huius operationis conſiderabatur *). Ex hiſtoria autem p. 1.

*) vid. Rapport ſur le fait de l' inoculation pag. 39. no. 8.

autem inoculationis, a ROEDERERO adminiſtratae, apparet, per inſitionem nullam plane febrim in quinque his infantibus excitatam fuiſſe, die ſeptimo maculas quidem hinc inde adparuiſſe, eas tamen neque eleuatas fuiſſe, neque pure plenas, brachiique vulnera exiguam tantum puris copiam dediſſe.
p. 17. Addit Noſter aliud exemplum variolarum naturalium in puero, in quo olim ROEDERERUS iam inoculationem inſtituerat, quamquam ſine effectu. Subiungit tandem Cl. WRISBERG breuem hiſtoriam motuum, quos inoculatio noſtris temporibus
p. 22. in Gallia dedit. Alterum, quod hoc libello continetur, momentum, eſt deſcriptio duorum inſtrumentorum ad inoculationem aptorum; quorum primo Cl. HOSTY, altero Cl. GATTI vtitur. Illud valde compoſitum, hoc magis ſimplex eſt. Interim videmur in operatione adeo ſimplici omnino iſtis inſtrumentis carere poſſe, cum lanceola aut cultellus ſufficiat.

XIX.

Das Zwiefalter oder Afterjüngferchen beſchrieben von IACOB CHRISTIAN SCHAEFFER etc. *Nebſt einer Kupfertafel mit ausgemahlten Abbildungen. Regensburg in der Montagiſchen Buchhandlung* 1763. 4. plag. 3 $\frac{1}{2}$.

i. e.

Deſcriptio Libelloides, ſeu Libellulae ſpuriae, auctore IACOBO CHRISTIANO SCHAEFFERO: cum icone viuis coloribus picta.

Semper adhuc in diſquiſitione corporum naturalium occupatus Cl. SCHAEFFERUS, denuo nobiscum ſpecimen ſtudii ſui indefeſſi communicat. Conti-

Continet haec tractatio tria, in quorum primo Auctor figuram insecti, cuius nullum scriptorem mentionem fecisse adfirmat, tum in genere, tum secundum singulas eius partes, describit; in altero, quae ad historiam eius spectant, exponit; in tertio tandem comparationem huius insecti cum aliis instituit, quo adpareat, vtrum hoc ad genus quoddam cognitum pertineat, an potius nouum et peculiare genus constituat. Est autem libelloides haec antennis longissimis, pedibus vero breuissimis instructa. Caput vndique pilis est obsitum, in thorace nonnullae deprehenduntur protuberantiae, et in his quaedam puncta lutea, foemellis tantum propria. Corpus ipsum tunc, quando animal non volat, ab alis prorsus obtegitur, et in sexu masculino in duas appendiculas breues et incuruatas terminatur. Reperitur animal mox ineunte vere in locis montosis circa Ratisbonam, nec vnquam procul a montibus illud se vidisse Noster adfirmat. Vescitur aliis insectis, satisque vorax est, quamdiu in libertate versatur; quoniam vero, in hypocaustum translatum, muscas et alia insecta ipsi oblata intacta reliquit, et fame periit, Auctori non contigit, de propagationis negotio quaedam obseruare. Comparationem tandem huius insecti cum aliis instituens Noster, putat, hanc libelloidem neque ad papiliones pertinere, cum alae nullis squamis imbricatae, nec os proboscide instructum sit; neque ad classem libellularum referri posse, cum antennae nimis longae, et absentia trium illorum oculorum paruorum et simplicium, qui libellulis competunt, illud dissuadeant; neque cum phryganeis, aut hemerobiis coniungendam esse, vtpote a quibus solis antennis nimis longis differt, et licet in phryganeis antennae quoque longae, et in hemerobiis clauatae eae deprehendantur, in priori tamen insecto setaceae, in posteriori

vero multo breuiores sunt, quam vt nostra libelloides cum vno horum insectorum posset combinari. Itaque Auctor minime dubitat, quin animalculum hoc nouum et peculiare genus constituat, illudque ea propter libelloidem dixit, cum ad libellulas proxime accedere videatur.

XX.

Der weichschaalige Cronen-und Käulenkäfer beschrieben von IACOB CHRISTIAN SCHAEFFER etc. *Nebst einer Kupfertafel mit ausgemahlten Abbildungen. Regensburg, in der Montagischen Buchhandlung* 1763. 4. *pl.* 3.

i. e.

Descriptio Meloes SCHAEFFERI, Auctore IACOBO CHRISTIANO SCHAEFFERO, cum icone viuis coloribus picta.

Licet hoc animalculum in Cl. GEOFFROY historia insectorum sub nomine *Cerocomatis* descriptum iam et delineatum reperiatur *), Cl. Auctor tamen eius pleniorem descriptionem iconemque praecipue pictam dare non dubitauit, cum id ante aliquot annos iamiam spoponderit. Differentia antennarum diuersum animalculo huic conciliauit nomen, cumque ex hac discrepantia mares a foeminis optime distinguantur: Cl. Auctor marem antennis coronatis, foeminam vero antennis clauatis instructam dicit. Animal ipsum, exceptis antennis pedibusque luteis, colore ex aureo viridi splendet, qui

*) vid. Histoire abregée des Insectes, qui se trouvent aux environs de Paris, Tom. I. p. 357.

qui tamen obſcurior in foemineo ſexu deprehenditur. In capite praecipue attendendae ſunt antennae ſingularis ſtructurae, hae enim in maribus longitudine caput ipſum ſuperant, et in tres peculiares appendices terminantur, ita vt caput corona quaſi ornatum videatur, cum in foeminis antennae ſimplices, clauiformes ſint. Tenacula (*die Freßſpitzen*) in vtroque ſexu circa os duplici ſerie poſita inueniuntur, ita vt duo ſuperius paullulum, duo inferius ſita videantur. Elytrae tactu molles et cedentes deprehenduntur, a quo Noſter nomen huic inſecto dedit. De propagatione et metamorphoſi eius nihil certi detegere potuit, quapropter tantum monet: inſecta haec frequentiſſime menſe iunio et iulio in pratis et campis, praecipue in floribus millefolii, chamomillae et dauci ſylueſtris reperiri, et puluere antherarum horum florum haud raro ita conſpergi, vt tota, quantacunque luteo polline obuoluta videantur. Cum haec animalcula eandem cum cantharidibus proprietatem habeant, vt, ſi tanguntur, pedes attrahant, caput vero et pectus deprimant, propter hunc characterem cum cantharidibus omnino combinanda eſſe videntur; LINNAEUS vero, in vltima ſyſtematis naturae editione, cantharides officinarum ex genere cantharidum remouit, nouumque, meloe dictum, conſtituit; cumque Cl. Auctor ante plures iamiam annos iconem praeſentis inſecti depictam LINNAEO miſerit, ille inde animalculum hoc Meloen SCHAEFFERI dixit.

XXI.

CAROLI LINNAEI Fil. in horto Acad. Vpſal. Demonſtratoris, Decas prima plantarum rariorum horti Vpſalienſis, ſiſtens deſcriptiones et figuras plantarum minus cognitarum. Stockholmiae ſumtu et litteris Laur. Saluii 1762. fol. pl. 7. tab. aen. 10. Decas ſecunda ibid. apud. eund. 1763. pl. 5. tab. aen. 10.

Ea ſemper fuit horti Vpſalienſis fortuna, vt a primo fere fundationis tempore et locupletiſſimo plantarum theſauro exornatus, et viris in arte botanica maxime exercitatis inſtructus fuerit, qui de cultura plantarum aeque ac de iisdem augendis ſolliciti, famam huius horti et apud exteros ita propagarunt, vt neminem fore arbitremur, quin ex RUDBECKII et LINNAEI, Patris, *enumerationibus plantarum horti Vpſalienſis*, ſatis ſuperque perſpexerit, haud vltimo loco inter hortos botanicos, qui publicis Principum ſumtibus in Academiis ſuſtinentur, Vpſalienſem eſſe nominandum. Laudamus ideo Cl. Auctoris inſtitutum, qui patris veſtigiis inſiſtens tanto iamiam cum ardore ad ſtudium botanicum ſeſe accingit, nobisque prouentus horti academici, cuius cura ei demandata eſt, refert. Non inutile ergo fore credimus, ſi eas plantas, quarum deſcriptiones, iconesque lineares, ſeu vt Auctor appellat, fundamentales, in his decuriis continentur, breuiter indicemus. Siſtitur nimirum Tab. I. *Ethulia conyzoides*. Planta ex claſſe ſyngeneſiarum, Zeylonae forte incola, annua, quoad habitum exacte cum *Conyza* conueniens, ab ea tamen, vt et ab *Eupatorio* et *Agerato* in eo differens, quod ſemina omni pappo ſint deſtituta. Singularis eſt conditio, quod caules huius plantae in terram reclinati radi-

ces

ces agant, rariſſimo in annua planta exemplo. Tab. II. *Nolana proſtrata*, ita appellauit LINNAEUS, Pater, plantam humifuſam annuam, calyce monophyllo quinquangulari, corolla monopetala rotata, ſtaminibus quinque, ſtylo vno, ſeminibus quinque in fundo calycis haerentibus inſignitam, quae cum *Atropa* et *Phyſalide* affinitatem quandam habet. Tab. III. *Aſtragalus chinenſis*. Perennis haec planta Chinam patriam agnoſcit, et maxime conuenit cum *Aſtragalo galegiformi*, niſi quod habeat legumina inflata, in apice ſtipite quodam calyce longiore praedita. Tab. IV. *Hedyſarum junceum*. Et haec planta, cuius patria India forte eſt, perennat, inferiora folia habet ſimplicia, ſuperiora ternata. Tab. V. *Senecio varicoſus*. Nomen ſuum ſpecificum mutuata eſt haec planta a foliis ſuis pneulato-varicoſis, humilis eſt, annua, ex Aegypto allata, longiſſimis pedunculis praedita, de reliquo in omnibus cum Senecione conuenit. Tab. VI. *Zygophyllum album*. Frutex in Aegypto creſcens, vndiquaque excepto caule, canitie quadam piloſa obtegitur, folia gerit coniugata, foliola diuaricata carnoſa. Tab. VII. *Lithoſpermum diſpermum*. Hiſpaniae incola annua, differt a reliquis huius generis ſpeciebus, quod duo tantum ſemina habeat, in calyce quinquangulari hiſpido patente. Tab. VIII. *Mercurialis ambigua*. In muris montibusque Hiſpaniae creſcit annua haec planta, quae mercuriali annuae ſimillima videtur, ab ea tamen floribus propriis pedunculis inſignitis, neque in racemum diſpoſitis, praeterea capſulis magis hiſpidis, in apice truncatis, differt. Tab. IX. *Tripſacum hermaphroditum*. Annuum hoc gramen in Iamaica ſponte creſcens a reliquis huius generis in eo differt, quod tria ſua filamenta ſtylosque duos in vna corolla habeat, qua de cauſſa ſpecifico nomine hermaphroditi inſignitur. Tab. X. *Solanum*

 radicans.

radicans. Peruuianus hicce frutex cum *Solano quercifolio* in plurimis conuenit, differt tamen ab eo caule radicante, foliis glabris, foliolis quinque ouatis, racemis ſimplicibus, paucifloris, floribus minoribus albis ſubtus purpuraſcentibus, baccis globoſis, didymis, flauis, ſub dio vndiquaque ramos caulesque diffundit, et ad omnes articulos radices fibroſas emittit, quibus ſeſe terrae affigit, ideoque nomen *Solani radicantis* optime promeretur. Tab. XI. *Kühnia Eupatorioides.* Ita nominauit LINNAEUS, Pater, plantam in honorem KÜHNII, natione Americani, qui hiſtoriae naturalis amore excitatus diſſitas regiones adiit, et ex Penſyluania ſemina huius plantae attulit. Ratione externi habitus proxime cum *Eupatorio* conuenit, PLUKNETIUS in Almageſto p. 140. tab. 87. eandem ſub *Eupatorii* nomine deſcripſit atque delineauit; diſcrepat tamen ab omnibus floribus ſic dictis compoſitis antheris quinque diſtinctis, apice dehiſcentibus, ſtyloque ſupra medium bifido, ſtigmatibus duobus clauato linearibus. Tab. XII. *Zinnia multiflora.* Annua haec planta, quae nunc in hortis vbique colitur, differt praecipue ab altera peruuiana dicta, quod ſit magnitudine dimidia minor, habeatque calyces ex ſquamis non orbiculatis, ſed oblongis compoſitas, flores praeterea purpureos, longis pedunculis inſiſtentes. Tab. XIII. *Meſembryanthemum pomeridianum.* Vt omnes fere ſpecies huius generis Promontorii bonae ſpei incolae ſunt, ita et huius ſemina inde miſſa ſunt, differt a reliquis *Meſembryanthemis* maiori numero piſtillorum et loculamentorum fructuum, dicitur vero ſpecifico nomine pomeridianum, quoniam quotidie ab hora 1 - 6 flores ſuos, niſi pluuia impediat, expandit. Tab. XIV. *Saxifraga craſſifolia.* Sibirica planta, perennis, ex radice extus nigra, intus alba, ſaporis vehementer ſtiptici, emittit caules,

caules, qui quotannis mutantur in radices, appropinquante enim hyeme rami folia amittunt, atque ad terram flectuntur, ibidemque radices agunt. Tab. XV. *Anemone dichotoma.* Canadensis incola, perennis, ex radice sua reptante hinc inde turiones protrudit, qui squamis gemmatis obteguntur, atque in gemmam maiorem terminantur, ex qua singulo anno nouus caulis erumpit. Folia gerit breuissimis petiolis insistentia, lobata, vltra medium trifida, caules in dichotomia crescunt. Tab. XVI. *Cheiranthus fenestralis.* Frutex per tres, aut quatuor annos perdurans, caulem habet totum foliis tomentoso-incanis obtectum, quoad reliqua cum Cheirantho conuenit. Fenestralem dixit LINNAEUS, Pater, quoniam planta ob paruitatem, gratissimumque odorem, fenestris ornandis optime adhiberi potest. Tab. XVII. *Xanthium orientale.* Licet MORISONUS in historia sua plantarum huius iconem iamiam dederit, nihilo tamen secius, quoniam eandem minus aptam inuenerit Cl. LINNAEUS, meliorem *Xanthii* huius figuram exhibere voluit. Quoad faciem externam cum *Xanthio strumario* maxime conuenit. Caulis tamen magis scaber est, immaculatus, folia cuneiformia, ouata, triloba, petioli scabri, non villosi, fructusque triplo maior. Tab. XVIII. *Phalaris paradoxa.* Annuum hoc gramen in Natolia collegit, seminaque eius misit Cl. FORSSKAEHL. Singularem habet fructificationem; in vna enim eademque spica flores adsunt et steriles, et fertiles, quorum vltimi in centro haerent, et a prioribus vtrinque circumdantur. Conueniunt steriles cum fertilibus quoad figuram, praeter id, quod corollis, staminibus, atque pistillis careant, et glumam tantum carnosam, obtusissimam, biualuem, superius truncatam habeant. Tab. XIX. *Glycine subterranea.* In Brasilia et Surinam crescens annua haec planta

peculiari ratione, pedunculo deflorato, terram penetrat, ibidemque ſemina matura perficit, more *Trifolii ſubterranei*, et *Arachis hypogaeae*. Tab. XX. *Lathyrus piſiformis*, ſub dio perennat Sibirica haec planta, quae *Piſi* formam repraeſentat, ſtipulis vero ſuis characterem proprium demonſtrat. Vtrinque enim ad exortum ramulorum binas ſtipulas accretas habet, ouatas, baſi acute ſerratas, ipſisque foliolis maiores.

XXII.

Iournal de Medecine, Chirurgie, Pharmacie etc. par M. A. ROUX, Medecin de la Faculté de Paris, Membre de l'Academie Royale des Belles Lettres, Sciences et Arts de Bordeaux, et de la Societé Royale d'Agriculture de la Generalité de Paris. Tome XVII. a Paris 1762. chez Vincent. 8. alph. 1. pl. 13. Tome XVIII. 1763. alph. 1. pl. 13. tab. aen. I.

h. e.

Diarium ad artem ſalutarem, chirurgiam, pharmaciam, etc. pertinens. Auctore Cl. A. ROUX, Tomus XVII et XVIII. etc.

Maxime profecto laudandum eſt ſtudium, quod impendit Cl. ROUX, ad continuandum hoc diarium, a Cl. VANDERMONDE inchoatum et eius obitu interceptum, inprimis, cum priſtini Auctoris ordinem inſtitutum non mutarit, et ſimili modo e pluribus vndique affluentibus obſeruationibus non niſi optimas, caute ſelectas, promulgarit.

In menſe iulio 1762 haec inprimis notatu digna videntur.

2) *Obſer-*

2) *Obseruationes nonnullarum febrium verminosarum cum symptomatibus singularibus coniunctarum*, a Cl. MARTEAU DE GRANDVILLIERS. *Obseruatio* 1. Quadragenarius, insultu apoplectico afflictus, sumsit purgans vermifugum, quod partem taeniae expulit; denuo apoplexia et paralysi brachii dextri affectus, vomitoria bis adhibuit, et reiecta iterum parte taeniae per aluum sanitatem recuperauit. *Obs.* 2. Femina subito correpta est horrore, dolore acuto lateris et sudore enormi, expulsis vero vermibus melius se habuit; paulo post febre insigni laborans sine horrore a magna haemorrhagia, ob fascias venae sectae fortuito solutas exorta, in syncopen incidit et febris cessauit; sumsit post aliquot dies vermifugum, reiecit 33 vermes crassos, et celeriter refecta est. *Obs.* 3. Alium vexarat febris verminosa sub specie pleuritidis, attamen euacuatis vermibus septimo die cessauit. *Obs.* 4. Alius in febre verminosa intra sex dies 370 vermes reiecit. *Obs.* 5. Feminae vermes, praeter febrem, abdominis tumorem dolorosum excitarant, quibus reiectis aegra conualuit. Tom. XVII. p. 24.

3) *Obseruationes de vsu olei lini in haemoptoe*, a Cl. MICHEL. Quatuor enim obseruationes declarant, oleum lini, ad 2 vel 3 cochlearia per aliquot dies exhibitum, optime cohibuisse haemoptoen. 1) Etenim in haemorrhoidario sanguisugae ano applicatae haemoptoen mitigarunt, quam vsus olei lini postea plane superauit. 2) Femina, tempore catameniorum haemoptoe vexata oleo lini paucis tantum diebus restituta est. 3) Alia simili remedio haemoptoen sibi ipsa sedauit. 4) Puella phthisi maxime confecta, hoc oleo ad 3 cochl. per diem sumto, sibi vitam ad mensem vsque prolongauit. p. 41.

4) *Obseruatio hydropis ascitis spontaneo vomitu et subitaneo curatae*, a Cl. MOUBLET. Tricenaria, p. 46.

ab

ab angina putrida modo refecta, refrigerio ſibi induxit hydropem aſcitem, quae quidem remediis paululum ceſſit, his tamen deinde neglectis morbus increuit, et aegra ſubito inſigni correpta febre cum doloribus colicis, tandem per 20 horas ore et aluo deiecit 18 circiter menſuras liquoris flaui bilioſi et aquae limpidae. Ceſſarunt poſtea dolores cum deiectionibus, ſed languor et laxitas cutis diu remanſit.

p. 67. 5) *Obſeruatio ſarcoceles, frictionibus mercurialibus ſublatae*, a Cl. YVON. Septuagenarius, febre acuta et tumore ſcroti inflammatorio laborans, venaeſectione, clyſmate et cataplaſmatibus bene tractatus eſt. Imminuta inflammatione teſticuli plane indurati inueniebantur, et ſola frictio mercurialis hanc ſarcocelen intra menſem diſſipare potuit.

Menſe auguſto.

p. 143. 4) *Obſeruationes et meditationes de ratione medendi variolis*, a Cl. GONTARD. Hunc morbum tempore euolutionis et eruptionis vti reliquos morbos inflammatorios tractat. Aer ſit temperatus, durante febre iuſculum carnis tantum exhibeatur; cardiacis non, niſi languentibus viribus, opus eſt. Si febris varioloſa irruit, vena ſecetur 1mo et 2ndo die, 3tio vomitorium ſumat aeger, quamuis leuis ſit eius indicatio. Eruptis variolis venaeſectio, 3 horas poſtea emeticum, adeoque ſaepe purgantium continuatio vſque ad finem ſuppurationis conuenit. Sic diu multos varioloſos proſpere tractauit Cl. Auctor, quod adiectae obſeruationes plane declarant.

p. 168. 6) *Obſeruatio de percuſſione capitis*, a Cl. HOIN. Femina, 24 annorum, poſt percuſſionem vehementem anterioris capitis partis, perpetuo dolore ac tremore capitis affecta, ob pedum debilitatem lecto ſe tenuit, acceſſit quotidie veſpertino tempore febris,

bris, et nocte vt plurimum delirium. Locus contusus colorem non mutarat, attamen leui oedemate paululum eminebat, quo tandem incisione cruciata, 2 pollices longa et lata, aperto, et pauco sanguine effluxo, tremor et dolor capitis vna cum delirio mox cessarunt, et vulnus post 8 dies coaluit, salua aegrota, cui leuis tantum remansit pedum imbecillitas.

7) *Obseruatio multorum calculorum vrina et aluo reiectorum, communicata* a Cl. LE MAITRE. Virgo, 18 annorum, ex febre tertiana duplici continua incidit in malum hystericum vehementissimum, cum creberrimis conuulsionibus; accessit postea vrinae suppressio et colica nephritica; tandem Cl. Auctor detexit calculum in principio vrethrae, eoque forcipe educto, aegra 476 calculos magnitudine mediocri per vrethram, et dimidiam circiter copiam per anum intra 5 dies eiecit, praeter insignem sabuli copiam, cuius primo $\frac{3}{4}$ ℔ deinde $\frac{1}{2}$ ℔ et sensim minorem quantitatem reddidit. Vsa est interea trochiscis alkekengi ad ʒj pro dosi, et decocto seminum et olei lini cum nitro. Relicta renum obstructio et dysuria priora mala reuocarunt, et post 16 dies rursus per vrethram exierunt 186 calculi et 79, aequali magnitudine, per aluum. Vsus aquarum mineralium quidem magnam sabuli copiam vrina eduxit, attamen denuo rediit post aliquot menses vrinae suppressio et calculorum atque sabuli eiectio. Vix sanitate recuperata, aegram rursus prehenserunt motus conuulsiui et paralysis totius corporis, quos tamen morbos vomitoria et vesicatoria dorsi sensim plane sustulerunt. p. 173.

8) *Obseruatio de verruca praeputii insignis magnitudinis*, a Cl. LEAUTAUD. Erat magnitudine nucis iuglandis, cum pluribus aliis pisi magnitudine a myasmate venereo profecta, qua iuuenis 21 ann. p. 178.

per

per 10 menſes laborauerat. Cl. Auctor ligauit hanc excreſcentiam ope thymeleae, quae 5 die ſeceſſit cum inſigni haemorrhagia, quam agarico ſedauit et poſtea aegro frictionibus mercurialibus ſanitatem reddidit.

p 180. 9) *Obſeruatio de ſuppreſſione vrinae et doloribus nephriticis feminae per 7 ½ menſes grauidae, poſt lapſum accedentibus, quibus ſecutus eſt partus laborioſus infantis hydropici demortui*; a Cl. COSTES. Tricenaria enim haec, poſtquam lapſa erat in abdomen, ſtatim ſenſit dolores abdominis in dies creſcentes, poſtea retentionem vrinae et dolores nephriticos, et poſt 3 dies dolores ad partum, qui, cum ob nimis diſtentam veſicam peragi non poſſet, pupugit Cl. Auctor veſicam acu triquetra, ad pollicem ſupra os pubis, et 6 menſuras vrinae eduxit; quo facto tandem aegra, etſi magno cum labore, peperit infantem mortuum et ſenſim conualuit. Cauum abdominis et thoracis infantis continuit menſuram circiter vnam aquae et reliquae partes corporis aqua maxime repletae reperiebantur.

Menſe ſeptembri

p. 237. 4) *Obſeruationes quorundam effectuum ſingularium vaporis formicarum*, a Cl. ROUX. Aperiendo formicetum tam nauſeoſus vapor erumpit, vt eo rana intra 4 vel 5 minuta interfici poſſit. Cl. Auctor manibus tractando formicas ſenſit digitorum calorem, tumorem, ruborem, et altero die cuticula, quaſi a veſicatorio, deſquamata eſt. Alius formicetum deſtruere tentabat impoſita campana vitrea, qua paululum leuata ipſe vehementi vapore infeſtatus eſt atque inſignes percepit dolores capitis, corpus ſenſim intumuit, acceſſerunt anxietates et altero die cutis eruptio, quae poſt tres dies deſquamata eſt.

6) *De-*

6) *Descriptio abscessus renis dextri, qui tempore medelae non cognitus est;* a Cl. BILLEBAULT. Virgo sensu ponderis et doloris in regione hepatis grauata abscessu hepatis laborare omnibus visa est, eius operationem vero repudiauit; accessit deinceps tussis sicca cum sputo cruento, febre lenta, vomitu et deiectione cruenta, tandemque mortua est. In sectione cadaueris hepar sanum fuit, praeter omnium exspectationem, et sub eius conuexa parte apparuit tumor cysticus, 10 poll. longus totidemque latus et dimidia crassitie, sistens substantiam renis dextri plane in pus mutatam, quae decem calculos diuersos continebat; principium vretheris obturauerat calculus duarum nucum auellanarum magnitudine; lobi pulmonis sinistri purulenti, alterius maxime calculosi erant, pericardium liquore vacuum cordi, nimis contracto, adhaesit. p. 247.

7) *Obseruationes de duobus magnis vulneribus abdominis sine sutura curatis*, a Cl DE LA COMBE. Nauta 28 ann. a tauro vulneratus est in regione iliaca dextra, vt intestina cum epiploo e vulnere prodirent, quibus reductis, ligauit Cl. Auctor omentum et inferiorem partem laesam abscidit, ac vulnus linteis carptis repletum deligauit, quod obseruata accurata diaeta facile coaluit. Femina a vacca simili vulnere regionis vmbilicalis sinistrae afflicta est; reductis igitur intestinis praescidit chirurgus sine ligatura inferiorem laesam omenti partem, imposuit turundam oleo rosato imbutam, et cauto regimine aegram intra 5 hebdomadas restituit. Hinc patet, nos saepe suturis carere posse in vulneribus abdominis cum intestinorum exitu coniunctis. p. 257.

8) *Obseruatio aneurysmatis arteriae cruralis*; a Cl. DE LA COMBE. Hic tumor parti mediae anteriori femoris militis adhaesit et a nimia femoris extensione, miasmate venereo et pulsu semper accelerato p. 262.

ortus,

ortus, in dies increuit, donec ruptus effuso latice vitali aegrum interemit. In sectione femoris vidit Cl. Auctor, arteriam 2 poll. sub inferiore parte cystidis in naturali dimensione se cum trunco venae cruralis coniungere, eamque paulo inferius cursum vlterius continuare. Rarissimum profecto, si qua vere fuit, anastomoseos exemplum.

p. 268. 9) *Obseruatio de hernia crurali cum incarceratione, quam secuta est gangraena, cum iactura partis intestini et omenti, curata* a Cl. BERTRAND. Ad aegram 42 ann. 8uo demum morbi die accersitus est Cl. Auctor, cum iam materia foecalis efflueret; dilatata apertura vidit partem intestini et omenti magnitudine oui gallinacei putridam, vtraque vero extremitas sana adhaesit; eduxit partem gangraenosam omenti, quae, adhibitis digestiuis, cardiacis et cauta diaeta, 14mo die se separauit, et 16mo portio intestini corrupti 3 poll. longitudine sponte secessit; foeces vsque ad 20 diem e vulnere emanabant, postea partim e vulnere partim via naturali; tandem 50 die apertura intestini plane coaluit et post 20 dies, totius vulneris cicatrice facta, tota haec cura absoluta est.

Mense octobri.

p. 327. 2) *Commentarius de gangraena epidemica in vicinia Insulae in Flandria saeuiente anno 1749 et 1750,* a Cl. BOUCHER. Nimia vicissitudo aeris et clima nimis humidum subito in hac regione produxit anginam, dysenteriam et morbos extremitatum, quos
p. 331. omnes comitata est gangraena. Sectio prima describit morbum, a quo Insula ipsa non tacta est, potius oppida vicina in paludosis locis sita, et inprimis pauperes affligebantur. Pauci quidem hinc moriebantur, plurimi tamen perdiderunt membrum, vel sponte secedens, vel amputatum. Morbus, vt plurimum spontaneus, interdum coniunctus erat

erat cum febre continua remittente, interdum ſympathicus, ſaepiſſime poſt morbum acutum accedens, et crebrius inferiores quam ſuperiores petens extremitates, in puella quadam muſculos faciei deſtruens. Praeceſſit plerumque contractio ſpaſmodica muſculorum cruris vel brachii, in hoc primo ſtadio morbi per 2 vel 3 hebdomadas continuata, interdum dolor vagus dorſi, lumborum, cet. in extremitatibus poſtea perſiſtens; ſecutus eſt ſtupor vel ſenſus horroris membri affecti, ſenſu et motu mox deſtituti, palleſcentis, frigeſcentis, marceſcentis; in hoc tamen 2ndo ſtadio, quod decem dies durabat, functiones animales fuerunt integrae. In pauperioribus ſaepe in primo et ſecundo ſtadio ſenſus et motus membri affecti ſine dolore ſublatus erat, et plurimi tertium ſtadium non attigerunt. Cognoſcebatur hoc inprimis ex liuore partis laeſae et nigritie cutis poſt rubedinem atro-purpuream. Atque tum oriebantur in pede vel manu nonnullae puſtulae, acri ſero plenae, interdum gangraenam indicantes, interdum criſin. Si rubedo partis affectae non praegrediebatur, puſtulae non oriebantur, potius membrum ſubito nigreſcebat, acceſſit pulſus debilis, facies hippocratica, ſyncope, mors. In plurimis gangraena non vltra articulum tarſi vel carpi, rarius vltra genu adſcendit. Varius fuit morbi progreſſus, cum in aliis pedes ſphacelo poſt atrociſſimos dolores deciderent, in aliis duo priora morbi ſtadia, in aliis omnia confunderentur, et febris, poſt dolorum ſtuporisque viciſſitudinem accedens, in multis continua, nonnullis funeſta eſſet, in aliis febris continua, iam in principio irruens, ad morbi finem vſque perſiſteret. Viribus refocillatis, gangraena ceſſabat; in plurimis, adeoque ſenioribus, membra corrupta ſponte decidebant, in aliis

in mumiae ſpeciem mutabantur, et oſſa quaſi in carbonem transmutata videbantur.

p. 346. 3) *Duae obſeruationes proſperi effectus cicutae in tumoribus cancroſis*, a Cl. PORTÉ. Extractum enim cicutae, a grano dimidio ad quatuor pro doſi per aliquot menſes ſumtum, plane diſſipauit tumorem cancroſum mammae monialis, oui anſerini magnitudine. In alia poſt exſtirpatos duos tumores cancroſos mammae vulnus curari non potuit, perpetuo materiam ichoroſam fundens. Hunc effluxum idem extractum, ad 3 grana pro doſi ſumtum, primo auxit, poſtea imminuit, tandem longus vſus, ad 5 et 8 grana, vlceris cicatricem induxit. Attamen eadem aegra paulo poſt periit ventriculi inflammatione.

p. 355. 4) *Literae ab obſtetrice quadam*, REFFATIN *dicta*, ad Cl. LEVRET. Haec obſtetrix putat, obliquum vteri ſitum pendere a loco, cui adhaeret placenta, quae ſaepe partibus lateralibus, interdum ipſi orificio vteri adhaeret, quod duabus obſeruationibus declarat. 1) Etenim in partu puellae, praecedente inſigni haemorrhagia, caput cum funiculo ſe oſtendit, et placenta ipſi orificio vteri, parum dilatato, adhaerebat; aucta haemorrhagia, haec obſtetrix inuertit infantem, eumque viuum, ſed debilem, ex vtero eduxit, ſoluit placentam et matrem ſeruauit. 2) In alio partu caput infantis obliquum haeſit inter os pubis et os ſacrum, et vterque humerus a ſymphyſi oſſis pubis et protuberantia oſſis ſacri retardabatur, tandem maximo cum labore forcipum ope infans viuus extrahebatur.

Menſe nouembri.

p. 396. 2) *Continuatio commentarii de gangraena epidemica, in vicinia Inſulae in Flandria ſaeuiente, anno 1749 et 1750* a Cl. BOUCHER. Sectio ſecunda deſcribit

ſcribit *cauſſam morbi.* Praecipua eſt viciſſitudo tempeſtatum, cum calor nimius et aeris humiditas putredini faueat, quam athmoſphaerae varietas euoluit, inprimis in membris huic maxime expoſitis. Etenim ruſticorum manus et pedes, vt plurimum nudi, valde ab athmoſphaera afficiuntur, praeſertim in locis vliginoſis; vnde affectus ſcorbutici ad gangraenam praediſponentes. Non vero in his ſolum partibus, ſed in tota etiam humorum maſſa hunc morbum euolui, febris continua vel tertiana duplicata oſtendit, quae morbum vel praeceſſit vel comitata eſt, et naturae indicat conamina eiiciendi miaſmatis per metaſtaſes in iis partibus, vbi haeret morbus. Erumpunt itaque interdum puſtulae criticae, ſaepius, ſi metaſtaſis interiora membri petit, neruorum et arteriarum actio interrumpitur, quod ſtupor declarat, gangraenam praecedens. Syſtemate arterioſo prius affecto, inflammatio vehemens orta eſt, cum ſpaſmis neruorum, ſyncope, conuulſionibus, adeoque morte. Si miaſma neruos partis affectae petiit, gangraena acceſſit ſine dolore.

Sectio tertia indicat *medelam morbi.* Stadia p. 403. morbi diuerſa, eiusque progreſſus vel celeris vel tardus, indicationes curatorias diuerſas reddit. In celeri progreſſu 1) ſpaſmi ſedentur, 2) humorum putredo praecaueatur, quod difficillime efficitur, cum ſalia volatilia inflammationem augeant. Vena igitur ſecetur, antequam febris euoluitur; proſunt in primo ſtadio morbi antiſpasmodica temperantia, inciſiua et cardiaca, regimen diapnoicum, cordiale, antiſepticum, potus vini cum ſucco citri vel aceto mixtus. Topica, fomenta emollientia, inunctiones oleoſae tum nocuerunt; frictiones et balnea calida in ſecundo inprimis ſtadio morbi profuerunt, vt et olea, partibus volatilibus plantarum aromaticarum et ſalibus volatilibus impraegnata; interne exhibean-

hibeantur antiſeptica, praecipue cortex peruuianus. In tertio ſtadio requiruntur extracta fructuum acidorum cum cardiacis coniuncta, et ſubſiſtente gangraena, ſola analeptica. Corticem peruuianum nec cuilibet aegro, nec omni tempore morbi conuenire, potius, neglecto regimine, ad gangraenam diſponere, ex obſeruatione hic enarrata Cl. Auctor declarare annititur. In lento morbi progreſſu vires vitales depreſſae incitentur cardiacis fortiſſimis et analepticis; reſtituatur calor partium frictione, balneis aromaticis, topicis oleoſis et balſamicis. Rubedo vrens cutis membri affecti in tertio morbi ſtadio indicat venaeſectionem; nocent fomenta repercutientia; iuuant infuſa emollientia, anodina, reſoluentia. Si cutis fuſca eſt et puſtulis plena, ſcarificetur pars gangraenoſa; vulnera hinc facta deligentur digeſtiuis, balſamicis, antiſepticis, minime ſpirituoſis topicis.

p. 421. 3) *Obſeruatio vomicae inſignis cum ſymptomatibus minus conſuetis, ope corticis peruuiani curatae;* a Cl. BORNAINVILLE. Vir, 35 annorum, erupta vomica magnam puris copiam eiecit, tandemque materia purulenta viam ſibi parauit inter 5 et 6 coſtam veram, vbi pus, ſimulac tuſſiret, e duobus foraminibus emanabat. In hac calamitate adhibuit per aliquot dies decocta vulneraria cum cortice peruuiano, ac ſenſim excretio purulenta ceſſauit. Eundem morbum, vitiis diaetae reſuſcitatum, continuatus corticis peruuiani vſus iterum vicit. Alius, poſt febrem putridam vomica critica ſubito rumpente afflictus, etiam corticis peruuiani vſu curatus eſt.

p. 432. 4) *Obſeruatio abſtinentiae* 33 *dierum, cum ſymptomatibus peculiaribus*, a Cl. ALLIET. Puella decennis poſt terrorem incidit per horae ſpatium in ſoporem periodicum, cum conuulſionibus et febre intermittente coniunctum; 3tio menſe periit viſus et auditus,

tus, acceſſit abſtinentia cuiuslibet alimenti per 33 dies, nec inde emaciata eſt; catarrhus tandem cum febre ſenſus et ſanitatem reſtituit; poſt tres menſes rurſus hoc morbo periodico correpta, ſuperato eius duodecimo paroxysmo vehementi, conualuit.

5) *Obſeruatio infantis, qui iam per duos annos ſine cibo et potu vixit*, a Cl. CALIXTE GAUTIER. Vt veritatem rei detegeret Cl. Auctor, hunc puerum, 13 annorum, per quinque dies cuſtodiuit, et 1mo die obſeruauit, illum, capitis ac ventris dolore grauatum, parum dormiuiſſe, 2ndo die verſus veſperam magno frigore a ſomno impeditum, 3tio capitis dolore et anxietate vexatum, 4to et 5to ſomno refectum melius ſe habuiſſe. Abdominis muſculi valde emaciati erant, ſplen et hepar vix tactu ſentiebantur; ſcrotum teſticulis et funiculo ſpermatico vacuum erat; impoſita abdomini manus ſenſit pulſum aortae. Temperamentum aegri melancholicum eſt, ſtatura aetati conueniens, et poſt anginam ac variolas ſine remedio curatas haec abſtinentia accidit. Valde debilis eſt puer, nec niſi incuruus incedit. p. 438.

6) *Deſcriptio erucae vomitu reiectae; communicata* a Cl. VETILLART DU RIBERT. Hanc Cl. Auctor per 15 dies carne vitulina cocta et maſticata nutriuit, cum omnia folia, carnes, cet. repudiaret, tandem vero fortuito periit. Putat igitur, hanc in ventriculo ex ouo excluſam ibique ab alimentis ingeſtis nutritam eſſe. p. 443.

7) *Obſeruatio abſceſſus interni cranii, per aures et naſum euacuati;* a Cl. LE BLANC. Vt in officina monetaria flammulas variegatas melius obſeruaret Cl. Auctor, quae adſcendunt, ſi argentum formis infunditur, caput ſuper eiusmodi formam tenuit, ſed ſtatim ictum vehementem, quaſi electricum, inde ſenſit, cum capitis dolore, intra 14 dies ad ſummum gradum aucto, poſtea pondus in latere ſiniſtro capitis percepit; redierunt dolores vehementiſſimi, p. 455.

 quibus

quibus ſedatis, emanarunt ex aure ſiniſtra puris bonae indolis 20 circiter guttae per horam. Dolores deinde verticis vsque ad aurem dextram deſcenderunt, e qua poſt 20 dies pus effluebat. A 6to ad 90mum morbi diem ſurdus fuit, capitis peripheria quindecim lineas aucta erat; ſi veheretur in rheda vel equitaret, puris effluxus per aurem facilitabatur, motus nimius grauiſſimos capitis dolores excitabat; tandem ſubito reiecit magnam copiam puris ſpiſſi foetidiſſimi, quod ex foſſis naſalibus in fauces deſcenderat, atque ſic morbus finiebatur.

Menſe decembri.

p. 504. 3) *Continuatio commentarii de gangraena epidemica, in vicinia Inſulae in Flandria, annis 1749 et 1750 graſſante;* a Cl. BOUCHER. Sectio IV deſcribit *tempus amputationis in ſphacelo conſummato.* Cum amputatio non tollere poſſet cauſſam, quae functiones neruorum vel arteriarum membri ſphacelo tacti impediebat: haec differenda erat, donec linea ſeparationis partis mortuae a viua exoriebatur. Nec incommodum ab hac cunctatione timendum erat, cum membrum gangraenoſum vt plurimum ſponte ſicceſceret, nec malum, vt in gangraena humida, propagaretur. Porro differebatur amputatio, ſiue morbus eſſet idiopathicus, ſiue ſympathicus, ſiue criticus. In critico enim morbo materia poſt amputationem vel ad partem truncatam, vel ad aliam partem deducebatur. Si gangraena erat ſymptoma v. c. febris continuae, potius morbi cauſſa deſtruenda, quam amputatio peragenda erat, quam febris ſemper diſſuadebat. Morbus idiopathicus et ſimplex membri affecti amputationem non requirebat, cum eſſet ſupra locum corruptum 1) vel in ſtatu irritationis (*d'eretiſme*,) vbi diſſectae partes neruoſae gangraenam mutilatae partis excitaſſent; vel

ſtupore

ſtupore afficeretur, et amputatio in his truncatis vaſis paralyticis potius gangraenam induxiſſet, quam eorum actionem ſyſtalticam reſtituiſſet, non niſi limitato ſphacelo recuperandam; 2) cum, quam diu gangraena ſe expandebat, bona ſuppuratio vix ſperanda eſſet. Nunquam igitur bonus erat euentus amputationis in gangraena hic deſcripta, niſi linea ſeparationis, in qua ipſa amputatio ſemper ſuſciperetur, ſeparationem mortui a viuo iam ſponte fecerit.

4) *Obſeruatio ſingularis de tumore carcinomatico, et eius medela ope cicutae, cum euentu et diiudicatione rationis medendi;* a Cl. HAZON. Hic tumor haeſit in latere medio ſiniſtro maxillae inferioris, et, adhibito electuario cicutae ad ʒj vsque pro doſi, et in qualibet hebdomade purgante 12 granorum paſtae alexiteriae de Rotrou dictae, in dies volumine auctus eſt, accedente tandem febre continua per 40 dies, tumor ſine vllo remedio diſſipatus eſt, aegra vero paulo poſt maraſmo et furunculis obiit. p. 533.

5) *Obſeruatio metaſtaſis arthriticae, cum ſingularibus phaenomenis, ex literis* Cl. STRACK *excerpta.* In viro, arthriticis doloribus vagis vexato, materia in magnum collecta eſt abſceſſum ad 5, 6 et 7 coſtam veram dextram, indeque orta eſt fiſtula inter coſtas et pleuram; poſt 5 menſes materiae foetor coſtarum cariem prodidit, et inciſione inter 5 et 6tam coſtam facta, ad exitum puris leuandum, aditus ad ſaccum ab exoſtoſi vtriusque coſtae impediebatur, et pus, donec vulnus cicatrice clauſum eſt, foetuit, quod Cl. Auctor miaſmati arthritico adſcribit. p. 540.

8) *Obſeruatio tumoris duri, non dolentis, vermibus pleni; inſigni magnitudine;* a Cl. LEAUTAUD. Hic adhaeſit coxae dextrae tricenarii, cui impoſuit Cl. Auctor cataplaſmata emollientia, eoque aperto egreſſi ſunt circiter 4000 vermium viuorum variae magnitudinis, et aeger ſanatus eſt. p. 550.

 9) *Obſer-*

p. 552. 9) *Obseruatio hydroceles cum calculo perinaei, alioque maiori vesicae;* a Cl. TERLIER. Rusticus laborauit infiltratione vrinae in scrotum, tumore perinaei duro, et dolente, ac dysuria; imposuit per tres dies emollientia, quarto die hydrocelen causticis tractauit, et ex aperto tumore calculum drachmae dimidiae pondere exemit; in collo vesicae magnus calculus firmiter haesit, qui apparatu magno eductus est.

Tom. XVIII. Tomus XVIII. in mense ianuario 1763 haec continet.

p. 42. 3) *Historia dysenteriae epidemicae, quae saeuiit anno 1750 in nonnullis Picardiae locis, et Albamalae;* a Cl. MARTEAU DE GRANDVILLIERS. Post hyemem siccam, ver pluuiosum, et iunium calidissimum prorumpebant mense septembri et octobri tres dysenteriae species, benignae, biliosae et putridae. *Benigna* vomitu mucoso, et crebra deiectione viscida sanguinolenta incipiens, leuia tormina, ac febrem exiguam exhibebat, per 8 vel 10 dies obseruatam. *Biliosa* cum doloribus colicis maximis, vomitu bilioso et deiectionibus sanguineis irruens, tenesmum, dysuriam, sitim enormem, insomnia et febrem magnam induxit. *Putrida* febrem leuem, tormina maxima, vomitus et deiectiones creberrimas foetidissimas, tandem saniosas cum pulsu intermittente secum habuit, saepe accessit singultus, et aegri pessimis symptomatibus afflicti perierunt.

p. 59. 4) *Obseruatio et meditationes de vsu sulphuris in phthisi pulmonum;* a Cl. CLAPIER. Phthisicus enim, variis frustra tentatis, tandem ingressus est fodinam lithanthracum, a cuius aere sulphureo eius expectoratio augebatur, ipseque sensim sanitatem recuperauit.

5) *De-*

5) *Descriptio foetus monstrosi*, a Cl. BRISEBARRE et Cl. DUVOLLIER. Femina peperit gemellos perfecte formatos vsque ad vmbilicum, vbi recta linea coniungebantur, et eorum corpora e diametro sibi opposita erant, eaque vt et capita sursum spectabant; in vno latere aderant duo femora et crura bene formata, in altero vnum femur reliquis longius, cum crure ac pede deformi, qui duplicem pedem et sex digitos in duplici serie ita positos habuit, vt cuiuslibet pars interna versus alterius partem internam spectaret, quasi manus plicari solent. Caput et thorax in vtroque gemello nihil praeter naturam habuit, hepata inaequali magnitudine inferius expansione ligamentosa coniungebantur; vena porta ad maius hepar progrediebatur. Vterque foetus ventriculum, pancreas, lien et renes habuit, intestina ad finem ilei se coniungebant, et crassa vtrique communia erant, sed iusto ampliora; aderat corpus prolongatum vteri simile, vagina valde longa, septo in duas diuisa. Peluis e duobus constabat ossibus pubis, duobus ischiis, et duobus ileis irregulari situ; extremitates inferiores ligamento tantum adhaerebant; in altero latere aderant duo ossa ilea, deerant os pubis et ischium, et ad articulationem ossium ilei cartilago prominebat conica pollicis dimidii magnitudine; femoris caput planum erat. Adiecta est icon huius monstri. p. 66.

6) *Obseruatio ossificationis singularis in tuba dextra vteri feminae in partu mortuae repertae*, a Cl. CHAMBRY DE LA BOULAYE. Sectione cadaueris apparuit vterus liuidus, niger, digiti crassitie, et in tuba dextra latuit corpus peregrinum, membranis inclusum, ambitu 9 pollicum et 17 vnciarum pondere; cocta hac massa vidit Cl. Auctor, eam veram ossificationem sistere, cuius laminae laminis cranii vbique similes erant, et in loco fracto substantia cellu- p. 69.

 laris

laris conſpiciebatur. Adiecta icon rem melius declarat.

Menſe februario.

p. 112. 2) *Tractatus de catarrhis epidemicis, Nemauſi aeſtate anni 1762 ſaeuientibus*, a Cl. RAZOUX. Hic morbus triplex fuit; prior catarrhus cerebri, (*coryza veterum*,) cum dolore capitis, oculis lacrymantibus, effluxu muci narium et febre; in 2do iam dictis ſe adiunxit difficultas deglutiendi, tuſſis, ſiccitas linguae, febris ardens; 3tius addidit difficilem reſpirationem, dolorem grauatiuum pectoris, tuſſim cum ſibilo et eiulatu; febrem vehementiſſimam, inſomniam, cet. Calor aeſtatis inſignis eiusque viciſſitudo cum frigore cauſſa fuit huius morbi, quem exhalatio ſulphurea, calore excitata, et materia ſubtilis cauſtica, qua aer ſcatuit, a naribus, oeſophago, bronchiis reſorpta auxit. Prior plerumque naturae viribus ceſſit, 2da et 3tia ſpecies venaeſectioni, ptiſanis pectoralibus, infuſis theiformibus, purgantibus, diaetae.

p. 127. 3) *Obſeruatio effectus extracti cicutae*, a Cl. AGASSON. Infans ab eſu cicutae praeter conſueta ſymptomata, in partibus ſuperioribus rigidus factus eſt, in inferioribus plane paralyticus, cum conuulſionibus et deliriis. Sumto ſyrupo GLAUBERI euomuit, et ſymptomata ceſſarunt. In cancro aperto labii oris extractum cicutae a granis 2bus ad drachmam dimidiam ſumtum bonos quidem effectus producere viſum erat, attamen ex haemorrhagia partis affectae ſecuta eſt aegri mors.

p. 144. 4) *Obſeruatio de infelici effectu fructuum belladonnae*, a Cl. SAINT MARTIN. Infans comedit aliquot fructus belladonnae, et ſtatim incidit in riſum ſic dictum ſardonium, conuulſiones et febrem acutam, balneo autem et vomitu excitato mox reſtitutus eſt.

5) *Obſer-*

5) *Obſeruationes vſus alcalium volatilium in morſu viperae, quibus oſtenditur, omnia alcalia volatilia, ex animalibus educta, ſimili modo vt aqua* de Luce *dicta, aegros morſu viperae laborantes ſanare poſſe;* a Cl. LE BRUN. Aqua enim de *Luce* dicta, ſpiritu volatili viperarum, et ſpiritu cornu cerui ſuccinato quatuor homines, morſu viperae afflictos, ſanitati reſtituit. p. 150.

6) *Obſeruatio abſceſſus inſignis lobi ſiniſtri pulmonis, cum magna imminutione cauitatis pectoris in hoc latere,* a Cl. CELLIEZ. Puer 16 annorum, poſt febrem inflammatoriam, querebatur de tumore ad 2dam et 3tiam coſtam ſpuriam, ſenſim ita aucto, vt vix reſpirare poſſet, quo aperto et puris effluxu per 8 menſes continuato, tandem vulnus coaluit. p. 161.

7) *Obſeruatio noxarum a ſcabie ſuppreſſa oriundarum;* a Cl. BARATTE, *filio.* Excitauit enim parotidis tumorem lethalem; abſceſſum mammae; decubitum eryſipelatoſum nuchae et ſcapulae lethiferum; metaſtaſin cruris, et quae ſunt reliqua. p. 169.

8) *Literae* Cl. LEAUTAUD, *de vulnere magno abdominis, ſine ſutura curato.* Infans a vitro fracto, in quod incidit, laeſus eſt ſupra vmbilicum vulnere, quatuor pollicum longitudine eademque latitudine, prolabente omento dilacerato, ventriculo et colo. Quibus reductis Cl. Auctor vulnus turundis, vino calido imbutis, apte ſine ſutura deligauit; aeger per tres dies foeces vomitu reiecit, 4to autem aluo reddidit. Oriebantur quidem varii abſceſſus, tabem minitantes, 4to tamen menſe vulnus plane coaluit. p. 174.

Menſe martio.

2) *Continuatio tractatus de catarrhis epidemicis, qui Nemauſi praeterita aeſtate* (1762) *ſaeuierunt;* a Cl. RAZOUX. Nunc ipſis exemplis ea confirmat, quae in priore tractatu expoſuit. Feminae, 31 ann. catarrho p. 215.

tarrho ſecundae ſpeciei correptae, poſt tres venaeſectiones, dedit 2ndo et 4to die *dilutum caſſiae* cum ſyrupo ſtibiato et manna, incidit tandem in ſudorem criticum, et decocto foliorum borraginis cum manna 7mo die largiter euacuata, a febre plane liberata eſt. Alia 18 ann. negligens catarrhum primae ſpeciei, ſenſit dolorem grauatiuum pectoris cum difficultate deglutiendi; vena ter ſecta et catamenia morbum ſuſtulerunt. Iuuenis 22 annorum, catarrho ſecundae ſpeciei laborans, cum dolore grauatiuo pectoris, tuſſi ferina, virium proſtratione, et febre inſigni, duplici venaeſectione ſomnum, et purgante ſanitatem recuperauit. Obſeruauit Cl. Auctor, dolores capitis magnos ſemper leuem tuſſim, leues maiorem ſecutam eſſe; narium haemorrhagias catarrhum leuaſſe; ab aucta perſpiratione et expectoratione morbum citius depulſum eſſe; in 3tia catarrhi ſpecie venaeſectionem ſemper neceſſariam fuiſſe; purgantia leuia conduxiſſe; tuſſim nunquam a ventriculo ortam eſſe.

p. 236. 4) *Obſeruationes de oenanthe* a Cl. VACHER: quarum iam alias mentionem fecimus *).

p. 254. 5) *Hiſtoria grauiditatis cum peſſimis ſymptomatibus coniunctae;* a Cl. SOUQUET. Femina, 34 annorum, in quintae grauiditatis menſe primo catamenia alba habuit, in ſequente incidit in ſtuporem, quarto menſe in hydropem pectoris et totius corporis; ſetacea pedis multum aquae euacuarunt. Partui proxima dolorem acutum ad ſinum frontalem perpeſſa eſt, memoria deſtituebatur, decies in vehementes conuulſiones deiecta eſt, donec partum peregit, poſtea rediit viſus ſenſimque perfecta ſanitas. Infans ſimili oculorum ſpaſmo laborabat, quo mater tempore partus affligebatur, ceſſauit tamen, quo magis adoleuit infans.

6) *Obſer-*

*) vid. Commentar. noſtror. Vol. XI. P. II. p. 317.

6) *Obseruationes effectus tincturae castorei cum aethere vitriolico praeparatae* a Cl. SOUQUET; haec enim expulisse dicitur ex duabus feminis secundinas in vtero relictas. p. 361.

7) *Obseruationes duarum herniarum ventralium;* a Cl. STRACK. Viri, cuius superius *) mentionem fecimus, ob tumorem ad 5, 6 et 7mam costam veram musculus rectus abdominis lateris affecti loco motus est, vt egrederetur portio ventriculi sub cartilagine xiphoidea, oui gallinacei magnitudine, imminuta vero costarum intumescentia, haec hernia sensim disparuit. Femina quaedam, post quintum partum, ob relaxationem musculorum rectorum abdominis et lineae albae, hernia ventrali laborauit, quae constricto abdomine ope thoracis intra sex menses sublata est. p. 263.

Mense aprili.

2) *Obseruatio febris cachecticae;* a Cl. GODART. Vir, vino deditus, diarrhoea et febre lenta mortuus est. Secto cadauere hepar, iusto minus, pallidum fuit, vesicula fellea bile serosa pallida repleta, quae viscidum sedimentum deponebat; vesica vrina nigra extensa; cerebri substantia copioso sero scatebat. p. 324.

4) *Epistola* Cl. MAILHOS ad Cl. ALEXANDRUM, *continens historiam suppressionis mensium, per quatuor annos pessimis symptomatibus coniunctae.* Virgo enim 21 anni, cui ex subitaneo pedum refrigerio catamenia supprimebantur, statim sensit stuporem omnium membrorum, cum paralysi brachii dextri, et coecitate oculi dextri. Venaesectiones, euacuantia et vesicatoria diu continuata aegrae tandem visum, catamenia et valetudinem perfectam reddiderunt. p. 350.

5) *Obseruatio inuersi vteri;* a Cl. SONYER DU LAC. Ex imperitia chirurgus post partum inuerterat p. 357.

vterum,

*) vid. pag. 247.

vterum, quem prominentem lauit Cl. Auctor decocto radicis bugulae, bistortae et vini rubri, eumque reduxit, postea aegram electuario adstringente cum iusculo et radice symphyti refecit.

Mense maio.

p. 407. 2) *Obseruatio febris tertianae duplicatae intermittentis, post febrem putridam exortae et cum obstructione alui pertinaci coniunctae;* a Cl. PLANCHON. Iuueni 23 annorum, a febre putrida hemitritea restituto, relicta est obstructio alui pertinax, ac postea ille rursus incidit in febrem tertianam duplicatam intermittentem cum spasmis abdominis et copiosa saliuatione. Cl. Auctor sanguisugis excitauit haemorrhoides, dysmatibus et cortice peruuiano cum rhabarbaro primas vias purgauit, et aeger sensim conualuit.

p. 416. 3) *Obseruationes taeniae siue vermis solitarii,* a Cl. POSTEL DE FRANCIERE. Obseruauit VALISNERUS, corpora cucumerina, quae alii pro excrementis taeniae habuerunt, veros eius embryones esse, quos vidit ope mucilaginis se coniungere et sistere catenam nodosam, qua taenia componitur. Eiectio vermium cucurbitaceorum per anum certissimum exhibet signum taeniae, quam interdum excrementa mollia, stercori bouino similia, indicant, reliqua signa minus certa sunt. Symptomata vix periculosa esse, declarat Cl. Auctor ex taeniae natura et eius sede, quam occupat. Plurimi solis purgantibus et vermifugis, alii solius naturae beneficio conualuerunt. Saburra euacuetur, necentur hi vermes nouaque eorum generatio stomachicis amaris praecaueatur. Vomitoriis non semper opus est, purgantia sint amara et resinosa; mercurius eiusque praeparata, vt aquila alba et aethiops, optime conuenit. Infantibus prodest decoctum mercurii vel

puluis

puluis vermifugus Cl. GEOFFROY cum ſtimulo laxante; in ſtatu putrido acida et temperantia antiſeptica ſuadenda ſunt. Ad curam prophylacticam potum coffeae et vini boni dulcis commendat Cl. Auctor. Oleum juglandium recentium cum vino alicantico vt ſpecificum contra taeniam praedicatur *).

4) *Obſeruationes choreae S. Viti*; a Cl. ALLIET. p. 432. Tres obſeruationes hic oſtendunt, cauſſam proximam huius morbi eſſe celeritatem et imperfectam elaborationem ſeri et lymphae in vaſis ſtagnantis, vnde progreſſus fluidi neruei irregularis redditur. Venaeſectio et purgantia **) non vnica ſunt eius remedia, potius perſpiratio ad ſudorem vſque aucta, exercitatio corporis, ſudorifera apta et ſtomachica neruina hunc morbum radicitus tollunt. Vt plurimum puellae accedente pubertate hoc morbo corripiuntur.

5) *Obſeruatio nonnullorum morborum verminoſorum*; a Cl. COULANVOUX. p. 441. Tricenarius, poſt tuſſim febre tertiana vexatus, ſumſit vomitorium, et deiecta taenia, conualuit. Alius 14 annorum in febre putrida continua tetano corripitur, attamen mixtura caſtoreata et anthelmintica, depulſis vermibus, hunc ſanum reddiderunt.

7) *Obſeruatio hydropis pectoris in empyema mutati*; p. 451. a Cl. FOUET. Tricenarius hydrope pectoris affectus paracentheſin ſuſtinuit inter 3 et 4 coſtam ſpuriam, et egreſſa aqua ſanioſa foetida, aeger per ſex dies bene ſe habuit. Cum vero poſtea emanaret materia ſpiſſa, et anxietas aucta mortem minaretur: ſuſcepta eſt operatio empyematis, cuius ope libra vna

*) vid. Commentar. hor. Vol. XII. P. IV. p. 646.
**) vid. Comment. hor. Vol. VIII. P. III. pag. 468. et Vol. XI. P. IV. pag. 653.

vna et dimidia puris ſpiſſi educta eſt, et vulnus tandem poſt tres menſes coaluit.

8) *Obſeruatio exſtirpati tumoris cancroſi linguae, et boni effectus pillularum cicutae in ſymptomatibus poſtea accedentibus;* a Cl. BIESHAAR. Ex ore, per ſpeculum oris diducto, protracta eſt lingua ope forcipis, et inciſione ſemicirculari tumor exſtirpatus; haemorrhagia aqua aluminis ſedabatur. Quamquam hac operatione omnis tumor ſublatus erat: vulnus tamen, accedente febre et oris inflammatione non prius claudebatur, quam cicuta in pillulis et gargarismatibus adhibita eſt.

Menſe iunio.

p. 496. 3) *Hiſtoria anginae gangraenoſae epidemicae, quae graſſata eſt Charonae, tempore aeſtiuo anni 1762;* a Cl. DUPUY DE LA PORCHERIE. Pulſus omnium aegrorum erat paruus, frequens, cum calore et ſiccitate cutis, dolore capitis, vomitu bilioſo, difficultate deglutiendi, febre plerumque continua coniunctus. Cauſſa proxima latuit in bile plus minusue euoluta, quae celeriter e primis ad ſecundas vias deducta caput et fauces affecit, ibique inflammationem lethalem excitauit. Venaeſectio ſemper nocuit, aqua mineralis cum nitro, ptiſana hordei cum aceto et nitro, purgantia lenia, gargarysmata ex aqua hordei cum melle, ſpiritu ſulphuris et camphora plurimos ſanauit.

p. 509. 4) *Obſeruatio febris ſcarlatinae cum ſcabie retropreſſa et variis congeſtionibus externis complicatae;* a Cl. LANDEUTTE. Miles vicenarius, laborans ſcabie inueterata ſicca ſuppreſſa, ſubito incidit in febrem inflammatoriam, vt totum corpus rubore ſcarlatino obtegeretur, cum doloribus neruinis maximis; venaeſectiones vero et medicamenta temperantia morbum 17mo die ſuſtulerunt. Paulo poſt aeger in

ſimilem

ſimilem febrem ſcarlatinam et delirium incidit: vndecimo die varii oriebantur abſceſſus in inguine, ad vmbilicum, ſub axillis, ad carpum, ſponteque rupti ſunt, tandem vſu abſorbentium et lactis haec difficilis cura finiebatur.

6) *Obſeruatio tumoris enormis in latere dextro cranii;* a Cl. VIELLARD. Vir, 34 annorum, nouem menſes poſt lapſum ſenſit, mediam partem oſſis parietalis dextri mollem eſſe ac preſſioni cedere; acceſſit tumor oui gallinacei magnitudine, mollis et preſſus ſub cranium deſcendens. Varia quidem remedia ſed fruſtra tentabantur, et aeger moriebatur. In ſectione cadaueris ſubſtantia vtriusque lobi cerebri naturali ſimilis apparuit, pars lobi ſub oſſe parietali dextro, cuius ambitus erat decem pollices, 4 vel 5 lineas depreſſa erat, quae cauitas baſin tumoris recepit. Detracto epicranio liquor ſanguinolentus emanauit, et tumoris ſubſtantia fuit ſpongioſa, membranoſa et fruſtulis oſſeis repleta, qua ſublata in cranio foramen remanſit, quod 9 pollices ambitu aequauit; ſubſtantia baſeos magis compacta durae matri arcte adhaeſit. p. 533.

7) *Obſeruatio noua, quae confirmat, nigrum colorem, quo interdum imbuuntur turundae et emplaſtra, non ſemper cariem indicare;* a Cl. STRACK. Femina laborabat abſceſſu inſigni ſub axilla dextra, a decubitu materiae arthriticae exorto; dilatatis ſinubus effluxit quotidie copioſa materia, et quarta vel quinta hebdomade pus foetidum, emplaſtra colore nigro inquinans, quamquam coſtarum caries non aderat; ſexta hebdomade diſparuit foetor, et nona abſceſſus coaluit. p. 546.

8) *Epiſtola* Cl. MARTIN ad Cl. ROUX, *continens obſeruationem vulneris tracheae.* Quadragenario vulnus quatuor pollicum cultri ope ad cartilaginem thyroideam et os hyoideum inflictum eſt; Cl. Au- p. 549

ctor vniit cutem in tribus punctis vulneris per suturam nodosam, et balsamum ARCAEI applicauit; aucta febre altero die nodos suturae dissoluit, atque vulnus 17mo die plane sanatum est.

XXIII.

Theory and Practice of Chirurgical Pharmacy: comprehending a complete Dispensatory for the use of Surgeons; with explanatory and critical notes on each composition; and an introductory inquiry concerning the particular intentions of cure, in which remedies are applied, or administred; and the nature, and medicinal efficacy, of the several simples subservient to them. London, printed for I. Nourse. 1761. 8 mai. Alph. 1. pl. 9.

i. e.

Theoria et praxis pharmaciae chirurgicae; sistens dispensatorium completum, usui chirurgorum inserviens, etc.

Cum Cl. Auctor, qui DOSSY dicitur, videret, adhuc deesse opus perfectum pharmaciae chirurgicae, atque institutionem simplicium, a quorum vera cognitione selectus ac vsus medicamentorum pendet: scripsit hunc librum, in quo medicamentorum formulas iam cognitas, et rationales, et empiricas, ad classes redegit, iisque proprias adiunxit. Diuidit vero hanc pharmaciam chirurgicam in partem theoreticam et in partem practicam. Prior continet octo capita, in quorum 1mo definitio ac subiectum pharmaciae chirurgicae traditur; 2ndum examinat naturam corporis humani et diuersorum symptomatum, quibus variae partes obnoxiae sunt, vna cum indicationibus cura-

curatoriis praecipuis; 3tium confiderat naturam medicamentorum in praxi chirurgica adhibendorum, fecundum praecipuas indicationes curatorias difpofitorum; 4tum de materia chirurgo-medica in genere differit; 5tum offert defcriptionem et hiftoriam medicam fimplicium variorum, ad ordinem alphabeticum; 6tum indicat formulas peculiares medicamentorum et externorum et internorum, in praxi chirurgica occurrentium; 7mum tractat inftrumenta et vtenfilia, quae ad pharmaciam chirurgicam pertinent; 8uum docet operationes chirurgicas, quae in pharmacia chirurgica requiruntur.

Pars fecunda practica in tres libros difpefcitur, p. 185. quorum *primus* praeparationem et compofitionem medicamentorum, vfui externo deftinatorum, explicat, quas formulas Cl. Auctor excerpfit e Pharmacopoea Londinenfi et Edinburgenfi, nec non ex catalogo medicamentorum, quae Londini in Nofocomiis S. Thomae et S. Bartholomei in vfu funt, et ex pluribus aliis; attamen, non nifi eas elegit, quae maxime neceffariae vel nonnullis morbis valde conuenientes ipfi vifae funt. Differit itaque capite 1mo de formulis ficcis medicamentorum externorum, partim de corporibus plane ficcis, partim de pulueribus; caput 2ndum confiderat vnctuofa medicamenta externa, emplaftra, cerata, vnguenta, linimenta, cataplafmata, epithemata; caput 3tium proponit fluida medicamenta externa, fomenta, clyfmata, embrocationes, collyria, gargaryfmata, tincturas, iniectiones, olea, balfama. Liber *fecundus* p. 338. praeparationem et compofitionem medicamentorum, vfu interno exhibendorum, docet, quae ex iisdem fontibus haufit Cl. Auctor; et capite 1mo praefcribit formulas folidorum fic dictorum medicamentorum interne fumendorum, nimirum pulueres, pillulas, bolos, electuaria; capite 2ndo formulas flui-

dorum medicamentorum internorum exponit, hauſtus, iulapia, infuſa, decocta, tincturas, linctus et
p. 469. looch, emulſiones, mixturas. Liber *tertius* ordinat varia medicamenta, et ſimplicia, et compoſita, ſecundum eorum vires medicas, vel certas, vel putatas, quibus inſeruiunt variis indicationibus curatoriis, et quidem capite 1mo enarrat medicamenta ad vſum externum apta; adſtringentia, quae in ſtiptica externa, repellentia et roborantia diuiduntur; discutientia; agglutinantia; emollientia, quae vel relaxando, vel anodyna vi, aut narcotica virtute, aut refrigerio agunt; ſuppurantia; digeſtiua; detergentia; defenſiua; incarnatiua; epulotica vel cicatriſantia; cauſtica; antiſpasmodica; epiſpaſtica vel veſicatoria; vulneraria; ſpecifica contra luem veneream, ſcabiem haemorrhoides, lepram et cancrum; capite 2ndo medicamenta vſui interno conſentanea refert, quae ſunt cathartica vel draſtica, ſ. purgantia fortiora, vel eccoprotica et purgantia mitiora; ſudorifera; diuretica; emetica; emmenagoga; cardiaca; alterantia, quae ſunt vel diſſoluentia, vel ſtimulo quodam reſoluentia, vel antiputredinoſa, vel antacida ſ. abſorbentia; analeptica; adſtringentia; antiſpasmodica, vel ſtimulantia, vel narcotica; discutientia; balſamica aut vulneraria; ſpecifica contra luem veneream, podagram, ſcabiem, rabiem a morſu canis rabidi, cancrum, gangraenam, ſtrumas, haemorrhoides, lepram.

Liceat nobis nonnullas proferre obſeruationes ac formulas Cl. Auctoris, vt ratio huius libri magis
p. 186. conſpiciatur. Experientia edoctus eſt, *agaricum quercinum* non ſemper ſedaſſe vulnerum haemorrhagias. *Amalgama mercurii* e raſura plumbi vel ſtanni vt ſpecificum in cancro mammarum commendat.
p. 191. Similem naturam acquirunt *laminae plumbi cum mercurio perfricatae*, et ad glandularum tumores chro-

nicos

nicos diſcutiendos recte quidem adhibentur, certius autem id praeſtat vnguentum mercuriale. *Puluerem* p. 195.
myrrhae in acceleranda exfoliatione oſſium carioſorum maxime laudat. Pulv. talci, aqua cocti et ſo- p. 201.
luti ℥iv. cum ℥j. *balſami traumatici* mixtae, bonum conſtituunt *emplaſtrum agglutinans*. *Cereolos reſol-* p. 233.
uentes et emollientes compendioſius praeparare docet, quam Cl. DARAN; etenim ſumit cerae pur. ℥viij. ſperm. ceti ℥iij. pingu. porc. ℥ij. ol. oliu. ℥j. ceruſſ. ʒvj. Ceruſſam cum oleo et aqua coquit, reliqua ſoluta addit, et linteum, hoc liquore imbutum, in cereolos mutat, qui ſi cauſtici eſſe debent, ad ℥j. compoſitionis modo praeſcriptae addit ʒj. merc. praecipit. rubri, et ſextam pollicis partem tenuis extremitatis cereoli immergit. *Linimentum mercu-* p. 265.
riale pſoricum componit ex ol. oliv. ℥iij. cer. alb. ℥j. quo liquefacto, addit ʒij. merc. praecipit. albi, idque in ſcabie praeſtantiſſimum inuenit. *Cataplasma* p. 278.
commune emolliens, ex lact. ℥vj. ol. oliv. ℥j. mic. panis q. ſ. factum, in tumoribus inflammatis maxime conuenire dicit. *Cataplasma ad ecchymoſin* ex rad. ſigilli p. 280.
Salom. ℥iß. conſeru. roſar. et acet. aa ℥ß paratur. *Cataplasma reſoluens*, ex foec. vini et aceto vini aa p. 281.
℔ß. ſalis ammoniaci crudi ℥j. auen. excortic. q. ſ. compoſitum, optime reſoluit ſanguinem extrauaſatum. *Fotum emollientem* praedicat Cl. Auctor ex p. 300.
rad. althaeae, flor. ſambuci aa ℥j. ſem. lini ℥ß. coquatur in ℔iv aquae, donec ℔ij remaneant, quae colentur, et ℔j. decocti addantur ʒij. ſpir. ſalis ammoniaci; conuenit inprimis in magna inflammatione. *Embrocatio adſtringens* ex ſach. ſaturni ʒj. alum. et p. 312.
vitrioli alb. aa. ʒß. ſoluantur in ℥j. tinct. roſar. ſoluantur porro ʒij terrae Iaponicae in ℥iß ſpir. vini rectif. vtraque ſolutio miſceatur, decantetur; et caute adhibeatur in eruptione aut congeſtione catarrhali. *Puluis diaphoreticus* DOVERI ex opio pu- p. 344.

 rificato,

rificato, rad. ipecacuanhae puluerif. glyzyrrhizae aa.
℥j. nitri et tart. vitriol. ana ℥iv, mixtus, certiſſime
ſudorem mouere putatur, ſi a ℈j ad ℈ij. pro doſi
p. 348. exhibetur. *Mercurius alcaliſatus* fit ex mercurii pu-
rific. ℥iij. et pulv. lap. cancrorum ℥v. trituretur in
mortario vitreo, atque doſis a gr. v. ad ℈j. in ſcorbuto
p. 366. commendatur. *Pillulas lithontripticas* praeparat
Cl. Auctor ex ſapon. Alicant. ℥viij. calcis viuae pul-
uerif. ℥j. ſalis lixiu. vegetab. ʒj. formetur paſſa et
pillulae ad ℈j. pondere, quarum 18 ad 24. vel 3 aut
p. 384 4 ʒ. pro doſi exhibere ſolet. *Bolum ecphracticum*,
ex aloes ſuccotr. puluerif. gr. iv. vitrioli martis gr.
iij. conſeru. abſinth. maritimi et ſyrup. cort. auran-
tiorum ana ℈j. certiſſimum eſſe emmenagogum, ſibi
p. 418. perſuadet. *Infuſum paralyticum* ex rad. armorac.
et ſem. ſinap. aa. ℥j. canell. alb. ʒiij. aquae fontan.
feruent. ℔jß. colatur. add. aquae ſem. carui ℥ij. in
morbis neruorum ad ℥iv. pro doſi bis in die exhi-
p. 430. beri cupit. *Decoctum ſarſaparillae* in aqua ſimplici
parum adiuuare ait in lue venerea, niſi cum tinct.
ſublimati coniungatur; melius conuenire putat in
p. 438. podagra, rheumatismo, ſcorbuto. *Tinctura mer-
curii corroſiui ſublimati*, ex mercurii ſublim. puluerif.
gr. x. ſpir. vini rectif. ℔j. conquaſſata in phiola, ſo-
luta, decantata, ſaepe miaſma venereum non radici-
tus tollit, interdum tormina, non raro aluum ſan-
p. 456. guinolentam producit. *Mixturam alcalino ſalinam*
praeparat ex aquae fontan. ℔iß. ſalis tartari ℥ß. co-
laturae addit ℔ß. aquae menthae piperit. eamque
praedicat in oedemate, vlceribus, hydrope, ſtrumis,
podagra vaga, nephritide, cet. Si additur ℥j. nitri,
p. 458. appellatur *mixtura alcalino ſalina compoſita*, quae
magis efficax eſt in oedemate, vlceribus et anaſarca.
p. 463. In diarrhoeis commendatur *mixtura contra diarrhoe-
am*, ex aqu. cinnam. ℥viij. gum. Arab. aut gum. Se-
negal. ʒiij. addantur cretae pptae ʒvj. aqu. menth.
piperit.

piperit. ℥iv. ſpir. volat. aromat. ℥ij. ſyrup. e maeconio ℥iij. Adiecit praeterea Cl. Auctor iudicium de vnaquaque formula, eius commodo ac incommodo, doſes atque cautelas praeſcripſit, omniaque ſuis obſeruationibus illuſtrauit.

XXIV.

De l'Air, de la Terre et des Eaux de Boulogne ſur Mer et des environs; nouvelle Edition, corrigée et conſidérablement augmentée, a la quelle on a joint Conſtitution epidémique, obſervée ſuivant les principes d'Hippocrate, a Boulogne ſur Mer, en l'année 1759; avec des Diſſertations ſur la maladie noire, les Eaux du Mont-Lambert et l'origine des Fontaines en général. Par M. DESMARS, Médecin, Penſionnaire de la Ville. a Paris, chez la Veuve de Denis-Antoine Pierres. 1761. 8. pl. 14.

h. e.

De aere, ſolo et aquis Bononiae] in comitatu Picardienſi; editio noua, correcta et multum aucta; cui ſubnexa eſt conſtitutio epidemica, ſecundum principia Hippocratis anno 1759 Bononiae obſeruata; vna cum diſſertationibus de morbo nigro, aquis montis Lamberti et origine fontium in genere. Auctore Cl. DESMARS etc.

Bononia ſitum habet ad latus occidentale collis, montis Lamberti dicti, ad cuius radices ampla vallis eſt, quae a flumine, *Liannes* dicto, humectatur, atque bis de die per aquas maris inundatur.

Superior huius vrbis pars verſus regionem orientalem et auſtralem ſita eſt, et a vulturno inprimis perflatur, boreas autem et zephyrus minorem vim habent. Inferior vrbis pars in valle inprimis ſita eſt, et vix vllum ventum praeter eurum et euro-aquilonem admittit. Superioris partis ſolum ex ſtratis argillaceis et arenoſis formatur, in inferiore autem parte inſignis copia arenae ſolum format. Dum terra effoditur, fruſta cochlearum et lignum foſſile et ſilices ſingulares reperiuntur, quorum diameter pedem vnum vel ſesqui pedem aequat. Iidem interius excauati ſunt et cryſtallos continent, quae plerumque flauae et interdum albae ſunt, et in cuſpidem adamantinae ſimilem deſinunt. Praeter has autem ſaepe in cauitate horum lapidum parua fruſta ligni deſtructi ſeu lapilli incluſi reperiuntur. Tandem quoque arena marina petrefacta ſeu lapides arenoſi effodiuntur, quos ad conſtruendas cellas et
p. 11. culinas adhibent. Aqua putealis dura et impura eſt, magnamque copiam partium terreſtrium continet. Aqua fontana limpida eſt, ſaeuiente tamen tempeſtate et tempore pluuioſo turbida et albicans euadit. Fluuialis demum aqua turbida, craſſa terrisque calcareis et diſſoluta argilla referta deprehenditur.
p. 14. Aer magis humidus, quam ſiccus eſt, et quod ad calorem ac frigus ſpectat, vtrumque moderatum eſſe ſolet, ſi quidem inſignis copia aquarum tum frigus tum calorem moderatur. Inter ventos vulturnus inprimis et eurus vrbem perflant, iique interdum circa aequinoctium impetuoſi ſunt. Aeris conſtitutioni tribuit, quod animalia inprimis quadrupeda, reſpectu adiacentium prouinciarum minora ſint, et fructus obſcuriorem colorem, craſſioremque corticem habeant et parui ſint. Ex his autem organa firma et diutius aeris iniuriis reſiſtentia inco-
p. 22. larum oriri coniicit. Illos bellicoſos et feroces eſſe, perhi-

perhibet, cauſſamque in eo, quod locum montoſum inhabitent, quaerit; ex magno autem ſenum numero et raritate morborum et foecunditate matrimoniorum ſalubritatem aeris huius vrbis elucere putat, ſimulque puellarum numerum puerorum numero ſuperiorem eſſe narrat. Inter quadrupeda p. 26.
inprimis pulli equini, vaccae, verueces, porci, apri, lepores, cuniculi, muſtelae et mures auellanarum minores praeter vulgaria copioſiores ſunt. Inter aues gallinaginum magna hic deprehenditur copia. Inter reptilia vipera nulla, coluber vero, lacertus vulgaris, ſalamandra, rana et bufo frequentes ſunt. Piſcibus tum marinis tum fluuiatilibus haec regio abundat. Inſecta e. g. papiliones, muſcae, cicadae paucae, cimices nulli, apes vero numeroſae ſunt; inprimis ſcarabaei, ceruus volans, ſcarabaeus rhinoceros dictus, ſcarabaeus paruus et ſcarabaeus maialis. Inter cruſtacea cancri et gammari et ſquilla, inter vermes lumbrici, et inter zoophyta ſepia et echinus marinus, ſtellae marinae et vrticae marinae eminent. Inter cochleas pectines inprimis praecipui ſunt. Inter vegetabilia indigena, variae arbo- p. 34.
res, plantae et fructus tum cereales, tum horaei, tum leguminoſi hic enumerantur. Victum incolarum, qui ruri viuunt, lacticinia et praecipue carnem porcinam ſalitam, potum vero vel aquam ſimplicem vel cum furfuribus coctam, poſtmodum fermentatam, conſtituere, et tabacum etiam et ſpiritus ardentes copioſe vſurpari, Noſter perhibet; de p. 46.
moribus eorum autem notat, eos non adeo laborioſos eſſe, eosdemque etiam ob domorum diſtantiam a ſocialitate, ſimulque etiam a vitiis, quae inde proueniunt, remotos eſſe. Remigum vitae genus a praecedenti valde differt. Plerumque piſcibus marinis viuunt, ſpiritum ardentem copioſe bibunt, et indeſinenter tabaci fumo vtuntur. Magnitudine et

ſirmitate corporis praeſtant. Fides morumque in-
tegritas multum laudatur. Morbis non adeo ob-
noxii ſunt; ſenes tamen plerumque coecitate et
p. 52. herniis laborant. Aliud eſt vitae genus et mores
incolarum vrbis. Potus theae cum lacte ſemel, bis,
immo ſaepius de die ingeritur; caeterum potus or-
dinarius cereuiſia tenuis eſt; vinum aqua dilutum
a paucis tantum bibitur. Inter victum carnoſum
praeter vaccinam, vitulinam et veruecinam, nulla
alia caro in vſu eſt. Inter vina Burdegalenſe et
Languedocenſe praecipua ſunt. Morbi endemici
ab intemperantia vini et potulentorum fortiorum
et abuſu potus calidi proueniunt. An autem ſalina
aeris humiditas, quae ibi obſeruatur, incolas ad haec
potuum genera inuitet, Noſter quaerit. Praeterea
permultos aegrotantes, hydrope pectoris et aſcite,
nec non phthiſi laborantes, et inter plebem inprimis
morbos cutaneos et ſudorem foetidum obſeruauit.
p. 58. Anno 1750 dyſenteria, 1754 variolae, 1756 febres
miliares, 1757 febres putridae malignae et 1759 angi-
nae et morbilli praecipui morbi epidemici fuerunt,
quos Noſter ab initio anni 1750 adnotauit. Hye-
mali autem tempore, inprimis ſi humiditas regna-
uit, fluxiones catarrhoſae, tuſſes et anginae, ſi au-
tem gelida hyems feruentem aeſtatem exceperit,
febres continuae apparuerunt. Quod ad curatio-
nem ſpectat, venaeſectiones minus frequentes in-
ſtitui, veſicatoria contra et vomitoria crebrius vſur-
pari, et plurimas pleuritides tum veras tum ſpurias
praecipue horum remediorum vſu debellari, cura-
tionem autem antiphlogiſticam SYDENHAMI mo-
deramen ibi requirere, Noſter notat.
p. 63. Transeamus ad conſtitutionem epidemicam
anno 1759 Bononiae obſeruatam. Praegreſſa hye-
me leni et aeſtate humida tempore autumnali anni
1758 coelum nubilum, pluuia copioſa, interpoſitis
nonnul-

nonnullis diebus ſerenis venti auſtrales, hyems admodum lenis, veri pene ſimilis, tumque itidem venti auſtrales, multa pruina, pauca pluuia, ver frigidum et ſiccum tumque venti copioſi, caurus nimirum et vulturnus, aeſtatis ſubſequentis calor inſignis et initium menſis auguſti pluuioſum, reliquum tempus minus conſtans obſeruatum eſt. Varii tunc morbi ſub diuerſis tamen temporibus epidemice graſſati ſunt, inprimis tuſſis conuulſiua, febres catarrhales, tumores glandularum colli, maxillarium et parotidum, in nonnullis teſticuli tumefacti, et tuſſis ſicca tempore autumnali obſeruata eſt. Durante hyeme in partibus corporis ſuperioribus eryſipelas et ſcabies ſicca, et vomitus fluxusque biliosi homines infeſtarunt. Tempore vernali pleuritides et peripneumoniae et a menſe ianuario ad ſolſtitium aeſtiuum vsque morbilli inſimulque febres anginoſae, eryſipelaceae et miliares copioſae, nec non febres intermittentes tertianae regnarunt. Durante aeſtate et autumno dolores abdominales, morbi atrabilarii et nonnullae dyſenteriae homines excruciarunt. Tandem ſub initium autumni variolae in conſpectum venerunt, non adeo diu durantes.

Praemiſſa epidemiarum hiſtoria cauſſas horum morborum perpendit, et hic ad indolem regionis, anni tempora, ſiccitatem et humiditatem, ventos auſtrales et ſeptentrionales, tanquam ad cauſſas praecipuas, inſimul autem ad temperiem, aetatem et regimen aegrotantium attendit. His expoſitis comparationem Noſter inter febrem hanc anginoſam epidemicam et inter epidemias, quae ab HIPPOCRATE, et anno 1734 Plymuthi a Cl. HUXHAM, et anno 1759 Pariſiis eodemque anno Inſulae a Cl. BOUCHER, Albamalae a Cl. MARTEAU, et in locis vicinis vrbis Ham a Cl. DE BERGES obſeruatae ſunt, inſtituit. p. 81.

inſtituit. De curatione praeſeruatiua poſthaec notat, domicilia, quae regionem auſtralem reſpiciunt, cum iis mutanda eſſe, quae verſus ſeptentrionem ſita ſunt. Dein munditiem commendat, potum calidum vero et ſomnum diu protractum et omne id vetat, quod humiditatem cerebri auget. Inter remedia, quae praeſeruant, exhibito prius leni purgante ad veſicatoria, inprimis nuchae aut collo applicanda, nec non ad cauteria reſpicit. Remedia autem, quae curationem abſoluant, vomitoria itidemque veſicatoria et pannorum laneorum, oleo et ſpiritu cornu cerui imbutorum, applicationem circa collum, praecipue profuiſſe notat.

p. 113. Deſcripta epidemia obſeruationem de morbo nigro communicat, et hunc morbum, qui vomitu inprimis ſtipatus eſt, et in quo materies nigricans, cruenta et foetens reiicitur, non a colore materiei per vomitum reiectae, ſed a colore cutis et oculorum liuido nomen accepiſſe, putat. Cauſſam huius morbi in materia atrabilaria indolis acidae, non vero alcalinae, quaerit, et curationem ſero lactis et abſtinentia alimentorum dulcium, pinguium et oleoſorum, vſu vero eorum, quae refrigerent et aluum laxent, abſolui perhibet. Praeterea purgationem capitis pauloque poſt inſtituendam venaeſectionem in brachio commendat, vini vero abuſum, concubitum, exercitia valida, ambulationem diu protractam, inſolationem, balnea calida et alimenta ſalſa et aromatibus condita prorſus interdicit.

p. 125. Vltimo diſſertationem de aquis montis Lamberti et de origine fontium in genere ſubnectit. Vt ex his perſpicimus, fontium aquae ſecundum Noſtri ſententiam a vaporibus ſubterraneis condenſatis oriuntur, hi autem per inſpirationem continuam, exſpirationi aequalem, perpetuo reſarciuntur. Quod ad aquas Bononienſes ſpectat, ſecundum

HIPPO-

HIPPOCRATIS ſententiam duas claſſes aquarum admittit. Aquae enim, eo opinante, vel ſunt durae, crudae et difficulter coquendae; huc etiam aquae minerales, ſalſae et eae pertinent, quae ex lapidum ſtratis oriuntur; vel aquae molles, dulces, tenues, limpidae et facile digerendae ſunt, quorſum ſpectant aquae pluuiae, et quae a collibus terreſtribus proueniunt. Ad priorum claſſem aquas montis Lamberti Noſter refert. Cum autem aquae durae et crudae temperamentis debilibus et delicatioribus noxiae ſint, eaedemque difficilius digerantur atque ventrem obſtipando et exſiccando, ſuperioribus partibus reſiſtentiam pariant, et verſus has partes maiorem humorum affluxum alliciant, expectorationem copioſam, catarrhos, aſthma, hydropem pectoris et affectus hypochondriacos incolis Bononienſibus ob memoratam aquarum indolem morbos familiares eſſe, Noſter colligit. E contrario fluorem album, fluxum hepaticum et lienteriam, ob eandem aquarum naturam raro ibi obſeruari, immo gonorrhoeas inueteratas vſu harum aquarum cito curari, perhibet. Albedinem porro dentium oſſiumque, vnguium magnitudinem et pilorum copiam pariter quoque inde deriuat; cumque ob eandem cauſſam tunicae vaſorum denſiores et rigidiores euadant, organa ſenſoria minus ſenſilia, hinc etiam imaginationem minus viuidam ibi deprehendi, ob id vero iudicium magis valere, notat. Cauſſam tandem, cur caput Bononienſium rotundum, collum breue, ſcapulae amplae et crura femoraue craſſa ſint, non in aere, ſed itidem in aquis quaerit. A duris enim crudis ſalſisue aquis duritiem, rigiditatem et reſiſtentiam viſcerum abdominalium aeque ac vteri prouenire, hinc foetum fortius retineri magisque comprimi et formam corporis deſcriptam acquirere, Noſter arbitratur.

XXV. PE-

XXV.

PETRI CAMPER Demonstrationum anatomico pathologicarum Liber secundus, continens peluis humanae fabricam et morbos. Amstelaedami apud Ioannem Schreuder et Petr. Mortier. 1762. Fol. imper. pl. 14. tab. aen. 3. cum duab. tab. aen. linear.

Cum iam eo loco, quo primum huius elegantissimi operis librum indicauimus, de consilio scribendi Cel. Auctoris satis a nobis expositum sit *), hoc nunc silentio praeterire nobis liceat. Sufficiat itaque monere, id agere potissimum Nostrum in altera hac demonstrationum parte, vt peluim humanam, plurimorum certe morborum ac vitiorum sedem, quoad fabricam et morbos describat. Dicit autem Cel. CAMPER potissimum de virili pelui, pauca enim sunt in hoc opere, quae ad foeminarum peluim eiusque morbos pertinent. Tota vero tractatio in sex capita ab Auctore diuisa est, atque in
p. 1. eorum primo *de ligamentis, cartilaginibus, ossibus et musculis circa peluim positis eorumque affectibus* agitur. Synchondrosin ossium pubis in partu mobilem esse confirmatur. Non modo iunioribus, vti HIPPOCRATES asseruit, quibus cyphosis in dorso infra septum existit, sed et iis, quibus gibbus supra septum accidit, abscessus ad ilia et inguina proueniunt, non ex consensu quodam inter has partes, sed propter aponeuroses ex ligamento vertebrarum communi anteriore prouenientes, quorum ductum pus descendens sequitur. Coccygei musculi vsum in eo potissimum consistere Cel. CAMPER autumat, vt is ligamento sacro-ischiadico robur addat, quo illud valen-

*) vid. Comment. Vol. X. P. III. p. 503.

valentius contractioni et vi musculorum abdominalium et septi transuersi resistere possit. Ligamentum urethrae triangulare mediam quasi inter musculum atque ligamentum naturam habet, atque cum in sectione calculi magni momenti sit, a Nostro accurate hic describitur et delineatur. Fibras eius radiatim dispositas vere musculares esse, Cel. CAMPER adfirmare non audet; vidit tamen hoc ligamentum in cadauere aliquo fere totum musculare.

Caput secundum *de arteriis venisque peluis et perinaei* inscribitur. De arteria pudenda interna Cel. CAMPER monet, omnes fere anatomicos eam in figuris suis obscure admodum exhibuisse, ne HALLERO quidem excepto, de cuius quinque tabulis vasis sanguiferis peluis destinatis conqueritur, in iis fere omnia extra situm picta esse, vasaque cera turgida et a vicinis separata exsiccataque mirum in modum *capreolizantia* delineari. Plexus et circuli venarum hypogastricarum, qui a pudenda proueniunt, egregie describuntur. p. 5.

Capite tertio Cel. Auctor *de neruis intra peluim et in perinaeo conspicuis* exponit. De neruo obturatore notat, ob eius compressionem ex diuerso foetus situ in vtero inclusi, grauidas de stupore ac dolore femoris saepe conqueri, quae tamen symptomata mutato foetus situ breui cessant. Ischiadicum plexum, et nerui intercostalis in pelui fines inprimis accurate describit, et symptomatum quorundam, ex neruorum variorum inter se coniunctione, explicationem, huic neruorum descriptioni adnectit. Sunt vero ea: pedum tremor in hystericis, in quibus omnia symptomata ex acrimonia putrida in primis viis praesente prouenire putat; nonnulla symptomata colicae pictonum, symptomata, quae gibbosis ex compressione partis inferioris medullae spinalis et neruorum extremitatum inferiorum p. 6.

rum ſuperueniunt, et alia, quae in expulſione foecum in partu et in calculoſis obſeruantur. Colicus dolor et diarrhoea a pedum refrigerio explicantur, per ramos nerui iſchiadici in planta pedis diſtributos, horumque ramorum cum neruo intercoſtali coniunctione.

p. 9. Capite quarto *de figura et ſitu partium, in calculoſorum curatione ſcitu neceſſariis, et de inciſione veſicae ſecundum* RAUIUM, CHESELDENUM *aliosque* diſputatur. Multas easque egregias obſeruationes hoc caput continet; ex quibus pauca ſpeciminis loco adducamus. Pertinent vero omnia, quae hic dicta ſunt, ad explicationem tabulae ſecundae et tertiae. Atque in earum priore potiſſimum Noſter partes, in perinaeo ſitas, prout eae ſe ſcalpello in ſectione calculi offerunt, in diuerſa ſpatia diſtinctas, delineari curauit. Inprimis vero damna, quae ſcalpello non rite ducto, ſed aberrante, ex laeſione vaſorum aliarumque partium oriri poſſunt, indicat. Glandulas a COWPERO dictas Noſter, cum rariſſime reperiantur, ſemel tantum vidit, et depingi curauit. Veſicam vrinariam pauci, forſan nulli in vero ſitu exhibuerunt. Hinc Cel. CAMPER ſynchondroſin oſſium pubis, et os ilium pone acetabulum ſerra diuiſit, muſculosque abſtulit, vnde effectum eſſe putat, vt in figura adiecta omnia in ſitu, maxime naturali ſimillimo, delineata ſint. Veſicam homo in dorſo cubans totam euacuare nequit. Hinc diuturnus in dorſo decubitus in adultis, non tamen vti LEEUVENHOECKIUS aſſeruit in pueris, calculi generandi cauſſa exiſtere poteſt. Contra Cel. LIEUTAUD, qui circa locum, vbi oſtium veſicae cum vrethra committitur, eminentiam aliquam et corpuſculum deſcripſit, quod *vuulam corpusque trigonum* dixit *), Noſter monet, eſſe eminentiam hanc in

*) vid. Memoir. de l'Acad. des Scienc. a. 1753.

in paucis alicuius momenti, minime tamen negari poſſe, eam aliquando in tumorem eleuari. Credibile interim CAMPERO videtur, caput gallinaginis frequentius, quam vuulam modo deſcriptam vrinae iter obſtruere, cauſſamque eſſe, cur catheter in veſicam compelli non poſſit, cum oſtium capitis gallinaginis aliquando tam amplum ſit, vt ſpecilli apicem recipiat. De hac aliisque cauſſis, quae impedire ſolent, quo minus catheter veſicam ingrediatur, egregia multa Noſter monet. Quae Cl. POUTEAU de proſtata adfirmauit, eam ſcilicet facile digitis lacerari poſſe in calculi ſectione, et quidem in illa directione, qua inciſa eſt, per CAMPERI obſeruationes magis adhuc confirmantur. Aliquoties vidit veſicam vrinariam ſcirrhoſam ac circa calculum ita conſtrictam, vt is omnem vrinae per vreteres acceſſum plane impediret. Hinc vreter maxime dilatatus, peluisque renalis valde expanſa erat. De catheteribus porro Noſter agit, Rauianum, Cheſeldenianum et Sharpianum deſcribit, atque putat, omnes fiſtulas mediae curuaturae, ſi tantum aliquo modo incuruae ſint, catheterum loco adhiberi poſſe. Catheteres ſigmoideae figurae, quales veteres adhibuerunt, facillime, vbi obſtaculum in vrethra eſt, quia non dirigi poſſunt, haerent. Caeteris vero omnibus, ſi via libera eſt, vrgente neceſſitate diutius intra veſicam relinquendi ſunt. Apices vero horum trium catheterum, quos deſcripſit, monet, nimis longos eſſe. Addit de exploratione per catheterem in vniuerſum quaedam, iubetque, curuaturam catheterum pro varia aetate eorum, qui explorandi ſunt, ita aptari, vt RAUII catheter in infantibus trium vel quatuor annorum, CHESELDENII, quo cum catheteres, quos in Gallia nunc adhibent, conueniunt, in hominibus mediae aetatis, SHARPII vero catheter in reliquis adhibea-

hibeatur. Reiteratam explorationem ante calculi sectionem ipsam reiicit. Methodum sectionis calculi secundum RAUIUM inprimis describit Cl. Auctor, nam in aliis lithotomiae methodis explicandis nimis forte breuis est. Confirmat, impossibile esse, vesicam, non vero ceruicem eius, cum RAUII instrumentis incidi cum tamen Ill. ALBINUS contrarium a RAUIO factum esse dixerit. Addit, RAUIUM non semper eo cum successu calculosos secasse, vti ille ipse gloriatus est, sed ex diario, quod Amstelaedami iussu magistratus in collegio chirurgico de sectis a calculo seruatur, probat, ex 22, in quibus RAUIUS operationem instituerit, quatuor demortuos esse. De directione instrumentorum in calculi sectione in vniuersum monet, semper ea ita esse adigenda, vt axis eorum peluis axi parallela sit. Hinc iubet, aegros in tabula alta ita collocari, vt chirurgus sectionem in eadem directione, qua incepit, absoluere possit. Addit quaedam de calculi curatione in foeminis et punctura vesicae. Laudat potissimum in punctura vesicae instituenda acum triquetram et methodum, qua Cl. FLURANT *) pro hoc scopo vtitur. Cannulam vero magis incuruam et breuiorem parare iubet

In capite quinto *de vesicae, intestini recti, aliisque fistulis in perinaeo et circa anum sitis, seu inter vesicam et*

*) vid. Cl. POUTEAU *Melanges de Chirurgie* p. 500. Comment. horum Dec. I. Suppl. I. p. 157. Vtitur Cl. FLURANT acu triquetra incurua, quae apud Cl. POUTEAU l. c. et apud CAMPERUM picta est. Punctionem vero per intestinum rectum retro vesiculas seminales eo in loco instituit, vbi digitus index sinistrae manus fluctuationem aquae in vesica haerentis percipit. Mox instrumentum cuspide intra cannulam latente manu dextra secundum sinistrae manus indicem applicat, et acum in vesicam compellit.

et inteſtinum hiantibus, diſputatur. Vidit Noſter fiſtulam, ab ea parte, qua inteſtinum ileum cum coeco committitur, ad veſicam vsque penetrantem, vnde aeger cum vrina ſaepe varia ex adſumtis eiiceret. Orta autem haec fiſtula erat poſt colicam inflammationem. Alia eſt obſeruatio de oſſiculis foetus extrauterini per inteſtinum rectum excretis, ex quo inteſtino contra fiſtula in vuluam patebat. Videtur tempore partus poſt conamina irrita foetus ex tuba in abdomen transiiſſe, ibique in putredinem abiiſſe. Addit Cl. CAMBER alia de fiſtulis poſt ſectionem calculi aut ex venerea labe oriundis. Credit, in curatione fiſtularum ani inciſionem ſolam integrae fiſtulae ſufficere, forfice vel ſcalpello vtcunque formato factam. Vulnera, quae cum forfice facta ſunt, aeque facilius ac alia, quae cum inſtrumento minus obtuſo fiunt, ſanantur. Circa methodum, qua Galli vulgo nunc in curatione fiſtularum ani vtuntur, dum ſcilicet ſpecillum argenteum, longum vel latum flexileque, in fiſtulam demittunt, et extremis foras ductis totam partem callo obſeſſam attrahunt et ita abſcindunt, monet, eam optimam fore, ſi ad finem curationis pars vitiata retineri poſſit. Sed extenuatur primum, deinde ſpecillum prolabitur, ita vt propter carnis laxitatem ſcalpellum non admittat.

Caput ſextum *de veſicae herniis, atque de inteſtinis in perinaeum et in foramen oſſis pubis ouale prolapſis* tractat. Variae hoc loco obſeruationes notatu dignae adducuntur, vt duplicis herniae circa vaſa obturantia in ſenili cadauere obſeruatae; herniae iuxta neruum iſchiadicum, inter ligamentum ſacro-iſchiadicum, os ilium et os latum, in foeminino cadauere viſae, quam herniam dextrum ouarium praeter naturam magnum ingrediebatur; et herniae veſicae inguinalis in canibus duobus. p. 17.

S 2 Super-

Supereſt, vt ad Lectores de tabulis aeneis a Cel. CAMPER huic ſecundo demonſtrationum anatomico-pathologicarum libro additis referamus. Prima tabula figuras duas continet, in quarum priore peluis virilis ita delineata eſt, vt vertebrae lumborum et ſynchondroſis oſſium pubis diſſectae ſint, quo inprimis ſanguifera in pelui diſtributa vaſa in vero ſitu conſpici poſſint. Inprimis vero lineam propenſionis peluis et axin eius indicauit. In poſteriore tabulae primae figura plexus nerui iſchiadici, coniunctionesque intercoſtalis nerui cum ſacro exhibentur. Secunda tabula figuras continet inferioris partis peluis, partiumque in perinaeo ſitarum, quae eo ordine, quo ſe ſcalpello in ſectione calculi offerunt, per ſtrata quaſi effictae ſunt. Loca inciſionis vbique indicantur, additaeque ſunt figurae muſculi transuerſi perinaei alterius, acceleratoris, et glandularum COWPERI. Prima tabulae tertiae figura lateralem virilis peluis ſectionem oſtendit, quo omnes partes, ad quas in calculi ſectione attendendum eſt, in naturali ſitu appareant. In ſecunda veſicae cauum internum et vrethrae iter ſimili ſectione adhibita exhibentur. Reliquae figurae ad catheterum varias ſpecies, eorum applicationem, vniusque ſpeciei prae altera praeſtantiam declarandam, tandemque ad acum tricuſpidem FLURANTII in vſum punctionis veſicae per inteſtinum rectum pertinent.

XXVI. Phy-

XXVI.

Phyſiological Eſſays, containing: I. an Inquiry into the Cauſes, which promote the Circulation of the Fluids in the very Small Veſſels of Animals. II. Obſeruations on the Senſibility and Irritability of the Parts of Men, and other Animals, occaſioned by M. DE HALLER's late Treatiſe on thoſe Subjects. The ſecond Edition corrected and enlarged. With an Appendix, containing an Anſwer to M. DE HALLER's Remarks in the IV Volume of the *Memoires ſur les parties ſenſibles et irritables.* By ROBERT WHYTT. M. D. F. R. S. Phyſician to his Majeſty, Fellow of the Royal College of Phyſicians, and Profeſſor of Medicine in the Uniuerſity of Edinburgh. Edinburgh, printed by Hamilton, Balfour and Neill. 1761. 8. 1 Alph. 4. pl.

i. e.

Tentamina phyſiologica, quae continent: I. Disquiſitionem cauſſarum, quae circulationem fluidorum in vaſis animalium minimis promouent. II. Obſeruationes de ſenſibilitate et irritabilitate partium corporis humani, aliorumque animalium, occaſione nuperi ſcripti Cl. DE HALLER circa hanc rem. Altera editio aucta et correcta. Cum appendice, in qua reſpondetur ad animaduerſiones Cl. DE HALLER in Vol. IV. Commentariorum de partibus ſenſibilibus et irritabilibus. Auctore ROBERTO WHYTT.

In tanto librorum numero, quantus a nobis perquirendus, et in hos commentarios transferendus eſt, cum facile fieri poſſit, vt effugiat aliquis oculos noſtros: veniam ſperamus facilius nobis eſſe conceſſuros, qui tum priorem tum nouam hanc tentaminum phyſiologicorum Cl. WHYTT editionem per aliquot annos deſiderauerint, quorum quidem tentaminum notitiam tam ſero ad lectores perferri poſſe omnino dolemus. Eſt autem libri, cuius titulum hic dedimus, altera haec editio, cum prima anno 1754 prodierit. Vt ex titulo iam intelligitur, duos libellos continet, quorum primo *de motu humorum per vaſa minora*, altero *de ſenſibilitate et irritabilitate* Cl. Auctor diſputat.

Priorem libellum iam anno 1745 et 1746 in Societate medica Edinburgenſi WHYTTIUS praelegit. Agit vero in eo de cauſſis, quae motum humorum per vaſa minora efficiunt, cumque putet, cauſſas huius motus, quae vulgo proponuntur, non ſufficere, confirmat ſententiam iam olim ab Ill. DE GORTER propoſitam, atque motum oſcillatorium vaſorum minimorum tanquam cauſſam mo-
p. 5. tus humorum per ea ipſa vaſa conſiderat. In huius autem argumenti tractatione ita verſatur, vt primo oſtendat, vim cordis, contractionem arteriarum, grauitatem humorum et attractionem vaſorum minimorum, quae omnia ab aliis pro cauſſis motus humorum per minima vaſa habentur, hunc humorum tranſitum neutiquam efficere poſſe. Quamquam enim cordis vis humores vsque ad vaſorum minimorum initia propellere poteſt, vis tamen a corde accepta liquores per vaſa omnium minima, v. c. per illa, ex quibus nerui oriuntur, vrgere haud valet, cum omnis fere ea vis in ſuperanda frictionis reſiſtentia pereat. Vim, qua ventriculus ſiniſter ſangui-

ſanguinem in aortam propellit, aequalem Cl. WHYTT eſſe aſſumit preſſioni columnae ſanguinis ſeptem pedum et dimidii. Globuli autem rubri pondus, ad principia a KEILIO propoſita, ad granum eſſe putat, vti 1 ad 50000000, hinc vim cordis in arteriolam capillarem globulum vrgentis non eſſe maiorem duplo pondere eiusdem, atque ſi cauſſae, quae vim progreſſiui motus minuunt, vt frictio etc. deducantur, ne tertiam quidem partem p. 18.
ponderis eiusdem aequare, id eſt talem eſſe, quae globulum per has anguſtias neutiquam promouere poſſit. Porro cum cordis vis ſexaginta circiter librarum ſit, area autem ventriculi ſiniſtri quindecies maior, quam area arteriae aortae: ſequitur, ad ſuperandam reſiſtentiam in aorta, quae circiter duarum librarum eſt, vim omnem ſexaginta librarum requiri, id eſt vim totius ventriculi, vt itaque ſecundum Noſtri mentem vis cordis, qua ſanguis in arteriam aortam propellitur, ne quidem duarum librarum ſit. Contractio vero arteriarum magis eſt p. 31.
continuatio motus et vis cordis, quam noua quaedam vis aut impulſio ſanguini arterioſo communicata. Eſt enim contractio arteriarum aequalis dilatationi eorum, neque pertingit haec ipſa contractionis vis ad minora vsque vaſa, cum ex disciſſa arteria ſanguis in ſyſtole ventriculi ſemper altius proſiliat, quam in ſyſtole arteriarum, neque pulſus in vniuerſum in minimis vaſis animaduertatur. Globulorum grauitas, a BORELLO vt cauſſa motus humorum per vaſa minima adſumta, ſanguinis per ea vaſa tranſitum nullo modo promouere poteſt, quia ſanguis in diuerſo corporis ſitu per ea contra omnes grauitatis leges mouetur. Attractio autem vaſorum minimorum, quae ſimilis ſit vi attractrici vaſorum capillarium, ideo locum habere nequit,

quia vaſa illa plena ſunt, quae ſi quoque vti capillaria agerent, humores eodem modo a venis retro ad arterias, quam ex arteriis ad venas vrgerent.

p. 35. His praemiſſis Cl. Auctor propius ad argumentum, de quo agit, accedit, atque probat, vibratorium aut oſcillatorium vaſorum minimorum motum eſſe cauſſam primariam motus humorum per ea ipſa vaſa. Adſcribit ſcilicet Cl. WHYTT vaſis minimis alternam quandam contractionem aut expanſionem, quae non a motu cordis et arteriarum pendet. Cum enim vaſa haec minima fibris muſcularibus non plane deſtituantur, ſtimulus fluidorum, quae per haec vaſa transeunt, leuem quidem, attamen ſemper repetitam contractionem producere poteſt. Atque ad hunc ſtimulum efficiendum ſanguis, tum ob naturam particularum, ex quibus componitur, tum ob calorem motumque inteſtinum aptiſſimus eſt. Multi profecto corporis humani canales ſtimulantur ad contractionem et alternum motum per fluida, quae in illis continentur, vti v. c. inteſtina, cor, arteriae etc. Sufficere autem hunc ipſum vibratorium vaſorum minimorum motum ad humores ſine cordis auxilio mouendos, exempla animalium, quae omnino cor nullum habent, atque monſtrorum, quae ſine corde nata fuerunt, probant. Porro vaſa minima, ſine adiumento actionis cordis et maiorum vaſorum, motricem quandam vim habere, oſtendunt lacrumarum et ſaliuae profluxus a ſtimulo affluxus humorum ad locum irritatum et dolentem, et geneſis inflammationis. In apoplecticis, motu cordis et arteriarum ſuperſtite, tamen oſcillatorius vaſorum minimorum motus perit, ſecretioque humorum tenuiſſimorum ita turbatur, vt v. c. ſplendor oculorum in cornea plane pereat, humoris aquei ſecretione plane impedita. In animalibus minoribus microſcopio ſubiectis Cl. DE

HAL-

HALLER corde euulso globulos sanguinis adhuc antrorsum retrorsumque moueri vidit, ipsumque vasorum minimorum motum oscillatorium BAKERUS in cimicis pede obseruauit.

Iam Cl. WHYTT duabus obiectionibus obuiam p. 55. ire studet, quarum prior est, nos oculis, vel optimis microscopiis armatis, oscillatorium vasorum minimorum motum videre non posse, ideoque nullum esse. Probat itaque, illum ne oculo armato quidem conspici posse, cum ea contractio in vase $\frac{1}{2000}$ pollicem lato non sit maior $\frac{1}{150}$ma diametri sui vasculi, atque adeo $\frac{1}{300000}$ pollicis. Altera obiectio p. 58. est: vasa minima cum valuulis destituantur, alternis suis contractionibus aeque nocere posse ac prodesse humorum circulationi, cum eos eodem modo repellere, quo propellere, possint. Putat autem Noster, regressum humorum impediri a cordis vi, arteriaeque aortae valuulis, et contractione omnium arteriarum, forteque in vasis minimis hunc motum eadem ratione contingere, qua in intestinis peristalticus motus fit, vt prius pars cordi propior, deinde reliquae successiue contrahantur.

In vasis minimis glandularum et in neruis, licet p. 59. ii quoque ex parte eodem modo agant, ac tubuli capillares, fluida simili oscillatorio motu promoueri docet Cl. Auctor. In genere autem ex hypothesi sua declarare studet caussam, cur frictiones, stimulantes fomentationes, aquarum mineralium stillicidia, aliaque eiusmodi remedia exterius applicata saepe plus, quam medicamenta interne adsumta, in referandis obstructionibus praestent, oscillatorium scilicet vasorum minimorum motum excitando augendoque. Atque ex hoc ipso quoque motu deriuat Cl. WHYTTIUS inflammationem, quae non ab omni, sed ab eiusmodi tantum obstructione oritur, in qua vasa minima quoque irritantur. Hinc

motus cordis et arteriarum auctus non eſt cauſſa inflammationis, ſed ſaepe inflammationem ob neruorum irritationem ſequitur. Quapropter in medenda inflammatione non tantum medicus nimium humorum motum compeſcere, ſed et potiſſimum ad vaſa affecta reſpicere debet. Atque haec cauſſa eſt, cur veſicatoria in pleuriticis morbis et angina tam vtilia ſint, pulſusque velocitatem infringant. Quamquam enim veſicatoria, ſtimulo ſuo neruos irritando, humorum motum augent, tamen ſanguinis ad partem adfectam impetum diminuunt. Sinapismi eadem fere ratione delirium leuant, dum dolorem excitant, vehementia ſua dolorem in altera parte ortum minuentem. Hinc nerui ita adficiuntur, vt ſtimulum in parte adfecta, qui delirium excitat, non amplius ſentiant, qua ratione delirium leuatur.

p. 70. Agit tandem Noſter de humorum motu in vaſis minimis abſorbentibus, v. c. lacteis. Vaſa lactea abſorbent natura ſua, quae iis cum capillaribus vaſis communis eſt, accedit tamen chyli quoque irritatio, quae vibratorium quendam motum in iis excitat. Quamquam venae reſorbentes in inteſtinis valuulas nullas habent, tamen chylus in iis non regreditur, quia, dum ſtimulus ſucci reſorpti ramos minores prius, quam truncum adficit, illi quoque prius contrahuntur, quam truncus. Accedit, quod orificia eorum in contractione inteſtini quoque conſtringantur, ita vt ſuccus in iis contentus non redire poſſit.

p. 95. In *obſeruationibus de ſenſibilitate et irritabilitate*, contra HALLERI libellum in II Volumine actorum Societatis Gottingenſis directis, Cl. WHYTT primo de ſenſibilitate diſputat. Multa profecto, quae hic proponuntur, iam Lectoribus ex iis nota erunt,

quae

quae Ill. DE HALLER ad Cl. WHYTT obiectiones variis in scriptis respondit, interim officii nostri memores, praecipua secundum ordinem Auctoris enarrabimus, HALLERI responsiones alio tempore adducturi. Iis, quae HALLERUS de sensibilitate omnino proposuit, breuiter recensitis, primo partes, quas HALLERUS sensu destitui vult, WHYTTIUS in statu sano et naturali, vti in experimentis HALLERI fuerunt, considerat; deinde in morboso statu, siue laesae fuerint per experimenta, siue per alias caussas. Considerari in his experimentis insti- p. 104.
tuendis primo iubet illud HIPPOCRATIS: *duobus doloribus simul obortis non in eodem loco, vehementiorem obscurare alterum.* Quapropter mirum non esse putat, si animalia, in quibus partes valde sensiles dissectae fuerunt, in subsequente irritatione aliarum partium, non adeo sensibilium, nulla doloris signa edant. Medullam ossium sentire, praeter alia p. 108.
argumenta, experimento probatur, a Cl. ALEX. MONRO iuniore post amputationem brachii instituto. Cornea omnino sentit, quamquam in extractione p. 111.
lentis non adeo multum dolet, ob vulnus celeriter cum acuto instrumento inflictum. Sic renes quoque dolere, experimentum in homine, in quo nephrotomia instituta fuit, factum docet, atque argumentum HALLERI, a calculis in renibus sine vllo aegroti dolore latentibus, desumtum, probat tantum, calculos hos ita sitos fuisse, vt renem non laedere possent. Glandulas tandem sentire, dolores, qui post laesionem testiculi aut mammae superueniunt, probant. Neque arteriae sensu carent, cum in inflam- p. 117.
matione dolor oriatur, ex earum distensione, neque vllo modo inflammatio in parte quadam fieri possit, nisi dolor praecesserit, qui neruos irritando, oscillatorium vasorum minimorum motum auxerit. Multae quoque partes pro diuerso statu vel sano vel aegroto

aegroto sentiunt, aut sensu carent, vt tela cellulosa,
p. 122. ossa, dura mater, etc. In genere enim multae partes, si inflammatae, vel alio modo laesae fuerint, dolent, et acute quidem, in quibus in statu sano laesis nulla sensatio oritur. Dolorem, qui venae medianae incisionem nonnunquam sequitur, non ex laesione tendinis bicipitis, sed ex mediano aut alio quocunque neruo prouenire putat HALLERUS. Quaerit tamen Noster, cur symptomata, quae neruo in sectione venae iugularis laeso animaduertuntur, adeo ab iis differant, quae hic obseruantur? In aegroto, qui mortuus erat ex febre, post vulneratam in venaesectione aponeurosin bicipitis orta, Cl. WHYTT tendinem bicipitis vidit decies crassiorem naturali sua crassitie factum esse. Praeter alia, quae ligamenta facultate sentiendi non destitui probant, docet haec inprimis obseruatio Cl. MONRO, qui animaduertit, toties summum dolorem et inflammationem oriri, quoties ex articulatione genu aqua ibi collecta per vulnus capsulae lanceola inflictum emittebatur.

p. 135. De *irritabilitate* agere Noster pergit, et arterias minores irritabilitate non destitui, ex inflammatione probat, quae applicationem acrium cataplasmatum sequitur. Idem quoque valet de venis minoribus, vasis renum secretoriis, et de iis, quae saliuam excernunt, atque de vreteribus, quas partes omnes irritabiles esse WHYTTIUS contra HALLERUM defendit. De vreteribus potissimum experimentum, HALLERI sententiae contrarium, a Cl. MONRO
p. 144. iuniore factum adducit. Pupillam post mortem dilatari negat, confirmat potius, eam angustari, additque illam, etiamsi quodammodo post mortem amplietur, tamen breui post iterum contrahi Orbicularem in vuea musculum adesse, ex effectu tantum

tum eius et actione concludit, quamquam in dissectione oculi talis musculus non apparet.

Quae vero Ill. DE HALLER argumenta adduxit, quibus, irritabilitatem insitam esse fibrae musculari qualitatem, quae non a neruo pendeat, probare studuit, ea fusius Cl. WHYTT refellit. Hinc ad primum Ill. HALLERI argumentum: partes maxime sensibiles, neruos scilicet et cutem, non esse irritabiles, ita respondet, vt cutem irritabilem faciat, atque tres gradus irritabilitatis partium corporis humani assumat, quorum gradus primus in musculis, secundus in cute, tertius vero in vasis minoribus sit, quae ab acri quocunque stimulo applicato ita afficiuntur, vt inflammatio oriatur. Alterum argumentum HALLERI est: irritabilitatem partium non esse in aequali proportione cum sensibilitate earum, ad quod probandum ventriculi cordisque exemplum adduxit, quas tamen partes sensu acuto destitui Noster negat. Asserit tandem HALLERUS, partes nonnullas, facultate sentiendi carentes, tamen irritabiles esse, musculorum exemplo vsus, qui, neruo ad eos pertinente ligato aut destructo, tamen irritabilitatem suam per aliquod tempus adhuc conseruant. Respondet WHYTTIUS, irritationem neruorum aut medullae spinalis post mortem validas conuulsiones in musculis excitare, atque destructa in rana medulla spinali, musculorum irritationem, quam antea conuulsiui excipiebant motus, tremulam nunc contractionem tantum producere, neque vllum amplius consensum inter musculos aut alias partes superesse. Irritabilitas autem in musculo, cuius neruus destructus est, superstes ostendit, fluidi neruei aliquam copiam adhuc in musculo illo superesse, quae ad hos motus producendos et irritabilitatem excitandam sufficiat. Atque in par-

tibus

p. 149.

p. 159.

tibus illis, licet cerebrum in eas amplius non agat, tamen quaedam adhuc ſenſatio supereſt, alias enim
p. 168. non irritarentur. Quo vero ſenſum hunc in partibus, poſt caput abſciſſum, relictum Cl. Auctor explicet, praeter rationalem animam, quae in cerebro ſedem ſuam habet, aſſumit quoque ſupereſſe in partibus, ſublata etiam earum cum cerebro communicatione, *principium* aliquod *ſentiens actiuum.* Hoc, quod a plebe *vita* partis appellatur, agere etiam poſt mortem per aliquod tempus pergit. Hinc anima non in ſolo cerebro ſedem ſuam habet, ſed in toto corpore, etſi in cerebro ſolum cogitet,
p. 175. ſuique conſcia ſit. Duplex per irritationem in viuis animalibus motus producitur, parte, quae agit, vel ipſa irritata, vel vicina aliqua aut diſtante. In priore motu, qui poſt mortem adhuc supereſt, *ſentiens principium*, quod in parte irritata eſt, agit, ad poſteriorem vero producendum animae in cerebro actio et liber fluidi neruei influxus requiritur, quapropter
p. 179. poſt mortem perit. Irritabilitas non proprietas eſt glutinis aut materiae, ſed pendet ab actiua vi cauſſae immaterialis. In vniuerſum autem irritabilitas a ſenſibilitate partium oritur, aut arctius cum ea qualitate connectitur. Iam in irritabilitatis nomine idea ſenſus, in parte irritata excitati, ſupponitur, dum pars iniuriam perſentiſcens ſe ab ea vindicare conatur. Atque irritabilitas muſculorum ſiue partium muſculoſarum ſemper aequalem rationem ad ſenſibilitatem habet. Hinc infantum et eorum, qui delicatioris habitus ſunt, corpora adeo facile a
p. 188. quacunque cauſſa irritantur, cum contrarium in ſenibus et apoplecticis obſeruari poſſit. Porro quidquid ſenſibilitatem partium muſculoſarum auget, vti v. c. inflammatio, illud quoque irritabilem eorum vim maiorem reddit. Atque contra, quidquid ſenſibilitatem minuit aut deſtruit, illud quoque irritabili-

tabili-

tabilitatem tollit. Docent hoc effectus frigoris et caloris in animalia minora, v. c. ranas et insecta, atque in punctum saliens in ouo incubato. Nam in his frigus sensibilitatem et irritabilitatem simul tollit, calor iterum excitat. Atque hoc loco Cl. WHYTT, occasione loci cuiusdam in HARVAEO obuii, catalogum variorum auctorum adducit, qui iam ante HALLERUM irritabilem musculorum naturam cognouerunt. Porro, quae de affinitate sensibilitatis et irritabilitatis partium corporis humani dicta sunt, effectus opii probant, quod sensum auferendo irritabilitatem quoque simul aufert. Cum autem Ill. p. 201. HALLERUS neget, opium irritabilitatem cordis destruere, varia experimenta Noster adducit, quibus probat, eam omnino destrui, quae tamen hic repetere non possumus. Motum tandem musculorum irritatorum per sensationem a stimulo excitatam produci, docent varii motus inuoluntarii in corpore nostro obseruandi, qui a particulari quadam sensatione, siue ea in parte, quae mouetur, siue in vicina sit, eueniunt, v. c. vomitus, tenesmus, expulsio seminis etc. vt alia phaenomena ab Auctore adducta taceamus.

Iam ad appendicem accedamus, nouae huic p. 219. editioni adnexam, in qua Cl. WHYTT tum ad ea respondet, quae contra eum HALLERUS in volumine quarto Commentariorum de partibus sensibilibus et irritabilibus monuit, tum quaedam alia addit, quae ad hanc rem pertinent. Agit vero primum *de sensibilitate*. Pleuram sensibilem esse pro- p. 228. bat, ex obseruatione facta a Cl. MIDDLETON, Medico Nouo - Eboracensi in America, in operatione empyematis. In genere vero WHYTTIUS negat, nos ex eo, quod neruos in quadam parte anatomicorum industria haud detexerit, concludere posse, carere illam partem neruis. Cum enim v. c. tendi-

num magna pars in foetu antea musculosa fuerit, illi neruos omnino habere debent, licet ii adeo a reliqua tendinis substantia compressi sint, vt cerni amplius nequeant. Atque ad omnes has partes vasa eunt plurima, quorum membranae et tunicae non destituuntur neruis, forte per reliquam ligamenti, tendinis aut membranae partem distributis.

p. 241. In tractatione *de irritabilitate*, quae altera et praecipua huius appendicis pars est, Cl. Auctor primo ostendit, motum in musculis, quorum nerui discissi sunt, superstitem, non probare, quod irritabilitas a neruis haud oriatur, aut non cum sensibilitate coniuncta sit. In omnibus exemplis motus muscularis, producti in naturali sanoque corporis statu a stimulo, caussa irritans neruis, non fibris muscularibus ipsis, applicatur. Porro nerui a cerebro et medulla spinali separati retinent imperium suum in musculos, ita, vt iis irritatis valentior longe contractio oriatur, quam ipsis fibris muscularibus lacessitis. Hinc omnes res, quae vim neruorum penitus destruunt, eodem temporis momento
p. 251. omnem quoque musculorum motum tollunt. Sunt enim nerui non excretorii tantum ductus liquidi in cerebro et medulla spinali secreti, sed ipsius medullaris substantiae verae continuationes, ita, vt communicatione quoque cum ea ipsa substantia sub-
p. 252. lata aliquas actiones exercere possint. Disquirit porro Cl. Auctor, num ii motus, qui in musculis, quorum nerui ligati aut discissi sunt per irritationem excitantur, probent, irritabilitatem cum sensibilitate non coniunctam esse. Si conuulsiones, ab irritatione medullaris substantiae cerebri aut medullae spinalis excitatae, in his partibus sensum aliquem esse probent: sequitur, conuulsiuos motus, ex irritatione neruorum in iis musculis ortos, ad quos nerui irritati pertinent, docere, sensibilitatem et in his muscu-

musculis superesse atque stimulo ingratam sensationem excitari. Quo vero modo sensatio haec fiat, Cl. WHYTT definire non audet. Musculos medio- p. 271.
criter tantum sensibiles esse, neque ita acriter sentire, vti nerui, cutis, aliaeque partes sentiunt, concedit, cordis vero sensibilitatem aequalem aut superiorem facit vi sentiendi, quae in aliis musculis est.
Superest, vt omissis aliis de controuersia Cl. WHYTT p. 279.
cum Ill. HALLERO, ratione effectus, quem opium in cordis motum habet, aliqua moneamus. Scilicet contendit Noster, opii solutionem, iniectam in ventriculum aut intestina ranae, motum cordis paullo post imminuere, tandemque plane tollere. Atque cum hoc contingat citius cerebro aut medulla spinali illaesis, tardius vero influxu fluidi neruei in cor sublato, Noster inde concludit, motum cordis a neruis omnino pendere. Hoc vero ita euenire Cel. HALLERUS et Cl. FONTANA negant, quapropter Noster probare contendit, opium in dosi maiori sumtum motum cordis imminuere. Hinc non modo experimenta iam facta repetiit, sed et noua instituit, quae tamen cum breuiter recensere nequeamus, vlteriori Lectorum examini relinquimus.

XXVII.

De splenis vsu, morboque splenico, ad Illustrem D. P. G. WERLHOFIUM, Liber. In quo simul virium physicarum, monadum, motus, caloris, et ignis etc. occurrit praeliminariter theoria metaphysica noua. *(Guelpherbyti, Auctore* F. I. W. S.) 1761. 8. pl. 10.

Summam huius libelli breuiter indicaturi notamus, Auctorem eius Cl. SCHROEDERUM, Medicum Guelpherbytensem, sententiam suam de na-

tura et vſu lienis, nec non morbis ex hoc viſcere oriundis, eorumque medendi methodo communi-
p. 9. care. Variae licet fuerint, veterum praecipue, opiniones de vſu lienis, nullam tamen inter has rationi et veritati magis conſentaneam eſſe Noſter putat, quam hanc, hoc viſcus ope ſanguinis ſui ſpiſſum per venam portam aduectum ſanguinem diluere, et inde bilis ſecretionem promouere. Cum tamen tanta ſit lienis magnitudo, aſſerit quoque, illum plures et maiores habere debere vſus. Itaque cogitationes ſuas WERLHOFIO ad diiudicandum exponit. Nimirum, nullum in toto corpore animali viſcus maiori ſanguinis copia repletum eſſe, qnam lienem ac hepar; ſanguini vero huic lienari peculiarem quendam calorem et calefactionem, ob validos muſculorum abdominalium motus, ſanguinem hunc in an-
p. 11. guſtum ſpatium reducentes, ineſſe credit, ergo concludit, lienem, propter ſitum ſuum circa ventriculum, potiſſimum ope caloris ſui, concoctioni ciborum inſeruire. Ciborum vero concoctionem,
p. 19. non digeſtionem, aut fermentationem, ſed veram alimentorum coctionem ope calidi ſanguinis hepatis et lienis productam ſtatuit. Plura hac occaſione profert de caloris et ignis natura in genere, ex noua quadam theoria metaphyſica, et vi monadum ignearum reſoluente et mouente explicata, nec non de vita et morte, ſanitate et morbo, aliisque actio-
p. 29. nibus corporis humani ex eodem calore demonſtratis, quorum autem indicatione eo lubentius ſuperſedemus, quo certius conuicti ſimus, ea ad explicandum lienis vſum non ita preſſe ſpectare. De morbo ſplenico Noſter exponens, primum ſympto-
p. 115. mata eius adducit, quibus recenſitis cauſſae proximae huius morbi mentionem facit, quam in aucta reſiſtentia materiae, in liene, hepate, omnibusque aliis

aliis calefacientibus, vel multo ſanguine repletis partibus et venis, reperiri credit. Ad methodum medendi huius morbi quod ſpectat, omnem indicationem curatoriam eo redire iubet, vt reſiſtentiarum reſolutio in liene factarum perficiatur. Ad p. 141.
hunc finem acquirendum, motum ſuadet, tum externum per ambulationes, tum internum per pharmaca productum, nec non aquas minerales, et medicamenta martialia; praecipue vero vſum electricitatis, eumque, propter motum particularum ignea- p. 146.
rum reſoluentium, ſalutarem, nec ſine bono euentu iamiam adhibitum fuiſſe, exemplis comprobat.

In fine huius libelli tria adducit dubia, quae Cl. WERLHOFIUS contra theoriam Auctoris mouit. Primum nimirum reſpicit doctrinam de vera con- p. 153.
coctione ciborum in ventriculo, ope caloris ſanguinis lienaris, a Noſtro adfirmatam. Huic aſſerto WERLHOFIUS ea animalia opponit, quorum ſanguis frigidior eſt, et quae nihilo ſecius cibos in ventriculo concoquunt ſine ſanguinis feruore. Quod vero dubium Noſter ita ſoluit, vt eiusmodi animalium concoctionem veram eſſe putrefactionem, per leniſſimum calorem productam, affirmet, praetereaque contendat, in horum concoctione gradum coctionis et laboris non tantum requiri, quantum in caeteris animalibus, eorumque animalium ſanguinem, qui frigidus dicitur, non plane frigidum aut emortuum, ſed viuum, et vero leni calore praeditum eſſe. Alterum WERLHOFII dubium concernit theoriam motus, qua Noſter primam omnis motus cauſſam in monadico ignis principio reſol- p. 155.
uente et pellente ponit. Oritur ergo quaeſtio: qua ratione motus planetarum circa ſoles ex hoc theoremate explicentur, cum tamen certum ſit, planetas corpora eſſe opaca, compacta, obſcura et frigida?

gida? Ad quam quaeſtionem Auctor reſpondet: affirmando, planetas non gaudere grauitate propria, hinc facile per actionem ſolis loco poſſe moueri. Tertium tandem et vltimum dubium reſpicit theoriam, quam Noſter dedit de vi et operatione ignis, quam operationem vnice poſuit *in reſolutione materiarum et corporum, ponens ſimul, huic vi contrariam vim eſſe materiae, cuius vis conſiſtit in inſpiſſatione, condenſatione, vel induratione, coagulatione et conglutinatione, vnde grauitas et inertia veniunt.* Cum ergo WERLHOFIUS monuerit, coagulationem materiarum in omnibus naturae regnis calore et igne produci, illudque exemplo albuminis oui, quod igne coctum induratur neque reſoluitur, comprobauerit: reſpondet Auctor, quod quidem mucoſae materiae, vt e. g. eſt albumen oui, leni calore accedente reuera indurentur; attamen eiusmodi indurationem et conglutinationem non a calore aut igne produci, facillime potius reſolubiles partes leni calore ſolui, euolare, duriores autem compactiores et craſſiores remanere, et fluidioribus partibus priuatas tunc demum indurari, affirmat.

XXVIII.

Manuel de Chymie ou Exposé des Opérations et des Produits d'un Cours de Chymie. Ouvrage utile aux personnes, qui veulent suivre un Cours de cette Sçience, ou qui ont dessein de se former un Cabinet de Chymie. Par M. BAUMÉ, Maître Apothicaire de Paris et Demonstrateur en Chymie. A Paris, chez Didot etc. 1763. 8. Alph. 1. pl. 19.

h. e.

Enchiridium chemicum siue explicatio operationum et productorum praelectionum chemicarum etc. Auctore Cl. BAUMÉ.

Opusculum hoc operationes nullas, sed collectionem tantum et descriptionem productorum sistit, quae Cl. Auctor, dum experimenta instituebat, obtinuit. In enumeratione productorum primo semper indolem corporum, prout natura ea offert, considerat, posthac autem exponit mutationes, quas ars in iis producit, et primo ad illas in disquirendo quouis corpore attendit, quae per analysin fiunt, tum autem, quae per compositionem seu commixtionem cum aliis corporibus oriuntur. Vt autem natura corporum clarius patesceret, et mixtionum ratio veraque particularum constituentium indoles melius cognosceretur, breuem introductionem praemittit, et statim de vnione et compositione, affinitate et elementis corporum agit. Elementa exponens primo de igne et phlogisto, dein de aere disserit, cumque hic ad ignis chemici motum conseruandum necessarius sit, furnorum partes essentiales enumerat; tum autem ad aquam et vltimo ad terram progreditur. Generalioribus his

praemissis, ad substantias, sensui magis obuias accedit, ac primo de terris agit, quas respectu simplicitatis in duas tantum classes, vitrescibilium nimirum et calcarearum, diuidit. Argillaceam enim mutatam vitrescibilem, et gypseam mutatam calcaream, ideoque magis compositas terras esse, recte monet. Ab his ad substantias salinas progreditur, ad quas varia producta relata esse deprehendimus, quae, licet in compositione salinas substantias contineant, ad eas tamen vltro referri nequeunt. His perpensis in metalla eorumque producta inquirit, posthac mineras eorum disquirit. Porro de lithogeognosia agit, vbi non solum de terris et lapidibus naturalibus, sed etiam de vitris artificialibus seu amausis breuiter differit. Vltimo aquarum mineralium mentionem facit, et quae inde obtinentur producta commemorat. Nunc corpora regni vegetabilis eorumque producta explicat, quibus autem varia iterum accensita cernimus, quae ad producta mere vegetabilia non pertinent. Ab his ad producta regni animalis transit, tandem de arte tinctoria breuissime differit.

Liceat speciminis loco ea, quae Noster de alumine, borace et vasis, Gallo-Francis *Poteries de Grais* et *de Fayance* dictis, habet, breuiter repetere.
p. 85. Alumen a Cl. Auctore vocatur selenites, atque ex eius sententia nihil aliud est, quam terra vitrescibilis cum acido vitriolico coniuncta. Differt a selenite stricte sic dicto, cuius basis terra calcarea est, quod terra vitrescibilis basin constituat, magnam copiam aquae in crystallisatione admittat, saporem acidum adstringentem habeat, in maiori demum quantitate aquae soluatur, et ebulliens aqua maiorem eiusdem quantitatem suscipiat, quam frigida. Aluminosam autem terram vitrescibilem esse, sequenti
p. 99. experientia confirmat. Si terrae vitrescibilis pars

vna

vna commiſcetur cum duabus vel tribus partibus alcali fixi, atque haec maſſa igne non adeo violento funditur, et fuſa aeri liberiori exponitur, tunc aquam ex aere attrahit et notus ille liquor ſilicum oritur. Si poſtea cum hoc liquore commiſcetur pauxillum acidi cuiusdam, terra praecipitatur vitreſcibilis admodum ſubtilis, quae in acido vitriolico ſoluta et euaporata et cryſtalliſata alumen praebet. Ex quo itaque identitatem terrae vitreſcibilis, terrae argillaceae, et terrae aluminoſae probari colligit.

Boracem ſalem neutrum eſſe, et ex alcali mine- p. 136.
rali et ſale quodam neutro ſingularis indolis conſtare, aſſerit. Salem hunc neutrum, qui ſal ſedatiuus vocatur, vices acidi gerere, et cum alcali minerali coniunctum hoc in neutrum mutare putat. Hic enim ſal cum ſoda commixtus boracem regeneratam ſiſtere dicitur.

Vaſa, quibus a Gallo-Francis nomen *Grais* im- p. 307.
ponitur, ex argilla cruda et argilla cocta, vtrisque ſubtiliter pulueriſatis et aqua ſubactis, conſtant. Ea vero vaſa, quibus nomen *Fayance* datur, ex argilla et arena, aqua ſubactis, parantur. Vaſa inde efformata et mediocriter cocta poſtmodum maſſa obducuntur, quae ex rebus vitreſcibilibus et calce ſtanni conſtat. Obducta demum vaſa iterum coquuntur, et ſic vitreſcibilis illa maſſa agglutinatur.

XXIX.

The vegetable Syſtem. Or the internal Structure and the Life of Plants, their parts and nouriſhment explained; their claſſes, orders, genera and ſpecies, aſcertained and deſcribed; in a method altogether new. Comprehending an artificial index and a natural Syſtem. With Figures of all the plants: deſigned and engraved by the Author. The whole from the Nature only. By IOHN HILL. M. D. London 1761 et 1762. Solded by R. Baldwin. Fol. Vol. II. Containing the whole ſeries of Plants with radiated Flowers. 1 Alph. tab. aen. 87. Vol. III. Containing the entire Claſſes of Plants with tubulate and ligulate Flowers. pl. 16. tab. aen. 50. ſcil. ad 137. Vol. IV. Containing the whole Claſſ of Aſſociates or capitates Plants. pl. 14. tab. aen. 46.

id eſt.

Syſtema vegetabile, ſiue explicatio internae ſtructurae et vitae plantarum, nec non partium et nutritionis illarum: deſcriptio accurata claſſium, ordinum, generum atque ſpecierum. Methodus noua, complectens artificialem indicem et naturale ſyſtema; cum omnium plantarum iconibus, ab Auctore delineatis et excuſis. Omnia a natura deſumta. Auctore IOANNE HILL. M. D. Vol. II. III. et IV.

Iam illam, quam dedimus *) de methodo, in plantarum disquiſitione a Cl. HILLIO adhibita, diſſerendi promiſſionem explemus, et de tribus voluminibus

*) vid. Comment. Noſtr. Vol. XII. P. III. p. 500 ſqq.

nibus systematis eius vegetabilis simul exponimus, quod plantarum sic dictarum compositarum descriptiones in iis continentur. Elegantia omnino operis externa ea est, quam exspectare posses, singulorum etiam generum characteres non solum, sed omnium etiam specierum icones conuenientes proponuntur, satis nitidae, ab ipso Cl. Auctore exaratae, inter quas aliquae sunt, quas alibi non inuenies. Maximum autem se debere fatetur Cl. Auctor singulari indulgentiae ministri regii BUTE, qui liberaliter omnia, quae ad suscipiendum et exsequendum eiusmodi opus pertinent, suggessit adminicula.

Itaque in *Volumine secundo* primo loco generales Vol. II. aliquae adhuc notae ad explicandam vegetabilium naturam, nec non ad dispositionem radiatorum florum pertinentes proponuntur. Priores tribus libris absoluuntur, quorum primus effectus elementorum et tempestatum perpendit, alter partes vegetabilium singulas, tertius vero methodicam dispositionem recenset. Elementorum scilicet quatuor effi- p. 1. caciam ad vegetationem necessariam demonstrat, calorem autem praecipue requiri docet, quippe qui et motus humorum per plantas, et foliorum cadentium aut persistentium rationes contineat. Partes p. 7. deinde plantarum omnes ac singulae altero libro simul cum externis suis differentiis, ad methodum Ill. LINNAEI, a radice ad florem vsque sic proponuntur, vt iconibus etiam illustratae appareant. His vero varietates luxuriantis incrementi addidit in floribus plenis, proliferis et foliis crispis atque bullatis, quibus merito plantarum fasciatarum exempla iungere potuisset. In tertio tandem libro diuersae p. 26. methodi describuntur. Incipit a CAESALPINO, progreditur ad MORISONUM, RAIUM, quem etiam contra LINNAEUM, methodum Raianam ex

parte tantum naturalem adſumentem, defendit; reliquas poſt ea methodos breuiſſime tangit, TOURNEFORTII laudans, etſi arbitraria ſit, BOERHAAVII, MAGNOLII, deinde LINNAEI, ROYENI que recenſens, cuius quidem claſſes plerasque naturales iudicat, claſſes vero, ordines et genera haud ſtudioſe inter ſe connexa fuiſſe dicit, HALLERUM huic praefert, WACHENDORFIUM, GLEDITSCHIUM, SAUVAGES, artificiales methodos compoſuiſſe docet. Nihilo tamen minus artificialis methodi neceſſitatem agnoſcit, ad iuuandam memoriam et coordinanda vegetabilia, quam vero non niſi indicem botanicum vocat ſeu dictionarium. LINNAEI methodus ipſi imperfecta videtur, vt vt alias eum magni facit, in qua aeque ac in aliis difficultates ſeſe
p. 44. offerant variae, quod partim characteres claſſium ab inconſpicuis et variantibus partibus plantarum deſumuntur, partim genera claſſis characteri non reſpondent et varietates frequentius occurrunt, nec non, quod in charactere longo eſſentiales notae, genera diſtinguentes, vix queunt diſcerni; fructusque debent exſpectari prius, verum genus quam poteſt determinari. His itaque ex tricis commode ſe expedire poſſe credidit Cl. Auctor: ſi a flore characterem claſſis conſtantem deſumat, ſi genus ad claſſem non referatur, quod non accuratiſſime huc pertineat, ſi, vbi forte ſpecies diſcrepat a nota characteriſtica claſſis vel ordinis cuiusdam, eius genus cum huc pertinentibus ſpeciebus referatur ad aliam claſſem vel ordinem, ſi nullus character generis adducatur, niſi qui abſolute genus ab aliis eiusdem claſſis discernit. Hanc etiam normam ſibi in hoc opere propoſuit Noſter, num finem hunc aſſequutus ſit, iudicent intelligentes. Addamus breuiter, quo pateat diſtributionis ratio, tabulam hic exhibitam. Segregat autem antiquo more herbas ab arbori-

arboribus, fruticibus ſuffruticibusque. Herbae diſtribuuntur in ſeries quatuordecim.

Herbae itaque habent: Flores *viſibiles collectos*, communi calyce exceptos: Series I. ſtaminibus coniunctis, claſſis 1. corollis tubuloſis et lingulatis, *radiatae.* claſſis 2. tubuloſis tantum, *floſculoſae.* claſſis 3. lingulatis tantum, *ſemifloſculoſae.* Series II. ſtaminibus diſtinctis, *aſſociatae*, calyce diſtincto, capitato, *aggregatae.* Flores *ſeparatos* pedunculis. Series III. ex vno puncto prodeuntibus, *vmbellae.* Ex diuerſis punctis prouenientibus, perfecti, ſtaminibus et piſtillis donati, completi, calyce nempe et corolla inſtructi. Series IV. regulares, *mono - di - tri - tetra - penta - hexa - polypetalae.* Series V. irregulares, eodem modo. Incompleti, vel calyce vel corolla vel neutro inſtructi. Series VI. *petala ſine calyce*, numero a mono - ad polypetalos. Series VII. *calyx ſine petalis*, itidem. Series VIII. calyce et petalis nullis: *gramina.* Series IX. ſtaminibus et piſtillis tantum, *filamentoſae.* Series X. imperfecti, ſtaminibus et piſtillis in diſtinctis floribus. p. 45.

Flores *inuiſibiles* oculo nudo: Terreſtres. Series XI. folioſae plantae, *Filices.* Series XII. ſquamis articulatis, *Muſci.* Series XIII. nec foliis nec ſquamis, *Fungi.* Series XIV. Marinae plantae.

Arbores, frutices et ſuffrutices.

Ni autem fallimur, haec etiam plantarum diſpoſitio diuerſa diuiſionis momenta admittit, quae aeque ac taxatae a Cl. Auctore methodi ad naturale ſyſtema deducere nequeunt. Conſideremus nunc hoc volumine comprehenſam claſſem radiatarum plantarum, quae iterum in quinque diuerſos ordines diſpeſcuntur, a calycis natura deſumtos.

Primus ordo complectitur plantas calyce integro ſeu indiuiſo; apice quinquedentato, *Tagetes*, apice octodentato, *Othonna.* *Secundus* eas, quae calyce p. 49.

ſunt

ſunt ſimplici ſeu vnius ſeriei ſquamarum: calyce
lato, ſquamis acuminatis, concauis, *Bidens;* calyce
oblongo, ſquamis anguſtis, aequalibus, *Tuſſilago;*
calyce lato, ſquamis ad baſin latis, ſuperius angu-
ſtis, *Helenia;* calyce hemiſphaerico, ſquamis angu-
ſtis, acuminatis, *Oſteoſpermum*; calycis ſegmentis
quinque latis, acuminatis, ad baſin ſectis, *Chryſo-
gonum;* calycis ſegmentis quinque rotundis, *Par-
thenium;* ſegmentis quinque oualibus, *Melampo-
dium;* ſegmentis quatuor planis, triangularibus, ri-
gidiuſculis, *Tetragonotheca;* calyce largo, ſegmentis
quinque longis, *Sigesbeckia;* calyce triangulari plano,
ſegmentis tribus inaequalibus, vno lato, duobus an-
p. 58. guſtis, *Milleria.* *Tertius* ordo habet plantas calyce
duplicato, ſeu ſerie duplici, externa et interna. Ca-
lyce expanſo, ſquamis longis, anguſtis, *Doronicum;*
calyce erecto, ſquamis lanceolatis, paucis, *Bellis;*
calyce concauo, ſquamis canaliculatis multis, *Verbe-
ſina;* calyce apice expanſo, ſquamis diuergentibus
acuminatis, *Coeleſtina;* nouum hoc genus cum ver-
beſina conuenire videtur, ſingula calycis ſquama
medio loco viridem coſtam decurrentem habet, co-
lor floſculorum coeruleus elegans originem nomini
dedit. Ill. LINNAEUS eam nomine Cinerariae Amel-
loidis tradidit. Porro calyce hemiſphaerico, ſqua-
mis linearibus, aequalibus, compactis, *Anthemis;*
ſquamis calycinis latis corolla longioribus, *Cotula;*
calyce cauo, ſquamis multis, acuminatis, aequali-
bus, denſis, *Calendula;* ſquamis obtuſis reflexis, diſco
eleuato, *Rudbeckia*; ſquamis diſtantibus, inaequali-
bus, baſi carnoſis, *Coreopſis;* ſquamis inaequalibus,
p. 71. exterioribus folioſis, *Silphium.* *Quartus* ordo con-
tinet plantas calyce pluribus ſquamarum ſeriebus
conſtante: ſquamis calycis aequalibus, folioſis, di-
ſtinctis, vndulatis, *Helianthus;* ſquamis longis, fo-
lioſis, compactis, *Buphthalmum;* ſquamis inaequali-
bus,

bus; inferioribus longis et foliosis, *Bubonium;* seu Buphthalmi quaedam species; squamis angustis, distinctis, tenuiter foliosis, *Inula;* calyce hemisphaerico, squamis densis, exterioribus angustissimis, interioribus membranaceis, *Chrysanthemum;* calyce cylindrico, squamis similaribus valde acutis, *Tridax;* squamis fere spinosis, *Gortera;* squamis foliosis inferioribus reflexis, *Aster;* calycis squamis triplicis seriei, inferioribus expansis, mediis oualibus, superioribus oblongis, apice concauo - membranaceis, *Arctotis;* calyce rotundo, squamis acutis, apice repandis, *Conyza;* squamis lanceolatis, interioribus longis, membranaceis, splendidis, radium mentientibus, *Xeranthemum;* calycis cylindrici squamis oualibus, latis, concauis, extus turgidis, apice membranaceis, *Lepia* *). Speciem flore rubro non habet; calyce hemisphaerico, squamis linearibus aequalibus, *Matricaria;* calyce ouali, squamis oualibus, acutis, *Achillaea;* calyce cylindrico, squamis angustis, acutis, erectis, serie suprema introrsum flexa, *Solidago;* squamis subulatis, erectis, aequalibus, radiis florum erectis, *Erigeron;* calyce hemisphaerico, squamis planis, oualibus, radiis florum tubulosis apice integris, *Anacyclus;* calyce plano expanso, squamis longis, aequalibus, basi tridentatis, radiis florum sine antheris, *Arnica;* calyce patente, squamis oualibus, paucis, interioribus planis, mediis parum exterioribus multum concauis. *Eriocephalus;* calyce globoso, squamis acuminatis, florum fasciculi calyci quinquifido insident, radius exiguus, *Sphaeranthus;* calyce ouato, squamis lanceolatis conuergentibus, *Atractylis:* calyce rotundo, squamis oblongis, duris, acuminatis, *Amellus;* calyce cylindrico, squamis densis, foliaceis, inaequalibus, *Pectis;* calyce breui, vmbilicato, squamis angustis, basi

*) vid. Comment. Nostr. Vol. VIII. P. II. p. 253.

basi inuolucro folioso cinctis, *Carpesium*; calycis seriebus tribus, squamis inferiorum ternis, superioris
p. 117. quatuor, *Polymnia*. *Quintus ordo* refert plantas calyce inferius squamis accessoriis cinctas: squamis erectis longis, basis squamis breuibus siccis, ornato, *Senecio*; calyce simplici, ad basin duplici serie membranarum reflexa aucto, *Meridiana*. Haec plerumque ad Arctotin refertur, a qua hac nota differt, est autem *Gorteria rigens* Ill. LINNAEI.

Vol. III. Iam *volumine tertio* *) ad plantas flosculosas progreditur Cl. Auctor, quas quidem in eo a radiatis tantum differre dicit, quod radio, qui tubuli elongatio ex vnitis segmentis sit, destituatur. Hinc notas characteristicas speciali tabula designauit, ordines vero ex calyce, vt in priori volumine, quinque
p. 122. constituit. *Primus ordo* calyce integro: eoque ad basin rotundo, superius angusto, septempartito, *Tarchonanthus*.
p. 123. *Secundus ordo* calyce simplici: lato, *Bidens*, cuius nunc species non radiatae recensentur; calyce longo, squamis multis lanceolotis, *Ageratum*; calyce acuminato, squamis angustis, numerosis, in-
p. 125. aequalibus, *Petasites*. *Tertius ordo* calyce duplicato: eoque lato, squamis flore longiore, *Cotula*; calyce concauo, squamis multis canaliculatis, *Verbesina*.
p. 126. *Quartus ordo* calyce multiplicatis seriebus squamarum: hemisphaerico, squamis oblongis, inaequalibus, apice introrsum flexo, *Santolina*; calyce rotundo ad basin, superius cylindrico, squamis angustis,

*) Sic in titulo inscribitur volumen hocce, ad cuius tamen finem aeque ac in singulis plagulis pro secundo volumine venditatur, quia sine dubio pars voluminis secundi altera esse debebat, siquidem in voluminis secundi titulo apponatur Pars I. cuius continuationem autem aliam, nisi hanc, nullam inuenimus. Notare hoc conuenit, ne forsitan quis decipiatur.

ſtis, acuminatis, aequalibus, erectis, *Tanacetum*; calyce hemisphaerico, expanſo, ſquamis lanceolatis, iuxta ſe poſitis, *Chryſocoma;* calyce ſuperius cylindrico, ſquamis pyramidalibus, apicibus reflexis, *Conyza;* calyce cylindrico, ſquamis anguſtis, linearibus, inerme ſpinoſis, *Baccharis;* calyce oblongo, ſquamis erectis, acutis, irregularibus, *Eupatorium*; calyce ouali, ſquamis imbricatis, rotundis, apice introrſum flexis, *Artemiſia;* calyce rotundo, ſquamis oualibus, apice intus flexis, inferioribus membranaceis, ſuperioribus laxis, ſtipulatis, *Gnaphalium.* *Quintus ordo*, calyce ſquamis ad baſin acceſſoriis: p. 142.
calyce conico, ſimplici, ſquamis ad baſin anguſtis, *Senecio;* calyce ſimplici lanceolato, ſquamis paucis ſtipulatis ad baſin, *Cacalia;* calyce pentaphyllo, ſquamis quinque ſtipulatis ad baſin, *Micropus;* calyce ſquamis multis, lanceolatis reflexis, ſtipulis ad baſin, *Staehelina;* calyce rotundo, ſquamis duriuſculis, iis ad baſin mollibus, floſculi calyce quinquefolio, *Stoebe;* calyce pentaphyllo, ſquamis ad baſin quinque aequalibus, *Iaſione;* calyce imbricato, ſquamis quatuor pyramidalibus acceſſoriis, et inuolucro ex tribus foliolis, *Elephantopus.*

Excipit has claſſis plantarum *lingulatarum*, quae p. 146.
in quatuor tantum ordines ſecedunt, nulla enim eſt, quae integrum calycem acceperit. Hinc exhibet *Ordo primus* plantas calyce ſimplici: rotundo, villoſo, ſquamis multis aequalibus, acutis, *Andryala.* *Ordo ſecundus* calyce duplicato: ſquamis longis, fo- p. 148.
liaceis, acuminatis, *Tragopogon.* *Ordo tertius* calyce 150.
multiplici ſerie ſquamarum: baſi tumida, ſquamis pyramidalibus, inaequalibus, *Sonchus;* ſquamis diſtinctis, apice membranaceis, concauis, *Catananche;* ſquamis calycis, baſi ventricoſi, acuminatis, *Hypochaeris;* calyce cylindrico, ſquamis apice acutis, *Lactuca;* ſquamis inaequalibus, linearibus imbricatis,

Hiera-

Hieracium; calyce ouali; squamis spinosis, *Scolymus;* calyce cylindrico, squamis exterioribus laxis, foliaceis, *Cichorium;* squamis laxis per gradus decrescentibus, foliaceis, *Leontodon*; calyce conico, squamis interioribus longis, exterioribus breuioribus, apice
p. 164. membranaceis, *Scorzonera*. *Ordo quartus*, calyce ad basin squamis varie cincto: calyce cylindrico simplici, squamis ad basin trium ordinum pyramidalibus, *Crepis;* calyce ouali, imbricato, squamis ad basin quinque duris, *Picris;* calyce decaphyllo, foliolis lanceolatis, squamis ad basin breuibus, *Hyoseris;* calyce ouali, squamis octo linearibus, ad basin sex angustis, cum prioribus alternis, *Lapsana*; calyce cylindrico, squamis quinque longis, ad basin tribus angustis, inaequalibus, *Prenanthes*; calyce cylindrico, imbricato, ad basin squamis breuibus, angustis, *Chondrilla*.

Vol.IV. Naturali quodam ordine, quum in prioribus plantis stamina cum antheris coalitis inueniantur, sequuntur *Volumine quarto* eae, quae stamina continent distincta, filamenta nempe cum antheris a se inuicem separata sunt, intus tamen in flore peculiari aliqua membrana, ad basin filamenta circumeunte, cinguntur, quae nota itaque Cl. Auctori *associatas* facit plantas. Inter quas, quippe quum multis difficultatibus obnoxiae sint in disquirendo, varia noua, scrutinium artificiale iuuantia, constituit Noster genera. Continet itaque haec classis omnes illas plantas, quas capitatas alii vocant. Singulare est, omnes habere calycem polyphyllum, foliolis multarum serierum. Multitudo autem hic occurrentium vegetabilium coegit Cl. Auctorem, vt eadem in duos tribus, hos in ordines et familias, a calycis natura desumtis distinctionibus, subdiuideret. En eius methodum:

Tribus

Tribus I. recenſet plantas, quarum ſquamae calycis ſucceſſiuis ſeriebus decreſcunt. *Ordo primus*, calyce ſquamis foliaceis tantum: calycis ſquamis inferioribus perfecte foliaceis, pinnatifidis, ſequentibus ſiccioribus, inciſis, apice ſpinoſis, intimis integris inerme ſpinoſis, *Phonus*, nomen GESNERI, Carthamus aliorum; calycis ſquamis ex caule continuatis, omnibus foliaceis, *Carthamus*. *Ordo ſecundus*, calycis ſquamis exterioribus ſtipulatis: calyce ouali, ad baſin circulo foliaceo cincto, ſquamis interioribus ramoſe ſpinoſis, *Cnicus;* calyce ouali ad baſin foliaceo, interioribus ſquamis molliter ſimpliciterque ſpinoſis, *Crepula*. *Ordo tertius*, ſquamis calycis interioribus ſiccis, membranaceis: calycis ſquamis interioribus diuergentibus, nitidis, radium aemulantibus, *Carlina*. p. 5.

Tribus II. continet plantas ſquamis diſtinctis originalibus. *Familia* I. ſquamis armatis ſeu in duram ſpinam deſinentibus. *Ordo primus*, ſquamis apice tantum ſpinoſis: calyce cylindrico, ſquamis linearibus, *Polycantha;* calyce elliptico, ſquamis latioribus, apice breuiter ſpinuloſis, *Acarna;* calyce tumido, ſquamis longis, teneris, reflexis, *Aſcalea;* calyce ouali, apicibus extrorſum patentibus, *Onopordum;* calyce oblongo, ſquamis laxis, apice latiuſculis, ſpinoſis, *Pternix;* calyce cylindrico, ſquamis latis acutiſſime ſpinoſis, *Ixine;* calyce cylindrico, baſi ventricoſa, ſquamis apice ſetaceis, *Tetralix*. *Ordo ſecundus*, ſquamis apice et latere ſpinoſis: calycis ſquamis toto latere ſpinoſis, *Mariana*, eſt Carduus Mariae; ſquamis baſi a latere ſpinoſis, *Calcitrapa*. *Ordo tertius*, ſquamis ramoſe ſpinoſis: ſquamis calycis ad longitudinem ſpinuloſis, apice ramoſe ſpinoſis, *Solſtitiaria*. *Familia* 2. ſquamis piloſis. *Ordo primus*, ſquamis calycis ſimplici pilo terminatis: ſquamis calycis breui firmoque pilo inſtructis, *Cro-* p. 12. p. 22.

codilium; ſquamis apice longe rigideque piloſis, *Cirſium;* ſquamis terminatis pilis firmis extrorſum patentibus, apice hamatis, *Bardana.* *Ordo ſecundus,* calycis ſquamis in ambitu ciliatis: ſquamis oualibus, breuibus, firmisque ciliis, *Cyanus;* ſquamis apice membranaceis, ciliis longis duris, *Pſora;* ſquamis laxis, acuminatis, ciliis in ambitu ſetaceis, *Colymbada;* ſquamis oblongis, apice longis mollibusque pilis, *Iacea.* *Ordo tertius,* ſquamis calycis ſerratis, apice et lateribus ciliatis: calyce ouali, ſquamis molliter piloſis, *Stoebe;* ſquamis longis pungentibus pilis inſtructis, *Sagmen.* *Ordo quartus,* ſquamis pinnatifidis, apice ciliatis: pilis tenuibus, tenacibus, *Ciſtrum.* *Ordo quintus,* ſquamis plumoſis: ſquamis ellipticis extus conuexis, *Heraclea.* *Ordo ſextus* ſquamis palmato ciliatis: ſquamis ouatis, apice digitato
P. 39. ciliatis, *Pycnocomus.* *Familia* 3. ſquamis nudis. *Ordo primus*, ſquamis ſimplicibus, indiuiſis: ſquamis ouatis, baſi carnoſis, *Cynara;* ſquamis totis membranaceis, *Serratula;* ſquamis teneris, ſiccis, leuibus, obtuſis, *Behen;* ſquamis oblongis, ad baſin conuexis, ſiccis, apice planis a latere tenuibus, *Centaurea; Ordo ſecundus*, ſquamis a latere ſerratis: calyce elliptico, ſquamis latis, *Rhapontica.* *Ordo tertius,* ſquamis profunde inciſis: calyce ouali, ſquamis duris, *Eriopha.* *Ordo quartus,* ſquamis digitatis: calyce ouali, ſquamis laxis, *Sphaerocephala.* *Ordo quintus,* ſquamis laciniatis ſeu apice irregulariter ſectis, *Lacinaria.*

Expoſuimus itaque Cl. HILLII diſpoſitionem plantarum compoſitarum paullo curatius, quod a calyce potiſſimum deſumens diſtinctionis notas, in difficili admodum claſſe disquirentibus facilis euadere voluerit. Nec diffitemur, in artificiali vegetabilium horum explicatione notas eſſe tyronibus ſufficientes futuras, quamuis nominum genericorum repetitiones in diuerſis claſſibus minus placeant.

Singula

Singula ſpecies ſigillatim deſcribitur et, vt aſſerit Cl. Auctor, naturali exemplo praeeunte, depingitur. Ea propter icones hic reperiuntur nondum datae, vt Melampodii, Coreopſidis anguſtifoliae, Helianthi decapetali, Arnicae coronopifoliae, vt alias multas taceamus. Sunt autem ſpecies ex Ill. LINNAEO deſumtae ſaepe eaedem, ſaepe aliquot, ſaepe alio ordine propoſitae, aliquae, vtut paucae, nouae. Genera iam diximus non nunquam diuidi in plura quod in Cardui et Centaureae adeo foecundis generibus luculenter apparet. Arbitramur autem ſimul ex his intelligi, quae noua ſint et quae adhuc exſpectari debeant.

XXX.

Diſcorſo della Irritabilita d'alcuni Fiori nuovamente ſcoperta. in Firenze appreſſo Gaetani Albrizzini. 1764. 8 mai. pag. 25. tab. aen. I.

h. e.

Sermo de irritabilitate quorundam florum nuper detecta.

Motum elaſticum filamentorum, cuius ope ea definito tempore exploſionem pulueris antherarum praeſtant, et quam botanici in Parietaria et Ruta aliisque plantis indicarunt, Cl. Auctor, qui, vt ex epiſtola dedicatoria patet, eſt Comes IO. BAPTISTA DAL COVOLO, in compoſitis floribus ſiue ſyngeneſiis LINNAEI, et in curioſa horum floſculorum fabrica detexit, et vt ſpecimen irritabilitatis in floribus deſcripſit. Recitauit autem hunc ſermonem in Societate botanica Florentina, cui adſcriptus eſt Cl. Auctor, et icones, ad microſcopicas obſeruationes adornatas et hanc rem demonſtrantes,

tes, apposuit. Hanc vero irritabilitatem in *Centaurea calcitrapoide, calycibus subduplicato spinosis, foliis amplexicaulibus indiuisis serratis*, declarauit et ostendit, eam tantum in quinque filamentis, quibus antherae in cylindrum coalitae accrescunt, deprehendi; haec nimirum arcuatim ex basi flosculi vsque ad antheram cylindricam extenduntur, et stylum in medio rectum habent; si vero vel digito, vel quod natura fit, contracta corolla, tanguntur: tunc in rectas lineas ducuntur, et styli lateribus se applicant. Quamuis autem videri posset, filamenta hoc motu, dum ex arcu in lineam rectam abeunt, elongari, contrarium tamen euenit, dum illa accurtantur, quod etiam alia figura illustratur, vbi stylo remoto et filis prius extensis, postea sibi relictis, accurtatio insignis cum aliqua vndulatione subsequitur. Quando filamenta in medio dissecantur, partes dissectae superiores aeque ac inferiores extrorsum reflectuntur; si vero vnum filamentum tantum discinditur vel tangitur: reliqua incuruantur et vaginam antherarum in vnum latus ducunt. Addit quoque conditiones, in quibus experimenta adducta melius succedunt. Aer frigidiusculus fauet irritabilitati, inde noctu ea melius succedunt, quam interdiu, vix enim sentiunt in summo calore. Flores, antequam puluis antherarum maturitatem assequitur, examinari debent, puluere enim excusso languescunt vel prorsus non mouentur. Irritabilitatem vero florum ideo dixit Cl. Auctor, quoniam in nullis partibus, praeter musculosas animalium, hic motus elasticus auctus euidentius obseruatus est. Elasticum vero nos diximus, quoniam a turgentibus succis in filamentorum medulla pendere videtur.

XXXI. *Ab-*

XXXI.

Abhandlungen der Naturforschenden Gesellschaft in Zürich. Zweyter Band. Zürich bey Heidegger und Compagnie. 1764. 8. Alph. 1. pl. 9. tab. aen. 1.

i. e.

Acta Societatis naturae indagatorum Tigurinae. Tomus secundus.

Iam eo loco, vbi primum horum actorum volumen indicauimus *) de instituto Societatis naturae indagatorum, quae Tiguri floret, a nobis expositum est. Alter tomus sequentes commentarios et obseruationes continet.

1) *Tentamen historiae mercaturae reipublicae et vrbis Tigurinae.* Auctore I. H. SCHINTZ. Praeter alias egregias obseruationes, quae tamen ad nos propius non pertinent, inprimis continet disquisitionem caussarum incrementi insignis ciuium et incolarum territorii Tigurini. p. 1.

2) I. G. ZIMMERMANN M. D. *descriptio hydropis cum accedente caro, conuulsionibus epilepticis et coecitate, methodique in huius morbi medela obseruatae.* Miles 28 annorum hydrope anasarca cum insigni penis scrotique tumore laborabat. Post varia ab aliis medicis applicata remedia, squillitica tandem Noster cum successu adeo quidem felici exhibuit, vt hydrops breui tempore euanesceret. Sub fine vero morbi aeger conualescens grauissimo animi adfectu ex desiderio obiecti amati commouebatur. Hinc omnia adeo in peius mutabantur, vt aeger maximum vitae periculum incurreret. Accesserunt p. 187.

*) Comment. nostr. Vol. XII. P. I. p. 110.

ſcilicet vomitus, delirium, carus cum ſtertore et motibus conuulſiuis vehementiſſimis, et aeger viſu, vti omnibus reliquis ſenſibus, penitus priuabatur. Cauſſam vero celerrimae huius mutationis in hoc aegro obſeruatae Noſter ita explicat, carum caeteraque ſymptomata, quae cerebrum adfectum eſſe indicabant, producta fuiſſe ab aquis in cerebro effuſis. Atque hunc effectum in corpore debilitato, nec ab aquis hydropicis penitus liberato, vehemens animi commotio facile omnino producere poterat. In deſperato aegroti ſtatu veſicatoria Noſter applicari curauit, et omni bihorio cremoris tartari drachmam ſemis in infuſo florum ſambuci dedit. Quibus per duos dies adhibitis, ſenſus redierunt, ſola viſus obnubilatione per aliquot dies adhuc ſuperſtite. Purgantia fortiora ex puluere radicis Ialappae et ſale Anglicano maxime in hoc morbo profuerunt. Sub finem curationis Noſter corticem Peruuianum exhibuit, et aeger intra quatuordecim dies a grauiſſimo hoc morbo penitus reſtitutus eſt.

p. 219. 3) I. H. ESCHER *de ea parte oeconomiae, quae circa piſcinas verſatur, eiusque praeſtantia et vſu.* Cl. Auctor, quae ad hanc oeconomiae partem ſpectant, multo cum iudicio ex optimis obſeruationibus collegit. Atque cum ſemina in piſcinis exſiccatis ſeri ſoleant, ad hunc ſcopum inprimis *gramen mannae eſculentum* commendat.

p. 277. 4) *Delineatio tabularum et indicum vniuerſalium incolarum cuiusdam loci, ad regulas et vſus politicos confectarum.* Auctore H. V. B.

p. 309. 5) *Obſeruationes phyſico-medicae.* Auctore LAUR. ZELLWEGER M. D. Facit Cl. Auctor medicinam *Troge-*

Trogenii in ditione Abbatiscellensi. Generalia quaedam de aere, aquis, victu, morbis incolarum, pecudumque cura in prouincia sua monet. Pauca nobis vtilia hic commentarius continet. Taeniam Auctor putat corpori humano vtilem esse, quod ea materiam quandam peccantem in primis viis consumat, hominesque penitus a taenia, qua antea laborabant, liberati postea variis incommodis obnoxii esse soleant.

6) *Instructio rusticorum ad septa construenda.* Ex obseruationibus a variis agricolis, in territorio reipublicae Tigurinae viuentibus, cum Societate communicatis, haec instructio collecta est a Cl. VSTRI. Planta, quae vt optima ad conficienda septa commendatur, est *Oxyacantha vulgaris.* p. 361.

7) *Historiae duorum morborum varioloforum* communicatae a Cl. ZIMMERMANN. Prima historia est de puella septenni, in qua variolae copiose quidem erumpebant, non tamen confluebant. Septimo morbi die in pede, vbi ante variolarum accessum leue aliquod vlcus cutaneum et erysipelas fuerat, gangraenosus aliquis locus apparuit, similesque duo in fronte, vbi similia vlcera antea fuerant, apta tamen medendi methodo adhibita euasit. Frater praecedentis puellae, nouennis puer, post difficilem pectoris morbum, ex scabie ad pulmones regressa ortum, etiam variolis inuadebatur. Cum febrem secundam vehementissima symptomata comitarentur, aegre, nec forte aliter quam per medendi methodum, a Cl. ZIMMERMANN adhibitam, seruatus est. Historia huius vtriusque aegroti amplior est, quam quae a nobis in compendio ita tradi possit, vti optaremus. Fatendum enim est, apte esse expositam, satisque prodere ingenium bene excultum, iudiciumque acutissimum Auctoris. p. 385.

p. 415. 8) *Obſeruationes de effectu cicutae in variis morbis*, collectae a Cl. I. H. RAHN. M. D. Cum morbi, ad quos debellandos Ill. STOERCK cicutam tanquam remedium ſpecificum commendauit, in prouincia Tigurina endemii quaſi ſint: laudabili ſane conſilio multi medici et chirurgi iunctis viribus experimenta de illius herbae in his morbis vi inſtituerunt, quorum obſeruationes hic communicantur. En eorum ſummam! In ſcrophulis cicuta egregios effectus praeſtitit, neque iis ipſis iam exulceratis ſine fructu adhibita eſt. Profuit quoque in mammis induratis grauidarum et abſceſſibus mammarum in
p. 444. puerperis. In ſcirrho tamen mammae dextrae nullam vtilitatem eius vſus aegrotae adtulit. Erat tamen in hac aegra hepar quoque induratum, ex quo hydropica obibat. Laudatur porro cicuta in teſticulis induratis, nullum vero ex vſu eius fructum in cancro mammarum Tigurini medici obſeruarunt. Extollunt e contrario eius virtutem in variis aliis vlceribus vteri, cutis, oris, neque in hydrope et ophthalmia plane inutilis fuit. Nociuos extracti effectus nullos obſeruarunt, vnico aegro excepto, qui, dum tertia vncia extracti vtebatur, torminibus abdominis adficiebatur.

XXXII. Ob-

XXXII.

Obſervations on ſome of the Diſeaſes of the Parts of the human Body. Chiefly taken from the Diſſections of morbid Bodies. By SAMUEL CLOSSY M. D. London printed for Kearsly. 1763. 8. pl. 13.

i. e.

Obſeruationes de nonnullis morbis partium corporis humani, praecipue ex diſſectionibus corporum morboſorum deſumtae. Auctore SAMUEL CLOSSY, Med. Doct.

Hic libellus vltra quinquaginta obſeruationes continet, a Cl. Auctore in noſocomiis nonnullis Londinenſibus et Dublinenſibus factas. Ita vero eas hic collectas diſpoſuit, vt ſinguli morbi breuem hiſtoriam praemittat, exponat deinde, quae in corporum diſſectione inuenta erant, atque tandem varias nonnunquam adnotationes adiiciat, in quibus de illorum morborum natura atque methodo eis medendi in genere diſputat. Diuiſit vero has obſeruationes in ſectiones ſex, in quarum prima hiſtorias *morborum capitis* proponit, ſcilicet lethargi et p. 1. paralyſeos a contuſione integumentorum; ab effuſione ſanguinis in dura matre; ab effuſione intra duram et piam matrem; ab effuſione ſub pia matre; a depreſſione caluariae et corruptione cerebri; a compreſſione cum effuſione; a disruptione et putrefactione cerebri; lethargi cum excreſcentiis fungoſis in cerebro; et tandem epilepſiae ex abſceſſu durae matris ortae. Lethargus et paralyſis ex ſola integumentorum capitis contuſione inciſione facta et ſuppuratione ſubſequente curabantur. Etiamſi poſt contuſionem cerebri illud latus, in quo contuſio

 tuſio

tuſio eſt, paralyticum fit, tamen in oppoſito latere
extrauaſatio, ex concuſſione cerebri orta, obſerua-
tur, ita vt ſemper paralyſeos cauſſa, vel in hoc quo-
que caſu, in oppoſito ſit latere. Cum vero a maxi-
ma, quae praeceſſit, concuſſione cerebri ſubſtantia
ſemper ita laeſa ſit, vt ſanari nequeat, neque locus
trepanationis in hoc caſu accurate definiri poſſit,
nullam ex obſeruatione ſua in praxin vtilitatem re-
p. 35. dundare, Cl. CLOSSY ipſe fatetur. Secunda ſectio
de colli et thoracis morbis obſeruationes de angina
ex tumore laryngis, aſthmate a pulmonibus indura-
tis, hydrope pectoris, haemoptoe et empyemate
continet. Qui ex tumore laryngis oedematoſo an-
gina laborabat aeger, difficillime inſpirabat, facil-
lime exſpirabat. Nullus exterius apparebat tumor,
pulſus regularis erat, nonnunquam tamen intermit-
tens. Aegro ſubito ſuffocato, membranae cartila-
gines laryngis inueſtientes oedemate diſtentae, le-
uiorisque inflammationis ſigna in interna aſperae
arteriae ſuperficie deprehendebantur. In alio aegro
pulmo ſiniſter in maſſam duram, rudem et inor-
ganicam, ſine vllo membranarum, vaſorum aut flui-
p. 68. dorum veſtigio relicto, abierat. Varii *hepatis morbi*
in tertia ſectione deſcribuntur, v. c. abſceſſus huius
viſceris, et addita eſt pancreatis indurati hiſtoria.
p. 89. Quarta ſectio obſeruationes *in hydropicis* factas con-
p. 115. tinet. Quinta ſectio *de inteſtinis* inſcribitur. In
aegro ex iliaca paſſione, poſt validum purgans ad-
ſumtum, demortuo, coecum cum appendice vermi-
formi et inteſtini ilei parte in colon ſuſceptum erat.
Colon a meſocolo ſeparatum erat, atque in peluim
deſcenderat. Obſtructiones euacuationis aluinae
non ſemper ex rigiditate quadam inteſtinorum pro-
ueniunt, ſed et nonnunquam ex laxitate partiali
partis cuiusdam inteſtinorum oriuntur. Probat hoc
obſeruatio a noſtro Auctore in puero duodecim
anno-

annorum pertinacissimis obstructionibus laborante facta, in cuius cadauere colon mirum in modum expansum totam fere cauitatem abdominis replebat, reliquis visceribus in angustissimum spatium ita compressis, vt v. c. a nimia coli in vreterem sinistrum pressione ille supra eum locum valde expansus, peluisque renalis quoque vehementer dilatata esset. Quod si vero aluina obstructio ex foecibus in dilatato eiusmodi loco haerentibus oritur, foeces nonnunquam egestae fluidae sunt, cum in retentione ab aliis caussis orta siccae vt plurimum deprehendantur. Morbi tandem *renum et vesicae* sextam sectionem constituunt. p. 133. Praeter alias etiam illa notatu digna est obseruatio, qua Noster calculum ex vesica viri quadraginta circiter annorum extractum describit, cuius pondus ad minimum octo vncias superabat. Aeger tamen euadebat. Caussam, cur in rene sinistro frequentius calculi, quam in dextro occurrant, inprimis in compressione vreteris a colo, per foeces in eo haerentes expanso, ponit. Vti de variis aliis morbis, ita quoque ad calcem libelli varias de calculo obseruationes adiecit, in quibus tamen pauca, quae noua sint et attentionem nostram mereantur, continentur.

XXXIII.

Diss. inaug. diaetetica de educatione liberorum medica. Auctore IO. CONR. LÜDERSS, Hamburgensi. Goett. 1763. 4. pl. 6.

Etsi quidem varia iamiam, et in quibus vberius actum est de educatione infantum, scripta adduximus, ob argumenti tamen grauitatem et singularem in genus humanum vtilitatem non possumus quin et huius dissertationis, cuius Cl. Auctor variis,

riis, quae hucusque inualuerunt, praeconceptis opinionibus, et quae meliorem liberorum educationem impediunt, ſeſe opponit, et de nonnullis rebus aliter quam caeteri ſcriptores ſentit, praecipua momenta exponamus.

Tradit itaque Cl. Auctor varia ad abluitionem infantis recens nati, faſciationem, euacuationem meconii et lactatum ſpectantia, non contemnenda quidem, aſt maximam partem iam cognita monita. Cubiculi porro, in quo infans detinetur, rationem deſcribit, quaedam de dentitionis incommodis ſimul adiungens. In altera periodo, ablactationis nimirum, nunc ſenſim aliis et durioribus nutrimentis aſſuefaciendos atque in aerem liberum deducendos eſſe infantes ſuadet, ac ſtrenue et recte perſtringit errorem parentum, qui aerem liberum iis nocere putant. Vitam infantum in rure prae vrbana magnopere commendat et orphanotrophiorum in rure conſtructionem ſalubriorem fore ſanitati infantum in iis educandorum cenſet. Diaetam eorum haud ſcrupuloſam exigit, vt varia ferre diſcant et corpus eorum firmetur. De ſitu poſtmodum et geſtatione agit, et munditiem, ad quam balnea et abluitiones cum frigida multum faciunt, nec non potationem
p. 26. frigidae ſummopere commendat. Vinum, de cuius in infantibus vſu ſummus eſt medicorum diſſenſus, putat Noſter, non tantum ob virtutem analepticam et roborantem infantibus eſſe concedendum, ſed etiam vt anthelminticum remedium, quod adſtringente et roborante vi muci generationi reſiſtat vermibusque inimicum ſit, iis prodeſſe; quam ob rem ei laudandi eſſe videntur *parentes, qui infantibus quartum annum minimum egreſſis quotidie inter prandia vnum ſaltem cyathum boni vini Gallici propinant;* immo vini vſum infantibus neceſſarium eſſe, credit, ſi victu ſalito et fumo indurato cum parentibus ſimul

ſimul vtuntur. Coffeam vt potum calidum ob re- p. 28.
laxationem damnat, ob partes vero eſſentiales, ſal ſcilicet volatile vrinoſum alcalinumque infantibus concedit; ſiquidem, propter ſal volatile et terreo alcalinum, poſſit acidum, ad quod infantes a lacticiniis et victu vegetabili facile diſponuntur, mutare et abſorbere, mucum viſcidum incidere, attenuare, diſſoluere et ventriculo robur addere. An neruoſo ſyſtemati infantum conueniat coffeae vſus? ſilet Noſter. Varia poſthaec de cibi tum quantitate tum qualitate monet. Saccharum infantibus non dene- p. 32.
gandum eſſe autumat; dum enim ex acido et terra alcalina componitur, ſiſtit ſal medium vi ſaponacea, leniter abſtergente et reſoluente praeditum, quod non ad vermes, mucum procreando, infantes diſponit, vti Cl. ANDRY affirmat, ſed iis potius abſtergendo, viſcidum reſoluendo, adeoque nidos eorum deſtruendo aduerſatur; neque dentibus nocere, vti vulgo creditur, neque eorum defluxum promouere poſſe, aſſerit Noſter, illos potius ſacchari vſu conſeruari et ornari, optimum illud eſſe remedium pulueres dentifricios ingrediens, atque ſenes fuiſſe ſaccharo quotidie veſci ſolitos, dentibus tamen optime ſeruatis, ex Cl. SLARE probat; noxium eius vſum aliis ei admixtis rebus farinaceis et glutinoſis v. c. in panibus dulciariis, pulticula cet. adſcribit. Laudat p. 33.
porro motum corporis, et inter alia exercitia inprimis ambulationem, ſaltationem, natationem ac equitationem. Hanc, ſi modum non excedat, non pueris ſolum, ſed et puellis ob laxum corporis habitum vtilem eſſe haſque a multis morbis inde immunes ſeruari aſſerit, addito exemplo ex Anglia deſumpto, vbi feminae equites ſint multae, paucae hyſtericae. Equitationis autem vtilitatem non tantum in motu corporis conſiſtere, ſed etiam *ex halitu et atmoſphaera equi perſpirantis et ſudantis poris equitis forſan*

ſan aliquid committi, quod neruis et toti corpori ami-
p. 36. *cum eſt*, Auctori noſtro veroſimile videtur. Vltimo quam maxime improbat parentum morem infantes a ſomno matutino detinendi eosque imprudenter expergefaciendi. Coniicit enim, ſyſtema eorum neruoſum adeo irritabile eſſe, vt a quacunque cauſſa turbetur; hinc eos nocturna plerumque febricula affici, cuius horrorem calor excipiat, quem circa matutinum tempus ſudor ſiue perſpiratio aucta ſequatur; cum itaque ſaepius circa tempus hoc criticum fiat haec intempeſtiua euigilatio, facile apparere autumat, illam ob criſin turbatam cauſſam multorum morborum exiſtere.

XXXIV.

Zoophylacii Gronouiani faſciculus ſecundus, exhibens enumerationem inſectorum, quae in muſeo ſuo adſeruat, examini ſubiecit, ſyſtematice diſpoſuit atque deſcripſit LAUR. THEOD. GRONOVIUS I. U. D. Ciuitatis Lugduno Batauae Senator, Societatis phyſico-medico Reg. Lond. Baſilienſ. atque Hollandicae Socius. Additis rariſſimorum inſectorum iconiſmis. Lugduni Batauorum; ſumptibus Auctoris 1764. fol. a tab. aen. 14-17. et a pag. 141 ad 236.

Iam ex primo volumine Cl. Auctoris intelligentiam rerum ad hiſtoriam naturalem pertinentium eſt cognita. Haec pars, quemadmodum index operis declarat, inſectorum plerumque rariorum et exterorum magnamque partem nondum explicatorum deſcriptiones complectitur. A declaratione figurarum fit initium. Hanc excipiunt ipſae inſecto-

insectorum descriptiones, quorum dispositio ad Linnaeanam diuidendi rationem accommodata est, exceptis modo paucis generibus, v. c. Mylabride, Naucoride, Xiphosura etc. quorum characteres ipsis Auctoris verbis repetamus.

Mylabris, *antennae moniliformes articulis hemisphaericis, sensim crescentes versus apices, rostro breui plano insidentes. Caput elongatum, nec latitans sub thorace. Elytra abbreuiata, rotundata, plana.* p. 166.

Naucoris, *antennae breuissimae infra oculos positae. Rostrum inflexum. Alae quatuor cruciatae. Scutellum praesens. Pedes sex, primi cheliferi, reliqui natatorii.* p. 182.

Xiphosura, *corpus scuto fornicato transuersali articulatione mobili, elastico omnino tectum, versus anteriora semilunare, postice contractius denticulatum. Oculi duo, vtrimque vnus, in lateribus summis thoracis, minimi, conuexi, ouati, non pedunculati. Pedes duodecim, vtrimque scilicet sex, a scuto dorsali omnino tecti; horum quinque priora paria chelifera, et vltimum par est natatorium, reliquis longius. Caudam constituit cornu seu aculeus ensiformis, cuspidatus, triqueter, corporis longitudinem adaequans.* p. 220.

Cancer, *thorax maximus, caput atque truncum inuoluens. Oculi pedunculati in thoracis margine anteriore. Antennae duae in fronte. Cauda abdomini deorsum appressa. Pedes vtrinque quinque, raro quatuor. Primum par cheliferum.* p. 221.

Astacus, *corpus subcylindricum, oblongum, articulatum, deorsum inflexum. Thorax trunco multo breuior. Antennae binae, vel sex subulatae, articulatae, tenuissimae. Cauda foliacea, horizontaliter expansilis. Oculi duo, pedunculati in fronte siti. Pedes vtrinque nouem vel decem. Posteriora quatuor quinqueue paria curta natatoria. Anteriora longissima, quorum nonnulla plerumque chelifera.* p. 227.

Squilla,

p. 232. Squilla, *corpus teres, compressum, incuruatum. Thorax breuissimus. Oculi in lateribus duo, non pedunculati. Antennae quatuor, subulatae. Pedes longitudine inaequales vtrinque septem, anticis paribus cheliferis.*

p. 234. Emerita, *corpus ellypticum. Thorax amplissimus. Cauda gracilis, sub abdomine inflexa. Antennae binae. Oculi duo, pedunculati. Chelae nullae. Pedes vtrinque quinque natatorii.*

Descriptiones quidem ad optimam rationem sunt aptatae, in iisque, vbi extarent synonyma, ex praestantissimis hoc in genere auctoribus reperiuntur excerpta. In pluribus insectis, quae vel ignota erant vel rara, DAN. LUYCS MASSIS, Societatis Indiae occidentalis apud Medioburgenses Director, cui est haec pars dedicata, cum aliis quibusdam, nominatim Cel. IACQUIN, commemoratus est, quod haud dubie Auctor fecit grati animi caussa erga talem virum, qui multum ad has collectiones contulisse videtur. A recensionis consilio abhorrere videtur, omnium singularumque descriptionum mentionem hic facere. Itaque hoc tantum nobis sumsimus, vt in tabula quadam ea inprimis insecta indicaremus, quae sunt a nemine alio viro docto adhuc diligentius exposita.

Sic inter Scarabaeos 11 vel plane ignotae, vel nondum satis cognitae describuntur species. Elateres 3 habent nouas species.

Buprestes 3.	Coccinellae 4.
Carabus 1.	Meloae 2.
Tenebriones 4.	Staphylinus 1.
Cantharis 1.	Blatta 1.
Cerambyces 9.	Grylli Tetigoniae 3.
Dytisci 2.	Grylli Locustae 2.
Chrysomelae 3.	Cicadae 2.
Cicindela 1.	Cimices 16.
Curculiones 5.	Papiliones Equites 2.

Papilio-

Papiliones Heliconii 5.
Papilio Danaus 1.
Papiliones Nymphales 7.
Papiliones Plebeii 5
Sphinges 2.
Phalaenae Bombyces 2.
Phalaena Geometra 1.
Phalaenae Alucitae 2.
Libellulae 4.
Acarus 1.
Araneae 3.
Scorpiones 4.
Cancri 7.
Aſtaci 3.
Oniſci 2.
Emerita 1.
Scolopendra 1.

Haec eſt fere ratio egregii huius libelli, cuius Auctor vt amantiſſimo cuique et intelligentiſſimo naturalis hiſtoriae acceptus eſſe debet, ita proximam libri partem quisquis cupidiſſime exſpectabit.

XXXV.

Eſſays on Medical Subjects, originally printed ſeparately; to which is now prefixed an Introduction relating to the uſe of Hemlock and Corroſive Sublimate; and to the Application of Cauſtic Medicines in Cancerous Diſorders. By THOMAS GATAKER, Surgeon Extraordinary to His Majeſty and Her Royal Highneſs the Princeſs Dowager of Wales, and Surgeon to Her Majeſty's Houſhold and St. George's Hoſpital. London: printed for R. and I. Dodsley. 1764. 8 mai. pl. 21 ½.

i. e.

Tentamina medica, primo ſeparatim edita; quibus nunc praemittitur introductio de vſu cicutae et ſublimati corroſiui, atque de applicatione medicamentorum cauſticorum in morbis cancroſis, a THOMA GATAKER.

Tria tentamina, iam alias publicata, quorum 1mum continet *obſeruationes de ſolano*; 2dum *obſeruationes affectuum venereorum, vbi nonnulli errores theoriae horum morborum indicantur, ac falſae et noxiae fraudes in eorum medela nonnunquam occurrentes deteguntur*; 3um *disquiſitionem ſtructurae oculi, cum variis adnotationibus de quibusdam huius organi morbis*; Cl. GATAKER nunc vno volumine edidit, iisque introductionem ipſis analogam praemiſit, quae tractat *de ſolano; de vſu cicutae; de applicandis medicamentis cauſticis in morbis cancroſis; de vſu ſublimati corroſiui; de variis inuentis aut emendationibus, et peculiaribus vel ſecretis methodis practicis;* tandem *de operationibus cataractae.* Solanum ad $\frac{1}{4}$ gr. pro doſi maximopere vtile eſt, inprimis in vlceribus inueteratis cum effluente acrimonia tenui coniunctis; eius autem vſus intermittatur, ſi vlcus ſtatum ſanationis attigit. Cicuta in Anglia nunquam tantam exſeruit efficaciam, quantam Cl. STOERK illi tribuit, eaque tantum diureſin et perſpirationem leuiter auxit, raro deiectiones excitauit, atque largiter exhibita interdum viſum imminuit vertiginemque induxit; quapropter cicuta vix aliquam habere videtur vim deſtruendi humorem peculiarem, qui mor-
p. 12. bos cancroſos gignit. In cura cancri difficile determinatur, vtrum adhibeantur medicamenta interna, an ſuſcipiatur operatio externa vel exſtirpatione vel cauſticis. PLUNKET et poſtea GUY tumoribus cancroſis applicabant peculiare cataplasma, quo tumorem eiusque radices deſtruere annitebantur, idque reliquis cauſticis anteponendum eſſe Cl. Auctor arbitratur, cum profundius penetret et firmius adhaereat, quam alia: exſtirpationem tamen per in-
p. 30. ciſionem huic ſemper praeferendam eſſe. Mercurius ſublimatus, in morbo venereo apte adhibitus, plerumque ex voto agit, adeoque poſt ſaliuationem

nem minus proſperam, vt lene et alterans medica-
mentum, atque cum decocto ſarſaparillae ſumtus,
curam optime abſoluit. Succeſſus igitur curationis
beneficio mercurii ſublimati potius a tempore ac
modo, quo datur, pendet, quam ab eius praepara-
tione. Interdum auget ſudorem, vel excretionem
aluinam, vel vrinam; nonnunquam in ſanguinem agit
ſine inſigni augmento excretionum corporis; ple-
rumque et maximo cum ſucceſſu ſaliuae excretio-
nem augere ſolet. Solutio ſublimati corroſiui ini- p. 42.
tio quidem ſemper proſperos habuit effectus in ve-
nereis morbis, poſtea tamen docuit experientia,
hanc in pertinaci caſu ſymptomata non niſi ad tem-
pus tollere, et in plurimis aegris inteſtina debilitare,
interdum ſaliuationem producere. Si vero ſympto- p. 45.
mata leuia ſunt, haec ſolutio, vel ſola, vel cum de-
cocto ſarſaparillae, reliquis mercurialibus praefe-
renda eſt.

Obſeruationes de vſu interno ſolani iam alias recen- p. 1.
ſitae ſunt *).

Obſeruationes de morbis venereis, vbi nonnulli erro- p. 91.
res theoriae horum morborum explicantur, cet. in bi-
nis literis ad chirurgum quendam datis continen-
tur. Summa *epiſtolae 1mae* haec eſt. Cl. Auctor p. 93.
negat, excretionem in gonorrhoea ab vlceribus vre-
thrae pendere, vti TURNERUS ſtatuit. Saepe enim
nares, palpebrae, pulmonesque excernunt mate-
riam ſimillimam ei, quae in gonorrhoea effluit, ſine
vlcerum periculo. Nonnunquam ſuperficies ex-
terna glandis et interna praeputii a miaſmate vene-
reo infecta excernit materiam gonorrhoeae ſpuriae
ſimilem, ſine vlceribus. Cum porro in aucto malo
tumor et inflammatio teſticulorum tollat effluxum
materiei et dyſuriam leniat: plane apparet, nulla

*) vid. Commentar. noſtr. Vol. VII. Part. IV. pag. 717.

adeſſe vlcera, ſed potius dolorem vrethrae ab acri
materia excitari. Fluor albus, ſine vlceribus vaginae,
gonorrhoeae virulentae ſaepe maxime ſimilis eſt;
cereolus vrethrae applicatus muco obducitur vti in
aegroto, ſic et in homine ſano; praeterea plurimae
ſectiones venereorum oſtenderunt, nulla adfuiſſe
vlcera vrethrae. Ex falſa hac vlcerum vrethrae
p. 102. ſuſpicione multi proficiſcebantur errores. Etenim
TURNERUS ſupprimebat gonorrhoeam draſticis
e pilulis ex duobus et calomel, quae poſtea opiatis
mitigabat, atque hinc teſticulorum intumeſcentiam
efficiebat, ad quam tollendam vomitoria e turpeth.
p. 109. miner. ſatis temere ſuaſit. Caruncula a WISEMAN
olim putabatur, eſſe paruum fruſtulum carnis luxu-
riantis in vrethra ab eroſione materiae venereae ex-
oriens, ſenſim calleſcens ac increſcens, et vrinae
p. 112. profluuium impediens. DIONIS primus inuenit,
cicatrices calloſas vrethrae eroſae diametrum im-
minuere, et vrinae effluxum cohibere. ASTRUC
plurima obſtacula aſſumit, vlcera, carunculas, cica-
trices, cet. et ſpecillum plumbeum ductile tenue,
ſenſim increſcens, vrethrae immittit per aliquot
dies, donec vrethra dilatatur. LE DRAN vrethrae
intrudit paululum inteſtini felini (*a piece of cat-gut*),
quod humiditatem inſugens vrethram expandit.
COL DE VILARS id perficit cereolis peculiaribus.
p. 122. DARAN credit, adeſſe excreſcentias fungoſas vre-
thrae, quas plurimi in cadaueribus fruſtra quaeſiue-
p. 125. runt, putatque, hanc obſtructionem ſaepe aliquot
annos poſt gonorrhoeam bene curatam accedere.
Carunculas ex vlceribus occultis oriri, demonſtrat
ex effluxu materiei ab ipſius cereolis facto, quod Cl.
p. 141. Auctor plurimis refutat. ASTRUC quatuor ſpecies
gonorrhoeae poſuit ratione ſitus, et tres ſpecies ra-
tione cauſſae, cum fiat ab inflammatione, aut ſim-
plici, aut vehementiori, aut exulceratione partium;
quas

quas vlterius diuiſit. Inter ſigna cauſſarum gonorrhoeae inprimis refert materiae colorem vel album et cinereum, qui inflammationem ſimplicem indicat, vel citrinum et ſanguinolentum, eandem cum ſanguinis extrauaſatione declarantem, vel flauo viridem, quo vlcera ſe manifeſtant. Omnia haec ſigna Cl. Auctori minus explorata videntur. Methodi p. 146.
particulares curatoriae gonorrhoeae in genere eo redeunt, vt cohibeamus excretionem in primis initiis ope mercurialium ruditer praeparatorum interne ſumendorum, ac iniectionum vrethrae. Priora quidem forti deriuatione effluxum ſubito coercent: ſed ob eorum nimiam vim atque ſaliuationem, facile hinc metuendam, parum conueniunt. Iniectiones ex mercurio et aceto, ex vitriolo, alumine, aerugine, bolo, lapide calaminari, cet. ſi iuſto tempore applicantur, vtiles ſunt in gonorrhoea. DARAN falſo iniectiones adſtringentes plane repudiat.

Epiſtola 2da ad chirurgum quendam continet va- p. 159.
rias adnotationes de medela deteriorum morbi venerei ſpecierum. TURNERUS interdum confundit ſymptomata luis venereae et gonorrhoeae, atque ad curandas aphthas venereas externe adhiberi ſuadet mercurialia fortiora, remedia cauſtica, fumigationem cum cinnabari. Vtraque priora caute adhibeantur; fumigatio, a Cl. ASTRUC minus probata, interdum valde prodeſt. Interne commendat TURNERUS mercurialia purgantia et vomitoria, quae vero minus apta iudicantur. Vterque iubet diſſipari bubones vel reſolutione, vel ſuppuratione. Ad p. 163.
reſolutionem adhibet TURNERUS purgantia mercurialia et vomitoria; ASTRUC praefert frictionem mercurialem, et, ſi os afficeretur, purgantia lenia; vtrumque caute adhibitum conuenit. Saepe hi tumores reſoluuntur in ſaliuatione, ſi materia nondum ſe collegerit, rarius tumores grauiores. Bubo-

nes maiores, mercurio et purgantibus viciſſim tra-
p. 167. ctati, ſaepe peſſima producunt ſymptomata. Vſu
interno mercurii ſaliuationem excitare, ipſe TUR-
NERUS reprehendit, potiusque vnctionem mercu-
rialem commendat; attamen eius methodus inuol-
uendi totum corpus in pannos *flanel* dictos, atque
quantitas ſaliuationis non omni corpori conuenire
p. 170. adeoque interdum nimis debilitare videtur. Metho-
dum Cl. ASTRUC leniorem, eius vero praeparatio-
nem nimis ſeueram cenſet Cl. Auctor. Alii morbi
cum lue venerea complicati, v. c. ſcorbutus, prius cu-
rentur, quam praeparatio ad luis venereae medelam
incipiatur. ASTRUC docet, oris vlcera, quorum
alia putat noxia et ſtatim coercenda, alia ſalutaria et
in ſaliuatione ſuſtentanda, cum ſtipticis vel ſolo ſpi-
ritu vitrioli tractari; quod Cl. Auctor ob inflamma-
tionem et intumeſcentiam totius faciei, ab inter-
rupta ſaliuatione facile inductam, minus compro-
p. 174. bat. Porro incommoda variarum curandi morbos
venereos methodorum examinantur. Nonnulli
enim practicorum, poſt purgantia et balnea, iuſtam
mercurii quantitatem in parua doſi et magno tem-
poris ſpatio exhibebant, vt ſaliuatio euitaretur; ſed
hinc interdum ſymptomata tantum ad tempus cede-
bant, interdum plane non ceſſabant. Alii, mercu-
rio et purgantibus viciſſim ſumtis, ſaliuationi qui-
dem proſpiciebant: debilitatem tamen, digeſtionis
laeſionem et colicam vix euitare poterant. Alii
perſpirationis aut vrinae augmento morbum ſupe-
p. 182. rare tentabant. Potiones medicae, vt decoctum
guaiaci, radicis chinae, ſarſaparillae, magnam exſe-
runt vim in curandis morbis venereis; niſi vero
cum mercurio coniunguntur vel huic miſcentur,
vix ſufficiunt; optime in morbis poſt vſum mercurii
relictis conueniunt.

Disquisitionem structurae oculi, cum adnotationibus peculiaribus variorum morborum huius organi, iam alias *) recensuimus. p. 191.

XXXVI.

Introductio ad Philosophiam naturalem, Auctore PETRO VAN MUSSCHENBROEK. Lugduni Batauorum, apud Sam. et Ioh. Luchtmans. MDCCLXII. Duo Tomi. 4 mai. Alph. 6. plag. 5. praeter praefat. tab. aen. 64.

Eximii huius operis prima stamina Auctor iam anno huius seculi sexto et vicesimo duxerat in *epitome elementorum physico-mathematicorum*, in qua maxime memorabilia theoremata, adhuc inuenta et demonstrata, in vsus academicos recensuerat. Deinde quum anno 1734 recudendum esset hoc opusculum, priorem ordinem et methodum aliquantum mutauit, et, difficilioribus theorematis omissis, cetera tradidit, librumque inscripsit *elementa physicae*. Quem librum quum quidam in gratiam Belgarum non literatorum, quos DESAGULERII scholae scientiae rerum naturalium cupidissimos reddiderant, in Belgicam linguam conuertere vellent: ipse satius putauit propriam huic operae manum admouere; eoque consilio anno 1736 belgice edidit librum, *Beginsels der Natuurkunde* inscriptum, in quo magnam partem eorum, quae quotannis in lectionibus suis priuatis docebat, ciuibus suis exposuit; qui liber anno 1739 emendatior et auctior recusus, et mox a Cl. MASSUET in Francicam linguam translatus est. Facta anno 1741 noua *elementorum physicae* editione, distractisque huius editionis exemplaribus, Auctor anno

*) vid. Comment. nostror. Vol. X. P. IV. p. 694.

anno 1748 nouum fere opus in lucem emisit, cui titulum *institutiones physicae* fecit; in hoc enim multa intexuit prioris operis telae, quae interea ad cognitionem naturae recentiorum industria et sagacitate accesserant. Tandem initio anni 1760 de penuria exemplarium huius libri certior factus, in animum induxit, longe amplius et emendatius opus elaborare, in quo integrum systema physicum ingenti obseruationum et experimentorum copia, quibus vel instituendis vel colligendis magnam vitae suae partem impenderat, superstructum haberetur. Sic natum est hoc opus, quod iam in manibus habemus, et cuius editionem ipsi Auctori vsque ad Caput XXXIII curare licuit. Postquam autem anno huius seculi LXI. diem suum obierat, reliquae partis typis exprimendae curam in se suscepit Cl. IO. LULOFS, qui etiam praefationem operi adiecit, ex qua hactenus a nobis dicta excerpsimus.

Ordo capitum hic est. Caput I. de philosophia et regulis philosophandi. II. de corpore in genere, eiusque attributis. III. de spatio vacuo. IV. de loco, tempore et motu. V. de potentiis prementibus. VI. de viribus corporum motorum. VII. de grauitate. VIII. mechanica. IX. de attritu machinarum. X. Mechanica motus. XI. de motu composito. XII. de descensu grauium in plano inclinato. XIII. de oscillatione pendulorum. XIV. de motu grauium proiectorum. XV. de viribus centralibus. XVI. de corpore duro, fragili, molli, flexibili, elastico. XVII. de percussione. XVIII. de electricitate. XIX. de magnete. XX. de corporum attractionibus. XXI. de cohaerentia et firmitate. XXII. de fluido in genere. XXIII. de pressu fluidi ex grauitate. XXIV. de fluido per vasis foramen fluente. XXV. de fluidis prosilientibus. XXVI. de corporibus firmis fluido immersis,

ſis, et de grauitate corporum firmorum et fluidorum ſpecifica. XXVII. de aqua. XXVIII. de igne. XXIX. de proprietatibus lucis generalibus. XXX. de corporibus lucem bibentibus. XXXI. de luce refracta, et corporibus refringentibus. XXXII. de luce illapſa in ſuperficies planas et ſphaericas mediorum refringentium. XXXIII. de luce ex aere illapſa in vitrum, atque ex eo iterum in aerem transeunte, XXXIV. de diuerſa radiorum refrangibilitate, et de coloribus. XXXV. Deſcriptio oculi. XXXVI. de lucis transitu per oculi humores, et de viſione. XXXVII. Dioptrica. XXXVIII. Catoptrica. XXXIX. de aere. XL. de ſono. XLI. generalia de meteoris aereis. XLII. de meteoris aqueis. XLIII. de meteoris igneis. XLIV. de meteoris aereis ſiue de ventis.

Quum Auctor in hoc opere dogmata methodo eadem proponat, qua in libris, quos antea de ſcientia naturali ediderat, et qui in omnium huius ſcientiae ſtudioſorum manibus verſantur, erat vſus: non opus eſt, vt eius ſpecimina hic exhibeamus. Igitur id tantum negotii nobis datum eſſe exiſtimamus, vt, in quibus haec noua inſtitutionum phyſicae editio anterioribus praeſtet, indicemus. Comparabimus autem illam cum ea tantum editione, quam Cl. MASSUET francice vertit, quia haec maxime fuit diuulgata.

Duo capita integra in hoc opere ad numerum capitum in praedicta editione acceſſiſſe deprehendimus, Caput X. de mechanica motus, et Cap. XXX. de corporibus lucem bibentibus, vnumque caput de attractionibus corporum in duo diuiſum eſſe. In capite X. tractantur quaeſtiones variae, quae locum habent, quum potentia maior, quam pro aequilibrio, vincit onus, illique, nec non ipſi organo vel machinae, cuius ope in id agit, motum conciliat.

De quibus, quum ad mathefin potius, quam ad phyficam pertineant, hoc loco dicere non fert inftitutum noftrum.

Quoniam attractio magnetica alias leges habet, quam attractio corporum vniuerfalis: fatius duxit Auctor, illius phaenomena ab huius phaenomenis feparare, et de illis in peculiari capite exponere. Hinc ex vno capite de attractione corporum, quod antea erat XVIII, duo fecit, vndeuicefimum et vicefimum. Multa hic adiecit antea dictis de magnete, praefertim ad modos recens inuentos, magnetes artificiales parandi, et ad differentiam inter vim magneticam et vim electricam fpectantia. Sed tamen fluido cuidam fubtili deberi phaenomena magnetica, nondum, quod miramur, perfuafum fuiffe Auctori intelligimus. Caput etiam de attractione vniuerfali corporum mutua infignia et haud pauca augmenta accepit.

Quod XXX caput attinet, de corporibus lucem bibentibus, breue quidem eft (paginis enim quatuor tantum conftat), fed omnia tamen de hac re adhuc inuenta ftrictim indicat. Sunt autem ea fere haufta ex Cl. BECCARII fcriptis in primis voluminibus *commentariorum Bononienfium*, quem Auctor etiam cum debita ipfi laude nominat. De lapide Bononienfi et de adamante dudum notum eft, fplendorem illis ineffe in tenebris, fi antea folis radiis
p. 692. aliquandiu fuerint expofiti. Sed deinde compertum eft, plurima alia dari corpora, quae radios folis, vel etiam lucem tantum diurnam, imbibant, (alia nuda, alia etiam vitro, vel aqua, vel lacte, aut aceto tecta,) et deinceps in locum tenebricofum delata fplendeant; quanquam nonnullis ille fplendor non nifi in foco vitri vftorii conciliari poteft. Omnia autem corpora, lucem imbibentia, facilius hanc in tenebris micandi facultatem acquirunt, vbi antea

modice

modice calefacta fuerint. Iam ad hanc corporum classem Auctor refert e *regno minerali* omnes terras et bolos, omnes crustas fontium canalibus intus accrescentes, omnes arenas, omne genus marmoris, cum amianto, talco, spatho, achate, iaspide, opalo, et. haematite, omnes gemmas pellucidas, et fluores, omnia quarza, omnia salia naturalia, omnes succos pingues, cuncta petrefacta, et tutiam, qua parte est aspera; *e regno vegetabili* omnes partes p. 693.
plantae (dummodo omni humore priuatae sint), et quidquid ex illis arte paratur, vt farinam, panem, chartam, linteum, tum succos vegetabilium, vt saccharum, mannam, mel gelu constrictum, omne gummi, omnem ceram et resinam, olea etiam (sed hieme a frigore constricta), tartarum, cineres, corallia, madreporas; ex *animali regno* quadrupedum vngulas, cornua, pilos, ossa, volucrum pennas, rostra, vngues, aquatilium squamas, conchyliorum testas, solenes, pinnas, extimam cutem belluarum et volatilium, quadrupedum coria recentia et praeparata, quidquid est membranaceum et neruosum, decocta ossium, dentium, cornuum, iura carnium inspissata, vitellos ouorum siccatos, caseum, serum sanguinis concretum, sanguinis crustam, carnes siccatas, oculos cancrorum, bezoar, calculos e renibus et vesica, testas ouorum, lapillos e capitibus piscium, manus etiam viui hominis tempore hiemali, quum gelat aqua. Haec tantum lucem non rapiunt, in regno quidem minerali, metalla, cinnabaris, zincum, marcasitae, gagates, lithanthrax, petroleum, et omne genus bituminis; in regno autem vegetabili, benzoinum, et terebinthina liquida. Contra ea dantur praeparata e corporibus regni mineralis, quae lumine viuido, plerumque rubescenti, in tenebris splendent, de quibus, iudice Auctore nostro, Cl. MARGGRAF in Comment. Acad. Sc. Berolinensis

linenſis accurate egit. Lumen hauſtum a plerisque corporum ſupra enumeratorum breui tantum tempore conſpicitur, in aliquibus vix vltra duo minuta ſecunda horae, in aliis ſeptem vel octo minutis ſecundis manet, in nonnullis tamen adamantibus per quatuor horas fulget. Lumine auolante, corpora fiunt obſcura; ſed lumini denuo expoſita, id iterum
p. 695. bibunt, nitentque rurſus, vt antea. Corpora autem haec, quibus lucem imbibendi et retinendi eſt facultas, diuturnis ignitionibus eadem exui poſſunt, veluti obſeruatum eſt in cryſtallis, emeraldis, et lapide phosphoro Bernenſi. Et corpora, quae aliquamdiu igne ſunt torrenda, quo facultate illa mactentur, eam poſt aliquod tempus perdunt; alia tamen aliis ocyus. Nam in colophonia manet multis annis, in gummi Arabico vix vltra ſex dies, in pane vix vnico die. Poteſt tamen noua calefactione, licet non ſola, verum etiam collocatione in luce diurna, facultas phoſphora in his corporibus inſtaurari. Etſi enim calces ſpathorum, lapidum ſpecularium, phosphorus BALDUINI, qui poſtquam quindecim aut viginti dies in tenebris iacuerunt, non amplius nitent, ſupra calidam fornacem ponantur in loco obſcuro: non recuperabunt tamen lucendi facultatem; at, vbi tribus quatuorue diebus lumini ſolis expoſiti et deinceps ſupra fornacem calidam
p. 695. poſiti fuerint, denuo lucebunt. „An igitur, inquit Auctor, corpora lumen expellunt? aut an lumen ſponte auolat, etiam aequilibrium affectans? aut an humor in aere natans lumen ſuffocat in corporibus, quae ingreditur? et an ideo, humore expulſo, lumen rurſus potari, et calore agitari poteſt, quo fit, vt corpora denuo niteant? Ob quam cauſſam nonnulla corpora lumini diurno, ſolis, fociue vſtorii expoſita, in tenebris non nitent, quum tamen igne imbui poſſunt copioſo, a quo tandem ad nitorem

redigun-

rediguntur? videtur hoc pendere a peculiari partium fabrica nondum cognita, qua lumini resistunt, igni resistere nequeunt; vel lumen suffocant, aut inordinato motu expellunt, aut quod prius humor igne expellendus sit, vt lucem potent, expellant, niteant. Sed an corpora, de quibus huc vsque egi, et quae in tenebris nitent, lumen quidem imbibunt? an non nitent proprio et naturali sibi lumine, quod quietum non nitet, sed tantum a lumine solis agitatur, adeo vt excitatum nitere incipiat? huic sententiae fauere videntur experimenta DUFAYI *), qui lucem solis, prismate separatam in radios coloratos, direxit in lapidem Bononiensem, qui ad fulgorem excitatus luce quidem nituit, sed non illa colorata luce, quae in lapidem inciderat. Quum tamen experimenta haec non sunt obseruata methodo accuratissima BECCARII: forte error commissus est; ideo incerta huc vsque sententia. Attamen non caret verisimilitudine, corpora attrahere lumen, idque vel constantius retinere, vel ocyus amittere, amisso lumine non nitere, sed lumen tamen iterum imbibi posse, quamdiu partes corporum eiusdem tenuitatis, mobilitatis, siccitatis manent.„

Praeter haec duo noua capita plurimas alias accessiones passim factas esse videmus. Insigniter auctum est caput de electricitate. Fluidum electricum partim effluere e corpore electrificato, partim ad illud eodem tempore affluere iuxta lineas rectas, cum Cl. NOLLETO statuit Auctor; et FRANKLINI p. 277.
distinctionem inter electricitatem positiuam ac negatiuam admitti quidem posse putat, quatenus posi- p. 285.
tiua denotet electricitatem alicuius corporis naturali sua electricitate maiorem, et negatiua denotet mino-

*) Iournal des Sçavans. 1690.

minorem, sed duas diuersas species electricitatis dari, his vocabulis compellandas, negat; neque experimentis in Turmalino lapide captis has species
p. 287. stabiliri concedit, sed potius ex illis colligit, etiam in hoc lapide electricitatem in duplici et aduerso fluxu fluidi consistere. Dubitare etiam nunc videtur Auctor, an distinctionem inter electricitatem vitre-
p. 285. am et resinosam admitti oporteat. Existimat, plures esse posse electricitatis species, licet eae in genere conueniant; posse enim effluuia electrica differre mistura variarum coniunctarum partium, crassitie, densitate, rapiditate, maiori vel minori obhaerescentia in corporibus, tum aliis adhuc incompertis qualitatibus. Sane electricitatem piscis gymnoti seu torpedinis differre ab electricitate vul-
p. 289. gari affirmat. De electricitate atmosphaerae varia affert experimenta, digna quae leguntur; et hunc
p. 296. locum sequentibus verbis absoluit. „An ex his obseruationibus tuto colligi non potest, electricitatem non semper per atmosphaeram aeream vbiuis terrarum esse aequabiliter distributam? sed plerumque in plagis editioribus esse copiosiorem, licet in iis aer sit rarior. Et annon ex loco in locum fluit electricitas, instar venti, sed irregulariter flantis, et circumnectit nonnulla corpora in coelo natantia largius, vti nubes atras, alia parcius, vti nubes albas? Et annon interdum in atmosphaera sunt plagae aliquo tempore electricitatis expertes, quae deinde iterum implentur? vbinam est scaturigo electricitatis, an in terrae visceribus, an in quadam regione atmosphaerae aereae? hoc hucusque bene exploratum non est; licet non negem, plurimis, si non omnibus corporibus, quae iacent in areae solo, electricitatem inesse, et ingredi in machinas et instrumenta, quae teruntur: attamen maior est eius copia, quando machinae stant in pauimentis ligneis,

eleua-

eleuatis, et sub quibus est magna cauitas, quae aerem continet in massa notabili, quam quum stant in solo terrestri vel lapideo.„ Sub finem huius ca- p. 313.
pitis Auctor ex omnibus antea expositis experimentis concludit, fluidum electricum esse ab aere crasso, igne, et luce prorsus diuersum, et tamen admodum vniuersale, distributum per atmosphaeram et corpora terrestria, per quorum multa magna cum facilitate et pernicitate perfluat, esse per se odorum, et posse de loco in locum moueri, colligique ad corpora per se electrica fricata, et ab iis vicissim repelli, saepiusque, si non semper, aequilibrium affectare. Haec certa esse dicit; incertum autem adhuc esse, vtrum fluidum electricum per se luceat, an lucem in atmosphaera latentem secum tantum p. 314.
abripiat, et vtrum per se habeat saporem acidum, an ille debeatur particulis, quas fluidum hoc ex corporibus abripere nonnulla experimenta docent. „Quoniam autem, inquit, fluidum electricum constat ex corpusculis admodum tenuibus, et parui in hac doctrina facti hucusque sunt progressus, asseri nequit, quid et quale sit; ideo iudicium suspendisse praestabit, donec ab experientia plura detecta erunt; non enim est adeo simplex in potentiis rerum natura, quemadmodum supponi solet a Philosophis, ad finem promouere scientiam leui opera festinantibus. Nullus dubito, quin, quando electricitas magis erit cognita et culta, hoc caput ad multo maiorem simplicitatem, et in meliorem ordinem, et ad vniuersales regulas redigi poterit; quum nobis, non socordibus, sed excitatis ad veri inuestigandi cupiditatem, nunc modo phaenomena, colligere contigit.„ Ceterum de vi medica electricitatis parum admodum sperat Auctor. Ipse in sex homini- p. 316.
bus periculum fecit, quid haec vis posset contra amaurosin, surditatem, paralysin, otalgiam, vel

odon-

odontalgiam: verum nullam opem his aegris ferre potuit. Quin ſemet ipſum in proprio corpore noxas electricitatis ter eſſe expertum ſcribit, quum paullo maiore in experimentis electricis capiendis diligentia in febrem vehementem inciderit. Quae res, ſi qua omnino culpa in electricitatem coniicienda ſit, maximam tamen partem peculiari, quae Auctori fuit, conſtitutioni corporis imputanda eſſe videtur. Nouimus enim haud paucos, qui per longum tempus fere quotidie corpora electrica ſine vllo valetudinis incommodo tractarunt.

In Cap. XXVI. tabula exhibita eſt, grauitates ſpecificas corporum tam ſolidorum quam liquidorum continens, longe amplior vlla, quam nos adhuc
p. 536. vidiſſe meminimus. De hac monet ipſe Auctor, eam quidem non perfectam eſſe, tum quod non omnia corpora examinauerit, tum quod ad coeli calorem et ponderis atmoſphaerici diſcrimina non ſemper attenderit (factae autem ſunt librationes partim menſe aprili, partim menſibus iulio et auguſto); attamen penſionum accurationi tantopere ſeſe ſtuduiſſe, vt maiori cum cura aliam eiusmodi tabulam vnquam conſtructum iri dubitet. Acceſſerunt etiam huic capiti variae obſeruationes de grauitate ſpecifica corporis miſti e maſſis, quae inter commiſcendum aut ſe mutuo penetrant, aut caleſiunt.

p. 593. In Capite XXVII. de aqua Auctor longe fuſius de glacie diſſeruit, et nunc, a BOERHAAVIO ſecedens, illis ſe adiunxit, qui aquam ſaepe repetita deſtillatione in terram conuerti poſſe ſtatuunt.

Caput XXXIV. de coloribus, in locis de annulis verſicoloribus inter laminas vitreas ſibi mutuo impoſitas, et de principiis artis tinctoriae haud ſpernenda augmenta nactum eſt.

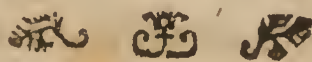
In

In capitibus XXXV et XXXVI de fabrica oculi, et de visione Auctor plenius et accuratius, quam antea, scripsit, adiutus in posteriori IURINI tentamine de visione distincta, in priori ZINNII commentatione, et Cl. ALBINI doctrina, a quo etiam iconem in Tab. XLI. quae sectionem oculi per axem refert, se accepisse profitetur. Ad difficilem illam quaestionem, quomodo in oculo contingant mutationes ad distinctam rei nunc eminus, nunc cominus conspectae in tunica retina delineationem necessariae, aliter, quam olim, sed dubitanter, respondet. Processus ciliares non amplius idoneos agno- p. 759. scit, figurae vel loco lentis crystallinae mutando, cum nec musculosi sint, nec suas extremitates capsulae lentis infixas habeant. Potissimas autem in hoc negotio partes tribuit ipsi anteriori membranae crassae et elasticae huius capsulae; et *zonae ciliari,* p. 749. quam etiam *coronam ciliarem* vocant, hoc est, mem- 752. branulae peculiari, quae ab anteriori parte tunicae humoris vitrei orta inter illum et pigmentum nigrum ligamenti ciliaris progreditur, et conuexitati anteriori capsulae lentis immittitur, et cui ligamentum ciliare ope glutinis tenacis potius, quam vera cellulositate, firmiter tamen, est coniunctum. Tensis hac zona et membrana capsulae lentis anteriore, lens premitur in humorem vitreum, et propius admouetur retinae, relaxatis, humor vitreus, a tunicis oculi compressus, repellit lentem antrorsum, et lens simul aqueum humorem versus corneam propellit, eamque gibbosiorem reddit. Sed quia lens crystallina per $\frac{87}{100}$ poll. mouenda est, vt res exigua in distantia 6 poll. et in distantia 14 ped. et 5 poll. aeque distincte videatur, lens autem, etiamsi tota vitrei humoris fouea, in qua sedet, applanetur, non nisi per spatium $\frac{62}{100}$ pollicis, dimidiae suae crassitiei aequale, antrorsum moueri potest: necesse est, figu-

 ram

ram quoque lentis mutari, et intuentibus propinqua anticam lentis ſuperficiem conuexiorem, poſti-
p. 760. cam minus conuexam euadere. Hanc vero figurae mutationem etiam naturae elaſticae et muſculoſae zonae ciliaris, et anterioris partis arachnoideae deberi, ſuſpicatur; tenſione enim earum lentem apprimi vehementer ad vitreum, ideoque huius reſiſtentia planiorem illam reddi, expulſo e veſiculis inter membranas, ex quibus lens conſtat, humore; hoc humore, quippe incondenſabili, forſan propelli limbum capſulae lentis in canalem PETITI vacuum et dilatabilem, ita vt hic ipſe humor interea, dum lentis figura reſtituatur, a canali illo recipiatur, limbo tamen capſulae incluſus; deinceps autem arachnoidea ſeſe relaxante, figuram lentis tum elaſticitate lamellarum ſuarum reſtaurari, tum refluxu iſtius humoris in cellulas ſuas inter membranas lentis.

Nimis longi eſſemus, ſi cuncta in ſequentibus capitibus vel mutata in melius, vel amplificata, vel recens adiecta indicare vellemus. Sufficiunt hactenus dicta, vt Lectores praeſtantiam huius operis prae antecedentibus Auctoris de eodem argumento libris intelligant. Et ſane videtur nobis hoc opus omnibus, qui in ſcientiae naturalis adyta penetrare cupiunt, vehementer commendandum, tanquam repertorium plerorumque omnium, quae in illa hactenus inuenta ſunt, et tanquam index multorum, quae in eadem adhuc incerta ſunt, et poſterorum perſpicaci induſtriae relicta.

XXXVII. Mer-

XXXVII.

Mercurii ſublimati vindiciae. GERVASII ERNESTI ZANNINI Phil. et Med. Doct. diſſerta epiſtola ad illuſtr. D. Baronem GERARDUM VAN SWIETEN etc. Romae ex typogr. Komarek apud ianuam paruam S. Marcelli. 1761. 4. pl. 3½.

Mercurius ſublimatus, cuius vſus ab Ill. VAN SWIETEN reſtitutus et a plurimis medicis adeo commendatus eſt, etiam ſua habet fata, ſiquidem et ab aliis contemptus et pro nociuo medicamine habitus eſt, immo et Romae ſuſpectus fieri coepit. Ibi enim vir, violenta cordis palpitatione cum ſpirandi difficultate laborans, cui Cl. BASSANUS, inſcio BONELLO, altero medico, qui curam eius prius iam habuerat, accedente oedemate mercurium ſublimatum dederat, poſtquam per decem eum aſſumſerat dies, ſubito conuulſus obiit. Cl. BONELLUS ſectionem cadaueris inſtituit; neglecta capitis disquiſitione, cordis auriculam dextram naturali latiorem, pericardium aqua oppletum, oeſophagum, ventriculum et inteſtina tenuia inflammata, eroſa, nigra, gangraenoſa et ſphacelata reperit, atque varia hanc ob rem diuulgauit ſcripta, in quibus affirmauit: 1) mercurium corroſiuum morbo huic non conueniſſe; 2) iuſto largiori doſi et incaute fuiſſe adhibitum; 3) cauſſam fuiſſe eroſionis, gangraenae ipſiusque mortis. Hinc commotus eſt Noſter, mercurii ſublimati agere cauſſam, qua in re ita verſatur, vt praemiſſis iis, quae ad hunc caſum faciunt, denuo epicriſin ſuam obiectionibus Cl. BONELLI accommodatam addat. Exiſtimat itaque, ſtante mercurii ſublimati vſu, plurimis experimentis probato, ſequi, aut BASSANUM ſublimatum non caute de- p. 9.

 diſſe,

diſſe, aut BONELLI in diſſecto cadauere obſeruata manca fuiſſe, atque putat, circa eius vſum neceſſarium eſſe conſiderari et indolem morbi et modum eum propinandi. Ad primam BONELLI obiectionem dubie reſpondet, et an BASSANUS in hoc morbo, cuius diagnoſis dubia et incerta neque ex ſymptomatibus definienda erat, aegro mercurium recte dederit, anceps haeret Cl. Auctor, propter doſin vero et methodum, qua aegro ſublimatus propinatus eſt, cum a conſueto more vix receſſerit
p. 18. BASSANUS, eum taxari haud poſſe cenſet. Ad tertiam BONELLI obiectionem, gangraena ſcilicet periiſſe aegrum, varia de ſectione monet Noſter, et coniicit, inteſtina, non deterſa, ab aſſumpto quotidie ſyrupo violaceo fuiſſe tincta, aut etiam mercurio vel incipiente corruptione, ſiquidem aeſtiuo tempore poſt 30 demum horas ſectio facta eſt, ſanguinem reſolutum eſſe, vnde quaſi gangraenoſa et ſphacelata apparuerint; vt venenum vero hoc in caſu haberi poſſe mercurium ſublimatum, negat, atque concludit, quia de nullo inflammationis ſenſu aut dolore conqueſtus eſt aeger, neque ſymptomata venenis pereuntibus conſueta habuit, illum, quam diu vixerit, gangraena non laboraſſe neque ea periiſſe, huncque exitioſum effectum neutiquam mercurio ſublimato tribui poſſe, Cl. BONELLUM autem, vel cautiones quaſdam in ſectione omiſiſſe, vel praecipitanter nimis in aſſumta inteſtinorum gangraena a ſublimato egiſſe, atque aliam forte morbi mortisque cauſſam in capite, niſi eius neglecta eſſet ſectio, detexiſſe; potius videri, obſeruatam latiorem cordis auriculam dextram et ventriculum atque aquam in pericardio collectam in cauſſa fuiſſe, quod aeger, ſuppreſſo cordis motu, ſuffocatus aut conuulſiua cordis palpitatione obierit.

XXXVIII.

XXXVIII.

D. CHRISTIANI GOTTLIEB LUDWIG, Ord. Med. in Acad. Lipſ. Decani, Inſtitutiones medicinae forenſis praelectionibus academicis accommodatae. Lipſiae, in officina libraria Gleditſchiana. 1765. 8. pl. 11.

Vt varios libellos ad ſyſtema medicinae pertinentes, praelectionibus academicis accommodatos, nobis hactenus exhibuit Cl. Auctor, ſic nunc in medicina forenſi vltimum tradit. Cum vero ordinem doctrinarum a Cl. HEBENSTREIT in *anthropologia forenſi* aſſumtum inſtitutioni conuenientem iudicaret, illum quoque quoad capita primaria ſequutus eſt, et tantum paſſim in doctrinis ſingularibus mutauit. Licet autem res propoſitas tantum ſuccincte, vt libelli ratio exigit, indicauerit, nec ampliori explicatione illuſtrauerit: nihil tamen, quod ad inſtitutionem pertinet, neglexit, ſed omnia argumenta, quae in medicina forenſi agitanda et in ſcholis explicanda ſunt, tradere annisus eſt.

Ordinem autem doctrinae ſequens tabula ſiſtit.

Pars I. De officio medici in republica ordinanda.

Cap. I. de cura naſcituri et neonati.
II. de cauſſis ſanitatis publicae ordinandis.
III. de ordinandis conualeſcendi ſubſidiis.
IV. de cauendis morbis vniuerſalibus.
V. de cura mortuorum.

Pars II. de officio medici in legibus interpretandis.

Tractatio I. de quaeſtionibus iuris ciuilis.

Cap. I. de priuilegiis grauidarum.
II. de partu legitimo.
III. de aetatum priuilegiis.
IV. de ſimulatione et diſſimulatione morborum.
V. de ſoſtris.

Tractatio II. de quaestionibus iuris criminalis.
Cap. I. de certitudine facti physico-medica.
II. de laesionibus, morborum et mortis caussis.
Sectio 1. de lethalitatis idea et distinctione.
2. de infanticidio.
3. de vulneribus capitis et colli.
4. de vulneribus thoracis.
5. de vulneribus abdominis.
6. de vulneribus externarum partium.
7. de inepta medendi ratione.
Cap. III. de veritatis eruendae rationibus.
IV. de poenis afflictiuis corporum.
V. de excusationum rationibus medicis.
Tractatio III. de quaestionibus iuris ecclesiastici.
Cap. I. de diuortiorum rationibus physicis.
II. de dubiis circa baptisma monstrosi foetus quaestionibus.

Dabimus nunc sparsim selectas doctrinas, ex
p. 8. quibus specialis idea operis patet. Ad copiam ciuium in republica conseruandam et augendam apta sunt sanitatis publicae praesidia, per quae incolae non tantum incolumes restant, sed vegeti etiam parentes ex rite ordinata, casta, et moderata venere, progeniem sanam et numerosam exhibent, quae inter eos, qui ruri viuunt et exercitata corpora habent, magis, quam inter eos, qui in vrbibus populosioribus desidia et luxu infirmantur, quaerenda est. Spuria ideo genus humanum multiplicandi subsidia dicit Auctor polygamiam, praematura coniugia et inordinatam venerem.

p. 12. A foemina ad obstetricis munus initianda exigit, vt sit mediae aetatis, puerperium aliquoties ipsa experta, corpore vegeto et animo ad res diiudicandas instructa, quae, quando peritiae suae nonnulla exhibuit specimina, a medico physico vel obstetricio insti-

inſtituenda et examinanda eſt, quo partium in partu concurrentium fabricam et actionem, vteri grauidi mutationes et foetum cum ſecundinis cognoſcat, ideoque non tantum partus naturalis progreſſum, ſed etiam ſitum infantis praeternaturalem diiudicet, et ad obliquitatem capitis dirigendam, et foetum, ſi neceſſitas id ita exigat, inuertendum, apta ſit. Reliquae enim res, et quae ferramentis efficiendae ſunt, medicis obſtetriciis relinquantur.

In cauſſis ſanitatis publicae ordinandis ea, quae p. 14.
ad rerum non naturalium dictarum rationem in vniuerſum pertinent, Auctor expendit, quatenus nimirum a principe et magiſtratus directione pendent. Hinc climatis correctionem fieri aſſerit, ſi vmbroſae et nimis humidae ſyluae exſcinduntur, aquae ad oſtia fluminum ſtagnantes foſſis deriuantur, et aggeribus coercentur, paludes exſiccantur, cet. Sic de p. 17.
cura aquarum agens monet, puteos in vrbibus populoſioribus effodiendos ad bonitatem viuae ſcaturiginis accedere poſſe, dummodo aquae in iis ſtagnando non corrumpantur, acceſſus aquarum impurarum per ſtrata vliginoſa et turfacea argilla circumpoſita arceantur, nec ex cloacis et impurae aquae ductibus ſpurcus affluat humor.

In conualeſcendi ſubſidiis de rite conſtituendis p. 19.
medicis, chirurgis et pharmacopoeis tractat, variaque monita addit. Simili ratione in cauendis p. 27.
morbis vniuerſalibus praecipue de contagioſis agit, et de auxiliis in peſte, a magiſtratu potiſſimum ordinandis, fuſius diſſerit, et nonnulla de peſte boum ſubiungit.

Partum legitimum nouem a conceptione menſi- p. 39.
bus abſolutis aſſumendum eſſe dicit; ſed intelligit menſes ſolares. Cum autem nonnulli ad decimum menſem, immo ad initia vndecimi, tempora partus legitimi extendant: priores quidem menſes lunares

ſynodicos intelligunt, quae orientalium populorum et forte HIPPOCRATIS numerandi ratio erat, poſteriores menſes periodicos lunares aſſumere videntur, et ideo decem menſes ſolares et ſeptem circiter dies numerant, quibus praemiſſis in cauſſas partus praecocis et ſerioris inquirit, quo et in his legitimus partus definiatur, tandem de monſtroſo et ſuppoſititio foetu agit.

p. 58. De certitudine facti phyſico-medica differens, corporis delicti ceu rei corporeae ſenſibus definiendae rationem declarat, et, quomodo in illud inquirendum ſit, praecipit. Oſtendit itaque inprimis, quando inſpectio cadaueris ſufficiat, et quando ipſa diſſectio forenſis inſtituenda ſit, et huius rationem in vniuerſum declarat, variisque exemplis illuſtrat, inprimis vero officium iudicis, medici et chirurgi in diſſectionibus cadauerum corpus delicti conſtituentium deſcribit.

p. 73. Lethalitatis idea difficile euoluitur. Cum varia ſit ad mortem via, ea quidem ex laeſione violenta repeti debet; cum autem interea auxilia non deſint laeſo applicanda, non tantum noxa, ſed etiam omiſſio auxiliorum attendenda eſt. Minime tamen in lethalitate declaranda de omiſſione auxiliorum tantum, ſed et de laeſionis primae effectibus vna ſerie deductis nec infringendis cogitandum, ideoque ad tria potiſſimum momenta reſpiciendum eſt: ad lethalitatem abſolutam ſiue certam vitae iacturam ex laeſione pendentem; ad accidentalem ex aliis ſimul cauſſis concurrentibus enatam; ad morbum aliquem coniunctum; quae quidem diiudicandi rationes multis exemplis declarantur, in quibus ad actionum laeſarum corporis differentiam, ad mortem ſubitaneam, ad exempla curationis laeſionum et alia reſpicitur, quae lethalitatis gradus recte definiunt.

In

In infanticidio declarando Cl. Auctor abortus et praematurae foetus exclusionis caussas examinat, paulo post quaestiones de ignoratione grauiditatis, de impossibilitate auxilii in partu accipiendi, et ignorantia subsidiorum vitae foetus post partum conseruandae expendit, quaedam etiam de inquisitione matris, quae peperit, inspergit, deinde de foetu ante vel in ipso partu, vel post eundem mortuo disserit, et hac in re potissimum ad pulmones ceu respirationis organum respicit, tandem vero caussas mortis in haemorrhagia, quae ex funiculi vmbilicalis laesione et neglecta deligatione pendet, et ex vasorum vacuitate cognoscitur, vel in aliis laesionibus mortiferis, ex quibus etiam suffocatio est, diiudicat. p. 84.

Cum pulmones in aqua subsidentes vel supernatantes vt certissima signa foetus ante partum vel post partum mortui vel viui assumat Noster, fallacias, quae subesse possent, remouere annititur. Clauso adhuc vtero aerem elasticum intrare posse negat, et porro monet, in ipso partus actu naturali, qualis clandestinus est, foetum respirare non posse, cum in eo os infantis vteri orificio aperto nunquam obuertatur, et licet aer accesserit, tamen expansio thoracis, quae ad respirationem veram pertinet, in vtero nunquam succedit. Inflatio aeris violenta, si quae euenerit, experimentum non confundit, quod illa per testes comprobanda est. Putredo cadaueris externa saepe pulmones non tangit, quod si vero et hi putredine affecti sint, experientia tamen constat, illos, nisi aer elasticus respiratione vera accesserit, in aquis subsidere. Concedit tamen Cl. Auctor, in summo putredinis statu ex pulmonum experimento tunc ad vitae praesentiam vel absentiam tuto concludi non posse. p. 96.

p. 104. Color rubicundus oſſium bregmatis et vicinorum, et ſeri ſanguinolenti ſub his et dura matre effuſio, mortem violentam non indicat, cum haec mutatio in partu etiam difficili eueniat; niſi igitur grauiora violentiae externae et effuſionis ſanguinis ſigna adſint, violenta mortis ratio non euinci poteſt.

p. 107. Oſſium caluam conſtituentium laeſiones et fracturae per ſe nullam lethalitatem habent, cum oſſis frontis ſuperioris et parietalium fracturae a chirurgis attente disquiri, et incommoda inde nata remoueri poſſint; ſemper ideo ad mutationes ex fractura in encephalo natas reſpiciendum eſt. Pars oſſis ablata, vulnus amplum ad duram matrem vsque penetrans, vel fracturae apertae, ex quibus partes eximi et humor extrauaſatus tolli poteſt, ſaepe minus periculi inferunt, quam concuſſio. Laeſiones durae et piae matris et ſubſtantiae cerebri corrigi poſſunt, ſed humores in cauis cerebri extrauaſati, vel ad baſin caluae delati, lethalitatem inferunt, niſi forte exigua portio, reſorptione remouenda, exceptionem faciat.

p. 116. Suffocationis disquiſitio difficilis eſt, cum in apoplecticis et catarrho ſuffocatiuo oppreſſis eadem ferme ſigna occurrant. Auricula enim cordis et ventriculus anterior intumeſcunt, et praeter ſtaſin ſanguinis in variis corporis partibus venae iugulares et vaſa piae matris vehementer turgent. Variis igitur ſuffocationis modis disquiſitis, quaeſtiones quasdam dubias reſoluere tentat Noſter.

p. 118. Ex aqua eductis et mortuis viſis etiam auxilium afferendum eſt. Non conuenit corpora inuertere vel nimium agitare et circumuoluere, licet hae agitationes circulum humorum reſtituere videantur. Blanda igitur agitatione partium et inprimis leniore frictione thoracis et abdominis in loco temperato et

et ſub ſtragulis modice calidis circulus humorum denuo cieatur. Vapores irritantes, vt herbae nicotianae fumus, faucibus et ano inflentur, fauces et nares plumula irritentur, quo aqua, forte ingurgitata, vomitu reiiciatur, corpore non nihil calefacto iugularis venae inciſio ſuadenda eſt.

Ventriculus in ſuperficie ſuperiori, loco non nihil a curuatura magna diſtante, vulnere laeſus interdum curationem admittit. Contuſiones validae, quibus inflammatio et gangraena mouentur, laeſio vaſorum maiorum in curuatura magna excurrentium, duplex vulnus ventriculi vtrumque parietem perfodiens, nec non vulnus ad cardiam deductum maiorem attentionem exigunt, et abſolutam ſaepe lethalitatem inferunt.

Veneni ſumti vel dati ſuſpicio ſectionem legalem vrget, ſi ſine violentiae externae vel morbi praegreſſi ſignis ſubitanea mors ſequitur, ſi in moribundo ſpasmi et dolores vehementes canalem inteſtinorum afficiunt, ſi ſitis clamoſa, nauſea, vomitus et cholera vrgent, ſi animi deliquia vel inflammationis ſigna, vel conuulſiones vniuerſales oriuntur. Augetur ſuſpicio, ſi poſt mortem abdomen ſubito intumeſcit, et alia putredinis ſigna in faucibus et vniuerſo corpore ſe produnt. Veneni tamen effectus non certo euincitur, niſi in canali alimentorum et venenum praeſens et aliae laeſiones deprehendantur. p. 126.

Philtra, ad venena vtplurimum relata, vt medicamenta, quae ſua indole amorem immoderatum, morali correctione non mutandum, excitant, Cl. Auctor non concedit, licet vehementes animi affectus ideoque etiam amorem ad melancholiam et maniam diſponere, et medicamenta ſic dicta aphrodiſiaca ob nutrientem et calidam indolem malum hoc phyſicum augere poſſe, non neget. Si igitur p. 130.

ex alimento vel medicamento cum animi contentione dato et ſumto laeſa phantaſia magis corrumpitur, et morbi illi augentur, laedens qualitas ex ſolis cauſſis phyſicis diiudicanda, et, ſi haec deprehenditur, interdum ad venena reducenda eſt.

p. 137. Si medicus venena miſcet et alia inſtrumenta artis ſuae in perniciem hominum conſulto dirigit, in eum, non vt medicum, ſed alium quemlibet vitae humanae inſidias ſtruentem inquirendum eſt; ſi vero efficaciſſimis medicamentis mercurialibus et arſenicalibus vſus eſt, et tentaminis rationem ex cauſſis phyſicis tradit, tunc effectus funeſtus a medicis rationalibus ex ſuis cauſſis diiudicandus, et medicus, qui experimenta per mortes egit, puniendus eſt.

p. 139. In veritatis eruendae rationibus quaeſtio, num veritas facti per torturam eruenda ſit? deciſioni iureconſultorum permittitur: declarantur tamen torturae gradus ex principiis phyſicis, quatenus dolores varios excitant, et limitationes in ea applicanda inde deriuantur.

p. 146. Qui ad vltimum ſupplicium ducendi ſunt, a morbo grauiori liberi ſint, et licet leuiores morbi v. c. dolores capitis et dentium, vel chronici morbi, vt ſcabies et lues venerea, dilationem ſupplicii non exigant: febres tamen acutae vehementi paroxyſmo ſaeuientes, et perturbatus animi ſtatus diem poenae differre iubent, cum in moribundo vera animi praeſentia et conſtantia requiratur, quo poenae grauitatem ſentiat, et ſolatio religionis in vltimo vitae termino fruatur.

p. 149. In excuſationibus reorum, quae ab animi ſtatu petuntur, cauſſae morales quidem negligendae non ſunt, ſemper tamen et praecipue ad cauſſas phyſicas reſpiciendum eſt. Animi affectus vehementes non excuſant, niſi ad deliria et animi alienationem vsque

inten-

intendantur; ſi hoc ex aliis actionibus, ad delictum non pertinentibus, declaratur; ſi nulla cauſſa moralis, vt praecipua, adduci poteſt; ſi quaedam aegroti corporis ſigna ex cauſſis et effectibus declarantur, excuſatio legitima eſt; tunc vero defenſor ſeriem actionum ſuſceptarum perpendat et oſtendat, auctorem alicuius facti et ante ſcelus perpetratum, et in ipſo actu, et poſt perpetratum facinus verae melancholiae indicia exhibuiſſe.

Diuortiorum rationes ex iis cauſſis peti debent, p. 155.
quae procreationem ſobolis impediunt, alter enim finis matrimonii, mutuum adiutorium, medici attentionem non exigit, extinctionem libidinis vt tertium finem defendi non poſſe Cl. Auctor exiſtimat, cum ſtimuli veneris nimii et inordinati in vtroque ſexu morboſi potius, quam naturales ſint, et coniugio conceſſo vix reprimantur, ſed illud vel ex vna vel altera parte ingratum et ſanitati exitioſum reddant.

XXXIX.
Noua phyſico - medica.

Tractatio, quam Regia Chirurgorum Academia *Pariſina* hoc anno promiſerat praemio ornare *), ſtabilire debebat theoriam contrafiſſurarum, quae fiunt in laeſionibus capitis, et inde eruere ea, quae ad praxin prodeſſent (*établir la theorie des Contrecoups dans les leſions de la téte et les conſequences pratiques, qu'on peut en tirer*). Commentarii autem, quos hac de re Academia accepit, nuper in conuentu publico, die 10 menſis aprilis huius anni 1766 celebrato, disquiſiti ſunt, et omnium praemio digniſſimus is iudicatus eſt, cuius Auctor erat Cl. GRIMA,

*) vid. Comment. hor. Vol. X. p. 167.

GRIMA, Chirurgus Primarius ordinis equeſtris Melitenſis. Praemium moneta eſt aurea quingentarum librarum Gallicarum (500 *livres*). Secundum vero praemium, quod *Prix d'emulation* appellatur, et moneta eſſe ſolet ducentarum librarum, reportauit Cl. SAUCEROTTE, Chirurgus Lunauillenſis. Praeter ea quinque alias minoris pretii monetas eadem de cauſſa Academia diſtribuit.

Academia vero Electoralis *Theodoro-Palatina*, quamuis ſuper propoſitis quaeſtionibus oeconomicis ſecundi ordinis ei multi traditi ſint commentarii, nulli tamen eorum potuit adiudicare praemium. Etſi enim inter eos eſſent quidam, qui Academiae aſſenſum promereri viderentur, quum vero in vtraque re proponenda ſcriptores omiſiſſent, quod vel inprimis Academia vrſerat, rationem habere Palatinatus: ea ſatius duxit et in conuentu publico die 17 menſis aprilis huius anni conſtituit, quaeſtionibus his denuo praemium, quod moneta eſt aurea quinque et viginti numorum aureorum Belgicorum, proponere. Nouos autem, qui eum in finem conſcripti fuerint, commentarios exſpectat Academia ante finem ſequentis anni 1767. Alteram vero quaeſtionem de margae vſu ad agros fertiliores reddendos, et de ea in Palatinatu inuenienda quaerendaque; alteram vero de apium cultura ibidem augenda agere, alio tempore *) iam narrauimus.

Quae *Berolini* conſtituta eſt Regia Scientiarum elegantiorumque literarum Academia, nuperrime die 7 menſis iunii in publico conuentu de eo decreuit themate, quod ex aliquot annis iam propoſitum et ex praecedenti in hunc dilatum fuerat **). Ex omni-

*) vid. Comment. hor. Vol. XII. p. 163.
**) Vol. XI. p. 165.

omnibus commentariis ille praemio dignus habitus eſt, cui addita erant haec verba: *ſimilia ſimilibus gaudent.* Reſignata vero ſchedula nomen continebat DURADE Pariſienſis.

Regia etiam Scientiarum Societas *Monſpelienſis* die 23 menſis aprilis publicum celebrauit conuentum, in quo declarauit, ſe illud praemium, quod Cl. SAUMIER, ſupplicum libellorum magiſter et Societatis huius membrum, vt appellant, liberum teſtamento olim legauit, illi eſſe exhibituram, qui *indicauerit optimum modum exprimendi oleum ex oliuis,* et qui *ſimul ex phyſicis rationibus demonſtrauerit, quomodo illud rancidum fiat, et remedium vitii huius praecauendi et tollendi.* Die vltimo menſis aprilis anni demum ſequentis 1767 praemium, monetam nimirum pretii trecentarum librarum Gallicarum, merenti addicet Academia.

Societas quoque oeconomica *Bernenſis* praecedenti anno praemium aliquod, viginti numorum aureorum Hollandicorum, deſtinauerat optimae reſponſioni quaeſtionis huius, *quae eſſent certiſſima adminicula, quibus vina Heluetica meliora poſſent reddi?* Illud nunc die 20 menſis martii huius anni Nobilem quendam virum, FELICEM A MURTEN, Centurionem, reportaſſe, legimus. Praeter hunc vero eandem rem optime explanauerat Vir Cl. BURGEOIS, Med. Doctor Ebrodunenſis.

Hagae Comitum munus Profeſſoris anatomiae, chirurgiae et artis obſtetriciae, quo primum THOMAS SCHWENCKE et poſtea CONR. HENR. VELSE ſe abdicauerant, iam ſub finem anni praecedentis traditum fuiſſe Cl. viro DOMINICO HUIBERS, Med. Doct. nuper demum per literas accepimus.

CONR.

CONR. H. VELSE vero a Sereniſſ. Principe Arauſionis Archiater electus eſt.

Halae Magdeburgicae munus Profeſſoris phyſices et mathematum, quo I. IOACH. LANGIUS, cuius mortem ſuperius narrauimus, perfunctus eſt, IOANNI PETRO EBERHARDO, medicinae antea iam Profeſſori Publ. Ordin. Acadd. Imperial. Natur. curioſorum et Electoralis Moguntinae Socio, viro in re phyſica aeque ac medica exercitatiſſimo atque variis in vtraque doctrina ſcriptis claro, datum eſt; vt adeoque Cl. EBERHARD nunc duplici praeſit muneri academico.

Berolinum nuperrime, die 9 menſis iunii, reliquit LEONHARDUS EULER, Director et Profeſſor claſſis mathematicae Regiae ſcientiarum Berolinenſis et Imperialis Petropolitanae, aliarumque academiarum Socius, *Petropolinque* profectus eſt, vt apud Imperialem ſcientiarum Academiam munus ipſi concreditum adiret. Eum vterque filiorum ſuorum eſt comitatus. In Berolinenſi vero Academia eius ſucceſſor denominatus eſt inclytus vir, LUDOVICUS DE LA GRANGE, Regiae Societatis Taurinenſis Socius ibidemque mathematum Profeſſor, quem, accepta a Potentiſſ. Rege Sardiniae venia, iter ſub initium menſis auguſti huius anni *Berolinum* ſuſcepturum eſſe comperimus.

Pariſina Academia Scientiarum magnam nuper fecit iacturam morte IOANNIS HELLOTI, non ſolum huius, ſed et Londinenſis Societatis membri. Die etenim 15 menſis februarii huius anni aetate confectus obiit Pariſiis. Vir erat in chemicis doctrinis verſatiſſimus, quod ii teſtantur commentarii, qui in variis Academiae ſcriptorum voluminibus

proſtant,

proſtant, inprimis vero ſingularis ille et vtiliſſimus *de arte tinctoria* conſcriptus libellus. In eius locum vero, ad claſſem nimirum chemicam, iam die 23 menſis aprilis ſurrogatus et in ſociorum numerum ab Academia receptus eſt Celebris Vir CADET, membrum Academiae Imper. Nat. Curioſorum, ſummus pharmacopoearum caſtrenſium Gallicarum Praefectus.

Praeter HELLOTUM vero *Lutetia Pariſiorum* tres alios amiſit viros, quorum fama omnem impleuit literarum orbem. Ibi enim iam circa finem praegreſſi anni mortuus eſt Celebris D' ARGENVILLE, Regiae Societatis Londinenſis et Montispeſſulanae Socius, cuius nomen inter eruditos non ſolum ob varia et ſplendida eius ſcripta, ſed etiam, et inprimis ob muſeum ſuum rerum ex cunctis naturae regnis aliarumque e genere elegantiori petitarum refertiſſimum magnisque pecuniis collectum conſeruatumque quam maxime inclaruit. Plurima et praecipua earum rerum naturalium ſpecimina continet et *Oryctologia* et *Conchyologia* ab eo edita.

Deinde *ibidem* die 14 menſis aprilis huius anni ſupremum obiit diem Cl. Vir, ANTONIUS PETIT, Ordinis ſummi Medicorum Pariſienſis Doctor, et Principis Aurelienſis Medicus Primarius, aetatis annum aſſequutus octuageſimum tertium.

In eodem aetatis anno et *ibidem* nuper IOANNES ASTRUC, Gallorum Regi a conſiliis medicis, Regius medicinae Profeſſor, Auguſti II. Regis Poloniarum S. R. I. Electoris et Ducis Saxoniae, dum viueret, Archiater, e vita diſceſſit. Quanta huius viri in artem medicam fuerint merita, non eſt, quod narremus. Vix inter tirones artis ſalutaris vllum eſſe arbitramur, quem ea lateant. Quouis modo, docen-

docendo, ſcribendo et exercendo artis medicae fines extendere ad vltimum fere vitae halitum ſtudebat, quod libri *de morbis mulierum*, cuius vltimi tomi praecedenti, et libellus *de arte obſtetricia*, qui hoc ipſo prodierunt anno, comprobant. Praeter hos vero illi libri, quos *de morbis venereis* conſcripſit, memoriam nominis eius omni commendabunt poſteritati. In eo forte quibusdam reprehendendus videatur, quod in notiſſima illa lite, quae ex aliquot annis in Gallia agitatur, ex eorum fuerit numero, qui in variolarum inſitionem acrius inueherentur eamque tollere allaborarent.

Luget etiam *Mons Peſſula* ac omnis prouincia *Narbonenſis* mortem ANTONII FIZES, Med. Doct. Conſiliarii et Profeſſoris Regii, viri nominis celebritate conſpicui, qui ſub finem praecedentis anni in vrbe hac, prouecta quidem aetate, maturius vero, quam incolae illius optauerant, obiit. In tota enim prouincia alter quaſi habitus eſt Aeſculapius. Variis, licet minoribus, inclaruit ſcriptis, quorum vero plurima in vnum volumen collecta ſub indice *operum medicorum collectorum* ibidem 1742 prodiere.

Grauiter etiam tulit *Rauenna* mortem Ill. FRANCISCI GINANNI, Comitis Patricii Rauennenſis, qui ibidem die 8 menſis martii huius anni, aetate vero quadraginta nouem annorum, obiit. Natus eſt die 13 menſis decembris 1716. In aula Sereniſſimi ANTONII FARNESII, Ducis Parmenſis et Placentiae atque Sereniſſimae Ducis HENRICAE ATESTINAE educatus, praeter eas artes, quibus nobilis iuuentus ſolet inſtitui, magna animi contentione et literas didicit elegantiores tantumque in iis profecit, vt in Societatem Arcadum reciperetur et ab aliis Academiis, vt Rauennenſi *degl' Informi*, Foroliuienſi *degl' Icneutici* et Peruſiana ſociis ſuis adſcriberetur.

Maximo

Maximo tamen amore flagrauit doctrinarum physicarum mathematicarumque. Ipse vitris opticis poliendis, tubis opticis, globis et sphaeris mathematicis construendis, thermometris barometrisque conficiendis Rauennae operam dedit. Nec hospitem et peregrinum in historia naturali fuisse, praeter thesaurum rerum naturalium collectarum in museo suo conseruatum, scripta probant, quae partim ipse edidit, partim edenda curauit. Illius enim cura anno 1755 Patrui eius, IOSEPHI GINANNI, opera posthuma, quae plantas testaceaque maris Adriatici continent, Venetiis prodierunt *). Ipse vero praeter minora quaedam scripta *de erucis* et iis *insectis, quae in plantis generantur*, iam dudum vulgata, nuperius anno 1759 praeclarum edidit opus *de morbis granorum tritici* **) et non nulla thesauri sui rerum naturalium specimina in tabulas aeneas curauit incidi adiectisque annotationibus anno 1760 ornauit. Etiam in scriniis suis latere dicitur *historia ciuilis aeque ac physico-oeconomica pineti Ravennensis*, quam propediem prodituram esse magna facta est spes. Inde anno 1762 a Societate Regia, quae Parisiis floret et nomen ab agricultura gerit, anno 1765 a Societate oeconomica Bernensi, eodemque anno a Londinensi, in incrementum artium opificiorum mercaturaeque constituta, inter socios suos relatus est. Hic amor quoque literarum eum impulit, vt doctos viros liberalitate et beneficiis ornaret, vt adeoque non solum famam viri exquisita eruditione praediti, sed etiam gloriam fautoris promotorisque scientiarum sit consequutus.

*) Quorum pars prior, quae 1755 prodiit, in Commentar. horum Volumine V. pag. 109 sqq. breuiter disquisita est, alterius vero, quae ibidem 1757 edita est, mentio fiet in hor. Comment. Supplemento III.

**) vid. Comment. hor. Decad. I. Suppl. II. p. 313.

Laeti nuper ex relationibus publicis Danicis cognouimus, vnicum iſtum e ſocietate, quam Potentiſſimus Rex Daniae in Aſiam miſerat, et quae triſtiſſimis ſuccubuit calamitatibus, ſuperſtitem Cl. NIEBUHR, ſaluum ſoſpitemque ſub finem praecedentis menſis februarii *Bagdadi in Diarbechia* commoratum eſſe, vnde nunc iter *Aleppum* verſus meditari, vt itaque ſpes alatur, fore, vt coepti conſilii fructus non prorſus pereant.

Pleraeque mutationes, quae in *Suecia* ex aliquo tempore acciderunt, eo referuntur, vt publicis in poſterum parcatur expenſis. Idem in Academia *Lundinenſi in Scania* haud ita pridem factum eſſe relatum legimus. In hac enim, praeter munera profeſſorum cuiuslibet ordinis academici ordinariorum, olim quatuor conſtituta erant loca profeſſorum, vt dici ſolent, extraordinariorum, qui publico itidem nutriebantur ſtipendio. Vnus theologiae, alter chemiae, tertius oeconomiae et quartus naturali hiſtoriae erat deſtinatus. Vltimo tantum conſeruato, reliqua tria ex concluſo Senatus Regni Supremi nuper ſunt ſublata, ita, vt oeconomicae diſciplinae ſimul commiſſae ſint profeſſori hiſtoriae naturalis, qui etiam meridionalium coloniarum habet curam. Chemiam vero in poſterum docere iuſſi ſunt profeſſores et medicinae et phyſices experimentalis. Officia autem profeſſoris theologiae extraordinarii reliquis theologiae et graecae linguae profeſſoribus tradita ſunt. Vniuerſa itaque academia tribus et decem conſtat profeſſoribus, quorum tres ad ordinem theologicum, vnus ad iuridicum, duo ad medicum et ſeptem ad philoſophicum pertinent. Iuris vero naturae et morum profeſſor ſimul aſſeſſor eſt ordinis iuridici.

Quam-

Quamquam quibusdam in prouinciis de vtilitate insitionis variolarum magnus adhuc obtinet dissensus, eaque exitiosa, certe periculosa habetur: sunt tamen et aliae, vbi, dispulsis opinionum praeconceptarum tenebris, ea nunc magis magisque inclarescit. Huc *Sueciae* regnum inprimis referendum esse, praeter alia testimonia, id demonstrat, quod nuper viri isti, qui Regium Sanitatis Collegium constituunt, publicis in literis notum fecerunt: Se ordinasse et instituisse, vt gratis breui variolae inseri possent viginti infantibus, pecuniis ad id necessariis ex aerario publico desumtis, itaque veniam dare, vt parentes, opibus destituti, qui tamen et hac in re liberis suis consultum cupiunt, id beneficii petant et mature nomina sua profiteantur sciscitenturque, quo tempore ad hanc operationem vel praeparationem liberi sint mittendi.

Non sine ratione saepius botanicae cultoribus exprobratur, eos solummodo in contemplandis habitu, crescendi modo et similitudine plantarum, atque in earum systematibus excogitandis acquiescere, de vsu vero earum, qui in commune vitae commodum redundaret, vel omnino non, vel parum sollicitos esse, atque, etsi quid hac in re non nulli praestiterint, hoc tantum ad eas pertinere plantas, quae a medicis in officinis pharmaceuticis adhiberi solent. Et sane pauca sunt lustra, ex quibus demum de oeconomico singularum plantarum vsu non nulli agere coeperunt. Sed plurimae supersunt, quarum indoles ac vtilitas et adhuc ignota est. Huc sine dubio gramina referre conuenit. Vt enim eorum historia et systematica dispositio paullo difficilior est, sic quoque de singulorum eorum vtilitate, praestantia et noxa parum adhuc constat. Gramina in genere praecipuam esse pabuli, quo pecus delectatur, par-

tem, id fere vnicum eſt, quod de eorum vtilitate ſcitur; quum tamen certum ſit, non nulla eſſe eorum genera, quibus ceu venenis omnia animalia abſtinent: alia, quae quaedam tantummodo auerſantur, ab aliis vero auide quaeruntur. Vtraque noſſe, vbi opus eſt, haec ſerere atque colere, illa vero exſtirpare, prudenti rerum oeconomicarum adminiſtratori decet. Quod vero fieri non poſſe, per ſe liquet, niſi iis hominibus aliqua ſubminiſtretur cognitio. Praeterea gramina et in alios vſus cedunt; varia enim ex iis praeparantur opera et plexa et texta, quae vel commodo hominum vel ornatui inſeruiunt; alia in arte tinctoria adhibentur, alia in officinas feruntur pharmaceuticas. Neceſſe itaque eſt, ſingula dignoſcere et in ſuos vſus colligere, quod itidem perfectam eorum ſupponit cognitionem. Quum inſuper libri, in quibus graminum hiſtoria tradita eſt, vel tanto pretio conſtent, vt a paucis acquiri poſſint, vel latina et iis conſcripti linguis ſint, quas ii plerumque non callent, qui in patria noſtra rerum ruſticarum curam gerunt; quum etiam libri vernacula conſcripti, quorum numerus ſane exiguus eſt, incompletas deſcriptiones, difformesque contineant icones, fieri non potuit, quin eorum hucusque pene nullam habuerint intelligentiam. Omnem itaque laudem promereri videtur *graminum hiſtoriae botanico - oeconomicae completae* edendae conſilium, quod iniit IOAN. CHRISTIANUS SCHREBER, M. D. et Societati oeconomicae Lipſienſi ab epiſtolis, vir, vt omni hiſtoria naturali, ſic inprimis ſcientia botanica inſtructiſſimus. Hoc opus, quod impenſis bibliopolae Lipſienſis, SIEGFRIED LEBRECHT CRUSII, adornabitur, accuratas et ad naturae exemplar expreſſas continebit delineationes et deſcriptiones eorum graminum calamariarumque, quae in Europa et praecipue his in

terris

terris vel ſponte proueniunt, vel ſub dio coli poſſunt, iis generibus, quae in India reperiuntur, vel curioſe in hybernaculis fouentur, in praeſens relictis. Illud vero ita inſtituetur, vt, quantum fieri poterit, gramina integra iconibus ſiſtantur, vbi eorum proceritas id impediet, radices ſaltim et ſpicae. Florum etiam fructuumque partes ſingulae, et, vbi exiguitas earum requirit, microſcopio auctae delineabuntur. In deſcriptionibus vero ſpecierum, quamquam breuitatis rationem habiturus eſt Auctor, nihil tamen eorum negligere ſpondet, quae vllo modo ad ſingulae ſpeciei cognitionem et vſum pertinere videantur. Per partes vero vtile hoc opus, emtorum in gratiam, vulgare conſtitutum eſt, ſingulisque bimeſtribus binae prodibunt tabulae aeneae, cum earum explicatione, in forma, quam appellant, folio. Magna, qua pollet alter CRUSIUS, frater bibliopolae, in arte chalcographica dexteritas elegantiſſimas nos exſpectare iubet icones. Si qui forte eſſent, qui eas, viuis coloribus pictas cuperent, ſciant, voluntati eorum fieri poſſe ſatis, modo per literas id aperiant. Proximis poſt feſtum S. Michaelis nundinis Lipſienſibus primae tabulae iam venibunt.

XL.

Index ſcriptorum phyſico - medicorum, quae anno 1763 prodierunt.

Auserleſene mediciniſch - chirurgiſch - anatomiſch - chymiſch und botaniſche Abhandlungen der Römiſch Kayſerl. Academie der Naturforſcher. 12ter Theil. Nürnberg. 4. m. K.

Hiſtoire de l'Academie Royale des Sciences. Année 1758; avec les Memoires de Mathematique et de Phyſique pour la meme année. a Paris. 4. c. tab. aen.

– – Année 1761. ibid. 4. c. tab. aen.

Histoire de l' Academie Royale des Sciences. Année 1754. avec les Memoires de Mathematique et de Physique pour la meme Année. Nouvelle Centurie. Tome VII. VIII. a Amsterdam. 12. c. tab. aen. Voll. 2.

Memoires de Mathematique et de Physique, presentés a l' Academie Royale des Sciences, par divers Sçavans, et lus dans ses Assemblées. Tome IV. a Paris. 4. c. tab. aen.

Philosophical Transactions, giving some Account of the present Undertakings, Studies, and Labours of the Ingenious, in many considerable Parts of the World. Vol. LII. Part. II. for the Year 1762. London. 4. c. tab. aen.

Verhandelingen uitgegeeven door de Hollandse Maatschappye der Weetenschappen te Haarlem. Seevende Deel. te Haarlem. 8. c. tab. aen.

Kongl. Vetenskaps Academiens Handlingar för År. 1763. Vol. XXIV. i Stockholm. 8 mai. c. tab. aen.

Abhandlungen der Churfürstl. Bayrischen Academie der Wissenschaften. I. Band. 1 u. 2 Th. München. 4. m. K.

Gli Atti dell' Accademia delle Scienze di Siena, detta de Fisio critici. Tom. II. in Siena. 4 mai. c. tab. aen.

Noui Commentarii Academiae Scientiarum Imperialis Petropolitanae. Tomus VIII. pro annis 1760 et 1761. Petropoli. 4 mai. c. tab. aen.

Nuova Raccolta d' opusculi scientifici e filologici. Tom. X. in Venezia. 12.

Memoires et Observations recueillies par la Societé oeconomique de Berne. Partie I. II. III. IV. pour l'année 1763. a Berne. 8.

The London Magazine for the Year 1763. Part. I-XII. London. 8.

The Gentleman's Magazine. Vol. XXXIII. for the Year 1763. Ian.-Dec. and Suppl. London. 8. c. tab. aen.

Hambur-

Hamburgiſches Magazin der geſammleten Schriften aus der Naturforſchung und den angenehmen Wiſſenſchaften überhaupt. 26ter Band. Hamburg u. Leipzig. 8.

Fränkiſche Sammlungen von Anmerkungen aus der Naturlehre, Arzneygelahrheit, Oeconomie und den damit verwandten Wiſſenſchaften. 37 und 38tes Stück. Nürnberg. 8.

Dresdniſches Magazin, oder Ausarbeitungen und Nachrichten zum Behuf der Naturlehre, der Arzneykunſt, der Sitten und der ſchönen Wiſſenſchaften. Des 2ten Bandes 6 und 7des Stück. Dresden und Warſchau. 8.

Det Trondhiemske Sälskab Skrifter, anden Deel. med. Kobber. Kiöbenhavn.

Voyage en France, en Italie, et aux Isles de l'Archipel, ou Lettres ecrites de pluſieurs endroits de l'Europe et du Levant en 1760 etc. Avec des obſervations de l'Auteur ſur les diverſes Productions de la nature et de l'art. Ouvrage traduit de l'Anglois. a Paris. 12. Voll. 4.

Sammlung der beſten Reiſebeſchreibungen in einem ausführlichen Auszuge, worinne eine genaue Nachricht von der Religion, Regierungsverfaſſung, Handlung, Sitten, natürlichen Geſchichte und andern merkwürdigen Dingen verſchiedner Länder und Völker gegeben wird. Aus dem engl. überſezt. 1ſter Band. m. Kupf. Berlin. 8.

Hiſtoire naturelle generale et particuliere avec la Deſcription du Cabinet du Roy. Tome X. a Paris. 4 mai. c. tab. aen.

Natuurlyke Hiſtorie of uit vörige Beſchryving der Dieren, Planten en Mineraalen volgens het Zamenſtel van den Heer LINNAEUS, met naaukeurige Afbeeldingen. Eerſte Deels Vyfde Stuk; vervolg der Vogelen. t'Amſterdam. 8 mai. c. tab. aen.

Collection des differens morçeaux ſur l'hiſtoire naturelle et civile des Pays du Nord, ſur l'hiſtoire

naturelle en general, fur d'autres fciences, fur differens arts, traduits de l'Allemand, du Suedois, du Latin, avec des notes du traducteur par Mr. DE KEBALIO, Aide maior a l'Ecole Royale Militaire. Tome I. a Paris. 12. (*Promittuntur octo Volumina*).

Dictionnaire portatif d' Hiftoire Naturelle, contenant l' Hiftoire, la Defcription et les principales Proprietés des Animaux, des Vegetaux et des Mineraux, avec un Difcours Philofophique fur la methode de conduire fon efprit dans l'etude de l'Hiftoire Naturelle. Ouvrage utile aux Naturaliftes, aux Phyficiens, aux Pharmaciens et a toute perfonne, qui paffe fa vie a la campagne. a Paris. 8. Voll. II.

Spectacle de la Nature. Nouvelle Edition. 12. Voll. IX.

Britifh Zoologie etc. Part. I. London. fol. c. tab. aen. 25. viv. coloribus pictis.

Precis du l'Education des Vers a foie. a Tours. 8. c. tab. aen. (*Auctore* DU VERGE. *Med. D.*)

Florae Danicae iconum fafciculus fecundus, a Tabula LXI-CXX. viuis coloribus pict. (*germanice et latine*). Hafniae. fol.

Trattato fulla cognizione e coltura dei Giacinti. Traduzion del FRANCESE, con figure in rame. In Viterbo. 12.

Efterretnin og Erfaring om Svampe, i faer Rör-Svampens velsmagende Bilfe; med Kobber. Kiöbenhavn. 4 mai. c. tab. aen. viu. coloribus pictis. (*Ex dedicatione ad Comitiffam* DE SCHULIN *apparet*, OTTONEM FRIDER. MÜLLER *effe Auctorem huius tractatus de fungis*).

Vollftändige Abhandlung vom Wiefenbau, fowohl dem natürlichen, als künftlichen, welcher unter Befchreibung der guten und fchädlichen Grasarten und Futterge-

tergewächse nach den Gründen der neuern Landwirthschaft erörtert, und durch ein neues System mit dem Acker und Weinbau vereiniget worden. Frankfurt und Leipzig. 8. (Auctore IO. CHRIST. BERNHARDT).

Svar på Frågan, om Ekar och andra Löf-träd kunna, utan fara för röta eller Mask, barkas, förr än de fällas? Samt hura länge de til sin fördel, eller åtminstone utan skada, kunna stå på roten, sedan de äro barkade? Men i fall förenämde Barkning på stämde träd pröfvas skadelig eller underkastad Missbruk; på hvad sätt skola då Garfverierne få bästa gång af Barken, utan at sielfva trädet därvid lider? hvilken Fråga af Kongl. Vetensk. Academien upgifven, år 1762. Stockholm. 8 mai.

Svar på Frågan hurn Kunna Mascar, som göra skada på Frukt-träd, medelst blommarnas och Löfvens affrätande, bäst förekommas och fördrismas? huilken Fråga af Kongl. Vetensk. Academien blef upgifven, år 1762. Stockholm. 8 mai.

Von der Natur des Torfes und von Zubereitung morastiger Gegenden zum Ackerbau. Bern. (Auctor prioris tract. est Cl. HAGEN Regiomont. altera disp. Praeside Cl. BERCH. defensa est, nunc in linguam teutonicam translata).

Auserlesene Sammlung zum Vortheil der Staatswirthschaft, der Naturforschung, und des Feldbaues, mit Beyfall der oekonomischen Gesellschaft in Bern aus dem Schwedischen übersezt von GOTTLIEB SIEGMUND GRUNER; *mit einer Vorrede vom Herrn* VON HALLER. *Erster Band. Basel.* 8 *mai.*

Sammlung auserlesener Schriften von Staats und Landwirthschaftlichem Innhalte, mit Beyfall einer löblichen oekonomischen Gesellschaft zu Bern herausgegeben. Des ersten Bandes 3tes Stück. Bern. 8.

A Trea-

A Treatiſe of Agriculture. Edinburgh. 8.

Die Kunſt ſich geſchwinde durch den Ackerbau zu bereichern. Alles durch Erfahrungen bewieſen; aus dem franzöſiſchen überſezt. Augſpurg. 8.

Recueil des Deliberations et des Memoires de la Societé Royale d' Agriculture de la Generalité de Tours, pour l' Année 1761. a Tours.

Deliberations et Memoires de la Societé Royale d' Agriculture de la Generalité de Rouen. Tome I. a Rouen.

Allgemeine Haushaltungs und Landwiſſenſchaft, aus den ſicherſten und neueſten Erfahrungen und Entdeckungen geprüfet und in Ausübung grbracht von einer oeconomiſchen Geſellſchaft in England. 2 *und* 3*ter Theil. Hamburg und Leipzig.* 8 *mai.*

Gedanken von der Mecklenburgiſchen Wirthſchafts und Amtirungskunde, mit einigen merkwürdigen Beylagen. Leipzig. 4.

Das gerechte Verhältniß der Viehzucht zum Ackerbau, aus der verbeſſerten meklenburgiſchen Wirthſchaftsverfaſſung abgeleitet. Frankfurt und Leipzig. 8. *m. K.*

Sammlung oekonomiſcher Nachrichten, wie der Holzwachs befördert, beſſere Erſpahrung des Holzes eingeführt, dem Holzmangel geſteuret, und das Bauholz nützlicher angewendet werden könne. Anſpach. m. K. (Auctor eſt IO. CHRIST. HIRSCH).

Correſpondance ſur une queſtion politique d' Agriculture. a Amſterdam et Paris. 12.

L' Econome politique. Projet pour enrichir et pour perfectionér l' eſpece humaine. a Paris. 12.

Onomatologia oeconomica practica; *oder oeconomiſches Wörterbuch, in welchem die allernöthigſte, nützlichſte und durch ſichere Erfahrung bewährte Haushaltungskünſte zur Stadt und Landwirthſchaft gehörige unentbehrliche Anmerkungen, auserleſene*

Vortheile

Vortheile und Handgriffe nach alphabetischer Ordnung beschrieben werden. Zum allgemeinen Nutzen des Bürgers und Landmanns, auch anderer, welche Landgüther haben. Aus den besten theils alten, theils neuen Quellen zusammen getragen, auch mit vielen neuen aus eigner Erfahrung gemachten nützlichen Anmerkungen bereichert, von einer Gesellschaft oeconomischer Liebhaber. 2 *und* 3*ter Theil. Ulm, Frankfurt und Leipzig.* 8 *mai.* (Prior Tomus iam prodiit 1760).

Exposition des Proprietés du Spalme consideré comme Courroy pour la conservation des Batimens de Mer; comme Enduit, pour celles des bois creux et des corps en general; comme Mastic, pour la jonction des Marbres, des Pierres et des Metaux, avec la maniere de l'employér sous ces trois rapports; a Paris. 8.

Versuch vom Daseyn des Eisens im Karlsbader Brudelsteine; in einem Sendschreiben an den Hr. D. GOTTLOB CARL SPRINGSFELD. *Dresden* 8. (Auctore C. KLINGHAMMER *Med. Studios.*)

Versuch vom Mergel und dessen Würkungen im Lande; Pyrmont. 8. (Auctore Cl. SEIP).

Sehr geheim gehaltene und nunmehro frey entdeckte experimentirte Kunststücke, die schönsten und raresten Farben zu verfertigen; ingleichen die Vergoldung und Versilberung, sowohl kalt, als im Feuer, auf Metall, Glaß, Porcelain, den feinsten gelben und weissen Tombac, rare Composition der Edelgesteine, Glasuren, Holz und Steinvergoldung zu machen; wie auch Anweisung, das metallische Wachsthum zu befördern, das Gold radicaliter aufzuschließen, unreife Edelgesteine zur Reife zu bringen, fleckigte und gelbe Diamanten zu reinigen, und den blassen ihr Feuer wieder zu geben; nebst vielen andern unbekannten chymischen Experimenten und Handgriffen, mit einem

nem Anhange von der Iapanischen Lackirkunst. Drey Theile. Dritte und vermehrte Auflage. Zittau und Leipzig. 8.

Cosmogenia *oder neueste und älteste Naturgeschichte in brüderlichen Anschreiben.* 1 *und* 2*tes Quartal, oder* 1 *bis* 6*tes Stück. Amsterdam* 8.

Melanges de Physique et de Morale, contenant un Extrait raisonné du Traité de l'Homme physique et moral; des Institutions medicales; des Observations sur les Regles generales pour la conservation et le retablissement de la Santé; des Reflections sur le Bonheur; un Discours sur la nature et les fondemens du Pouvoir Politique; et un Memoire sur le Principe physique de la regeneration des Etres. Nouvelle Edition, augmentée en plusieurs endroits d' eclaircissemens et de preuves etc. a Paris 12.

Description des Arts et Metiers par l' Academie Royale des Sciences, contenant 1) Le nouvel Art d' adoucir le fer fondu par Mr. DE REAUMUR; au quel on a joint le Traité de la Forge des Enclumes par Mr. DU HAMEL DU MONCEAU. 2) L'Art du Tuilier et de Briquetier par MM. DU HAMEL, FOURCROI et GALLON. 3) L'Art du Chamoiseur par M. DE LA LANDE. 4) L'Art de la Teinture en soie par M. MACQUER. 5) L'Art du Tonnelier par M. FOUGEROUX DE BONDAROY. a Paris. fol. mai. c. tab. aen.

Schauplatz der Künste und Handwerke, oder vollständige Beschreibung derselben, verfertiget oder gebilliget von denen Herren der Academie der Wissenschaften zu Paris. Zweyter Band, in das Teutsche übersezt und mit Anmerkungen versehen von IOH. HEINRICH GOTTL. VON IUSTI. *Berlin, Stettin und Leipzig.* 4 *mai. m. Kupfern.*

(Reliqua proxime.)

Contenta

Contenta in hac parte.

23. Theory

